

Het schoolmaatschappelijk werk

**Een verkenning van het
schoolmaatschappelijk werk
op het VMBO**

**Geschreven door:
Khadija Zacouri
Mirella van Katwijk
Shurna Archangel**

Voorwoord

In het kader van de afstudeerfase van HBO-MWD hebben wij gekozen voor deze afstudeerproject. Door middel van onze ervaring in het schoolmaatschappelijk werk zijn wij tot deze onderwerpskeuze gekomen. In onze ervaring zijn wij belemmeringen tegengekomen binnen het schoolmaatschappelijk werk en de organisatie.

Wij wilden onderzoeken wat het schoolmaatschappelijk werk tot zijn beschikking moet hebben om optimaal te kunnen functioneren. Ondernemend Welzijn deelde deze interesse helaas is deze welzijnsorganisatie door financiële redenen opgeheven. Desondanks bleef de vraag hoe het schoolmaatschappelijk werk op het voortgezet onderwijs vorm kan krijgen.

Dit afstudeerproject is tot stand gekomen door middel van literatuurstudie en praktijkervaringen. Hierbij zijn boeken, tijdschriften en internet geraadpleegd. De conclusie en aanbevelingen zijn gebaseerd op meerdere interviews die zijn afgenomen op verschillende VMBO scholen.

Tot slot willen wij iedereen bedanken die het voor ons mogelijk gemaakt heeft dit project uit te voeren. Met name willen wij Dick Lammers bedanken voor alle hulp en begeleiding.

Wij hopen dat u als lezer er plezier aan zult beleven.

Shurna Archangel
Mirella van Katwijk
Khadija Zacouri

Juni 2004

Inhoudsopgave

Voorwoord

Hoofdstuk: 1 blz.

1.1	Inleiding.....	1
1.2	Hoofdvraag.....	3
1.3	Deelvragen.....	4
1.4	Begrippenkader.....	4
1.5	Doelstelling.....	5
1.6	Werkwijze.....	5

Hoofdstuk: 2 Historie en ontwikkelingen van het schoolmaatschappelijk werk

2.1	Inleiding.....	7
2.2	Wat is schoolmaatschappelijk werk.....	7
2.3	De Praktijk.....	8
2.4	De taken van de schoolmaatschappelijk werker.....	10
2.5	Het schoolmaatschappelijk werk in Amerika.....	11
2.6	Het schoolmaatschappelijk in Nederland.....	12
2.7	Regionale instelling, Jeugdhulpverlening en het schoolmaatschappelijk werk...15	
2.8	Bureau Jeugdzorg.....	16
2.9	Aanbod van het schoolmaatschappelijk werk.....	17
2.10	Positie van de schoolmaatschappelijk werker binnen de school.....	17
2.11	Conclusie.....	18

Hoofdstuk: 3 Het VMBO

3.1	Inleiding.....	19
3.2	De ontstaansgeschiedenis van het VMBO.....	19
3.3	De opleiding.....	20
3.4	De leerwegen.....	21
3.4.1	De theoretische leerweg.....	21
3.4.2	De gemengde leerweg.....	21
3.4.3	De kaderberoepsgerichte leerweg.....	21
3.4.4	De basisberoepsgerichte leerweg.....	22
3.5	De sectoren.....	22
3.5.1	De sectoren en leerwegen.....	23
3.6	Beroepsgerichte programma's.....	23
3.7	Leerweg ondersteunend onderwijs.....	24
3.7.1	Wat is leerwegondersteunend onderwijs.....	24
3.8	Praktijk onderwijs.....	25
3.9	Toelating tot leerweg ondersteunend onderwijs en praktijkonderwijs.....	25
3.9.1	Regionale verwijzingscommissie.....	26

3.10	Conclusie.....	26
------	----------------	----

	Inleiding casussen.....	27
--	-------------------------	----

Hoofdstuk: 4 Het IMC

4.1	Inleiding.....	28
4.2	Het IMC.....	28
4.2.1	Oorsprong van het IMC.....	29
4.3	Het schoolmaatschappelijk werk vanuit de optiek van de coördinator.....	30
4.4	De schoolmaatschappelijk werker op het IMC.....	30
4.4.1	Organisatorische aspecten.....	30
4.4.1.1	De uren.....	30
4.4.1.2	In dienst van Bureau Jeugdzorg.....	31
4.4.1.3	De schoolmaatschappelijk werk en de school.....	31
4.4.2	Procesmatige aspecten.....	33
4.4.2.1	De hulpverlening.....	33
4.4.2.2	De ouders.....	34
4.4.2.3	Samenwerking met andere disciplines.....	35
4.4.2.4	Taken van de schoolmaatschappelijk werker.....	35
4.4.2.5	De lacunes van de schoolmaatschappelijk werker.....	36
4.5	Conclusie.....	36

Hoofdstuk: 5 Het Grotius College

5.1	Inleiding.....	38
5.2	Het Grotius College.....	38
5.2.1	Hugo de Groot.....	38
5.2.2	Begeleiding.....	39
5.2.3	Zelfstandig werken.....	39
5.2.4	Het 45-minutenrooster.....	39
5.2.5	Anderstaligen.....	39
5.3	Het schoolmaatschappelijk werk vanuit de optiek van de coördinator.....	40
5.4	De schoolmaatschappelijk werker op het Grotius College.....	40
5.4.1	Organisatorisch aspecten.....	40
5.4.1.1	De uren.....	40
5.4.1.2	In dienst van de school.....	41
5.4.1.3	De financiering.....	41
5.4.1.4	De schoolmaatschappelijk werker en de school.....	41
5.4.2	Procesmatige aspecten.....	43
5.4.2.1	De hulpverlening.....	43
5.4.2.2	De ouders.....	44
5.4.2.3	Samenwerking met andere disciplines.....	45
5.4.2.4	Taken van de schoolmaatschappelijk werker.....	46
5.4.2.5	Outreaching werken.....	46
5.4.2.6	De wensen van de schoolmaatschappelijk werker.....	46

5.5	Conclusie.....	47
-----	----------------	----

Hoofdstuk: 6 Het Oranje Nassau College

6.1	Inleiding.....	48
6.2	Het ONC.....	48
6.2.1	Kwaliteit.....	49
6.2.2	Locatie Clauslaan.....	50
6.3	De schoolmaatschappelijk werker en het ONC.....	51
6.3.1	Organisatorische aspecten.....	51
6.3.1.1	De uren.....	51
6.3.1.2	In dienst van Bureau Jeugdzorg.....	51
6.3.1.3	De schoolmaatschappelijk werker en de school.....	51
6.3.2	Procesmatige aspecten.....	52
6.3.2.1	De hulpverlening.....	52
6.3.2.2	De ouders.....	54
6.3.2.3	Samenwerking met andere disciplines.....	54
6.3.2.4	Taken van de schoolmaatschappelijk werker.....	54
6.3.2.5	Outreachend werken.....	55
6.3.2.6	De lacunes van de schoolmaatschappelijk werker.....	55
6.4	Conclusie.....	55

Hoofdstuk: 7 Het T.V.O Alexander College

7.1	Inleiding.....	56
7.2	Het T.V.O Alexander College.....	56
7.2.1	De visie.....	57
7.2.2	Zittenblijven, verblijfsduur.....	57
7.2.3	Leerling begeleiding.....	57
7.3	De schoolmaatschappelijk werker en het TVO Alexander College.....	59
7.3.1	Organisatorisch aspecten.....	59
7.3.1.1	De uren.....	59
7.3.1.2	In dienst van Bureau Jeugdzorg.....	59
7.3.1.3	De schoolmaatschappelijk werker en de school.....	59
7.3.2	Procesmatige aspecten.....	60
7.3.2.1	De hulpverlening.....	60
7.3.2.2	De ouders.....	61
7.3.2.3	Samenwerking met andere disciplines.....	62
7.3.2.4	Taken van de schoolmaatschappelijk werker.....	62
7.3.2.5	Outreachend werken.....	62
7.3.2.6	De lacunes van de schoolmaatschappelijk werker.....	62
7.4	Conclusie.....	62

Hoofdstuk: 8 Conclusie en Aanbeveling

8.1	Inleiding.....	63
-----	----------------	----

Conclusie

8.2	Organisatorische aspecten.....	63
-----	--------------------------------	----

8.3	Procesmatige aspecten.....	65
-----	----------------------------	----

Aanbevelingen

8.4	Organisatorische aspecten.....	70
-----	--------------------------------	----

8.5	Procesmatige aspecten.....	72
-----	----------------------------	----

	Geraadpleegde bronnen.....	74
--	----------------------------	----

Bijlage:

- Interviewvragen
- Aanmeldingsformulier Grotius College

Hoofdstuk: 1

1.1 Inleiding

Op 13 januari 2004 werd de conrector van het Terra College in Den Haag, Dhr. Hans van Wieren, doodgeschoten in de kantine van de school waar hij werkzaam was. Een leerling van de school die in eerste instantie geschorst bleek te zijn van de school, wordt direct na het misdrijf gezocht. Later bleek dat de verdachte Murat D. op dezelfde dag samen met zijn moeder een gesprek op de school zou hebben over een eventuele schorsing. Murat D. is hierdoor verschrikkelijk boos geworden. Vervolgens is hij een pistool gaan halen. In eerste instantie kwam hij alleen verhaal halen bij de conrector. Eenmaal in de kantine heeft de verdachte de conrector meerdere malen in een overvolle school neergeschoten. De conrector overleed later op de avond.

4 november 2003 werden 4 scholieren van het Sweelinck College in Amsterdam Zuid opgepakt voor het in elkaar schoppen van een docent. Één van de jongens wordt door de directrice van de school als een grote vechtersbaas omschreven en de rest van de groep zijn 'hulpjes'. De reden van het gevecht; een eerder conflict over een muis. Dhr. Wanein, de docent in kwestie deed aangifte van mishandeling. Volgens hem hebben de vier jongens hem in elkaar geslagen en stonden ze op een gegeven moment boven op hem te springen.

(Nieuwe revue 49/27)

Analyse / Politiek al jaren bezorgd over geweld op school

(2004-01-14) Geweld op school is al jaren een vast agendapunt in de Tweede Kamer. Begin december toonden kamerfracties zich nog zeer ongerust over de veiligheid in het onderwijs.

Veel maatregelen zijn al voorgesteld en ook veel ervan zijn uiteindelijk doorgevoerd.

PvdA-kamerlid Tichelaar, die vroeger als voorzitter van de Algemene Onderwijsbond (AOB) menigmaal de noodklok luidde over dit probleem, legt de vinger op een andere zere plek: scholen waar meer geweld voorkomt, bevinden zich vooral in of bij achterstandswijken.

Opvoedingsmoeilijkheden, sociale achterstand van ouders, verpauperde buurten; de problemen zijn bekend, zegt hij. Het geweld in de samenleving neemt toe, dus ook op scholen. Het is vooral een maatschappelijk probleem, vindt hij. „Voor scholen zijn er dan ook geen pasklare oplossingen. Dit los je niet een-twee-drie met een nieuwe maatregel op.”

Het bovengenoemde zijn verschillende voorbeelden van geweld op school en de politieke zienswijze hierop. Geweld op school komt steeds vaker voor. In eerste instantie leek dit alleen in Amerika te kunnen, maar na het drama in Duitsland is ook Nederland aan de beurt. Vooral de moord op de adjunct-directeur, Dhr. Hans van Wieren is bij vele hard aangekomen. De directeur van het Terra College, Dhr. Miltenburg meldde de wereld; *“Tegen waanzin kunnen wij ons niet wapenen.”*

Gelijk is de discussie ontstaan of dergelijke drama's niet te voorkomen waren. Het betreft een moeilijke discussie. Wij zullen hier niet verder op ingaan, aangezien deze discussie buiten ons vraagstuk staat. Het is een feit dat men zich tegen een dergelijk drama niet kan wapenen, maar hierbij wordt het wel weer duidelijk dat vroegtijdige zorg en begeleiding aan zulke jongeren nodig is.

Deze jongeren zijn niet in een weekend veranderd in de jongeren die deze daden hebben begaan. De school heeft hier al veel eerder zicht op gehad. Als de school met het oog op preventie had ingegrepen hadden deze drama's misschien wel voorkomen kunnen worden.

Veel politici zijn de laatste tijd druk bezig met de discussie over de waarden en normen in de samenleving. Zij stellen dat bepaalde grondwaarden (rechtvaardigheid, weldadigheid, waardigheid en vrijheid) in acht moeten worden genomen. Leerlingen moeten leren wat het verschil is tussen waardevol en waardeloos.

Enquête van de SP wijst uit dat het VMBO in de gevarenzone zit. Ze vinden dat er te weinig begeleidingstijd is voor zorgleerlingen.¹

Wij willen door middel van ons onderzoek een bijdrage leveren aan de oplossing van de hierboven aangehaalde problematiek in het voortgezet onderwijs. Wij hebben tijdens onze stage verschillende ervaringen en veel kennis opgedaan betreffende het schoolmaatschappelijk werk.

Decennia lang is het duidelijk dat zorg en begeleiding bij adolescenten belangrijk is. De school heeft hierbij het unieke voorrecht dat zij de jongeren 5 dagen in de week volgen en afwijkende gedragingen en veranderend gedrag vroegtijdig kunnen signaleren. Het schoolmaatschappelijk werk is hier een ideale aanvulling op de school. Naast de vaste lessen die door de school verzorgd worden, kan de schoolmaatschappelijk werker psychosociale zorg en hulp aanbieden.

Ook de welzijnsorganisatie 'Ondernemend Welzijn' zag het belang in van het schoolmaatschappelijk werk. Ze waren het erover eens dat het schoolmaatschappelijk werk meer moet worden ingezet. Zij vroegen zich af, hoe in deze setting het schoolmaatschappelijk werk op het voortgezet onderwijs er uit moet zien. Het Ondernemend Welzijn is wegens financiële redenen opgeheven. Tegenwoordig draagt deze instelling de naam Stichting Welzijn Laak. Zij hebben aangegeven zich willen concentreren op het voortgezet onderwijs. Zij willen door middel van een product het schoolmaatschappelijk werk op het voortgezet onderwijs aanboren. De vraag van hen is op welke manier dit ontwikkeld kan worden. Ondanks de onvoorziene omstandigheden hebben wij gekozen om de vraag van Stichting Welzijn Laak om te zetten in een onderzoek

Schoolmaatschappelijk werk wordt op verschillende scholen al toegepast. Veel scholen hebben in dit kader hun eigen methodes. De uren die eraan besteed worden, de positie van de schoolmaatschappelijk in de school en de functies zijn vrijwel in elke school verschillend. Dit komt waarschijnlijk door het feit dat het schoolmaatschappelijk werk voor het voortgezet

¹ nieuwsbericht, 27 oktober 2003 (<http://www.sp.nl/db/nieuws/kamernieuwspage.html/2004>)

onderwijs niet veel in Nederlandse literatuur voorkomt. Nederland is in het bezit van vele publicaties in tijdschriften en artikelen op het internet, maar er is een geringe mate van Nederlandse boeken over het schoolmaatschappelijk werk op het voortgezet onderwijs. Er is in vergelijking met andere vormen van hulpverlening, zeer weinig te vinden over deze toch zeer belangrijke methode van hulpverlening.

De manier waarop het schoolmaatschappelijk werk voor het voortgezet onderwijs tot uiting moet komen staat weinig vastgelegd. Waar houdt de maatschappelijk werker zich mee bezig? Waar beginnen zijn taken en waar eindigen deze? Dit zijn de vragen waar het Ondernemend Welzijn antwoorden op zocht

Deze problemen hebben wijzelf ook ervaren. Wij hebben elk een jaar ervaring met het schoolmaatschappelijk werk. In het werkveld hebben wij gezien dat men op veel problemen kan stuiten als men niet de specifieke taken van een schoolmaatschappelijk werker kent. Dit kan bijdragen tot onbegrip en een strijd voor taken die eigenlijk niet in het takenpakket hoort. Dit zorgt er vervolgens weer voor dat de doelgroep waar het eigenlijk omgaat, de leerlingen niet de begeleiding krijgen die ze nodig hebben. Een voorbeeld van het hierboven gestelde is de strijd tussen leraar en maatschappelijk werker die kan ontstaan door onbegrip over de taken van de maatschappelijk werker. Een leraar ziet de taken van de schoolmaatschappelijk werker vaak als zijn taak en kan zich gepasseerd voelen, als de schoolmaatschappelijk werker zijn werk komt doen. De leraar kan naast het signaleren van het probleem ook de begeleiding van de leerling tot zijn taak beschouwen. De begeleiding van de leerling behoort tot de taken van de schoolmaatschappelijk werker. De leraar negeert vervolgens het werk van een schoolmaatschappelijk werker, waardoor de eerder genoemde signalering niet kan leiden tot hulpverlening. Verder zijn leraren niet opgeleid voor de taken van een schoolmaatschappelijk werker en kunnen zich niet volledig richten op de begeleiding van een leerling. De leraar heeft niet de tijd voor de leerling die hij wel verdient.

Verder hebben wij ervaren dat er vaak gebruik wordt gemaakt van het consultatieteam van Bureau Jeugdzorg in diverse plaatsen. Dit betekent dat elke week, voor een paar uurtjes, een maatschappelijk werker naar de school komt om leerlingen een kwartier te spreken. Onze ervaringen ondersteunen deze visie niet en daarom willen wij ook onderzoeken of dit anders kan.

Gezien het voorgaande komen wij tot de volgende hoofd- en deelvragen.

1.2 Hoofdvraag:

“ Welke procesmatige en organisatorische eisen moeten er gesteld worden om als schoolmaatschappelijk werker optimaal te kunnen functioneren binnen het VMBO en welke belemmeringen spelen in dit kader een rol?”

De hoofdvraag hebben wij uitgewerkt in de volgende deelvragen.

1.3 Deelvragen

Organisatorische aspecten

- Wat moet de omvang van de aanstelling voor het schoolmaatschappelijk werk zijn?
- Moet de school schoolgericht of schoolgebonden werken?
- Welke eisen moeten er gesteld worden aan de schoolmaatschappelijk werker?
- Wat moet de positie van de schoolmaatschappelijk werker zijn?
- Welke middelen moeten er gehanteerd worden?
- Wat zijn de belemmeringen op organisatorisch gebied die de schoolmaatschappelijk werker in het werkveld tegenkomen?

Procesmatige aspecten

- Hoe moet de hulpverlening er op procesmatige wijze eruit zien?
- Welke taken moet de schoolmaatschappelijk werker kunnen uitvoeren?
- Wat is de meest voorkomende problematiek in de hulpverlening?
- Wat zijn de belemmeringen op procesmatig gebied die de schoolmaatschappelijk werker in het werkveld tegenkomt?
- Moet de schoolmaatschappelijk werker outreachend werken?

1.4 Begrippenkader

- schoolmaatschappelijk werk = Maatschappelijk werk gericht op leerlingen met problemen op school
- schoolgericht = Schoolmaatschappelijk werk gedetacheerd vanuit een maatschappelijke instelling
- schoolgebonden = Schoolmaatschappelijk werk in dienst van de school.
- VMBO = Voortgezet Middelbaar Beroeps Onderwijs
- Outreachend werken = Outreachend werken is gericht op contactlegging en onderhouden met de doelgroep op andere plekken dan de instelling bv. Bij laagdrempelige voorzieningen, ontmoetingsplekken in de wijk en bij mensen thuis.
- Procesmatig = Voortgang van de hulpverlening
- Organisatorisch = Betrekking op het organiseren van het schoolmaatschappelijk werk.
- Eisen = Wat de betrokkenen verlangen van een ander om tot hun recht te komen.

- Positie = Plaats van de schoolmaatschappelijk werker binnen de school
- Adviezen = Datgene wat men tegen een ander zegt om hem te helpen
- Middelen = De benodigde materiaal dat de schoolmaatschappelijk werker nodig heeft om zijn beroep uit te oefenen.
- Belemmeringen = Barrières die men in het vak tegen kan komen

1.5 Doelstelling

Ons doel is inzicht krijgen in de hoofdvraag en alle onderdelen van de deelvragen. Wij willen ons uitsluitend richten op de beschrijving van het schoolmaatschappelijk werk, de hulpverleningspraktijk en de organisatie daar omheen. Daarnaast willen wij inzicht krijgen in de eisen die gesteld moeten worden aan het schoolmaatschappelijk werk op het voortgezet onderwijs VMBO.

Hulpverleners lopen tegen verschillende problemen in hun werk aan als schoolmaatschappelijk werker in het voortgezet onderwijs. Door middel van ons onderzoek willen we de verschillende problemen in kaart brengen. We zullen aangeven welke problemen er zijn, hoe zij hiermee omgaan en de door hun mogelijke oplossingen omtrent deze problemen. Wij kunnen dan de verschillende meningen en mogelijke oplossingen met elkaar vergelijken. Dit kunnen we vervolgens in bruikbare aanbevelingen omzetten die het schoolmaatschappelijk werk kan bevorderen.

1.6 Werkwijze

In eerste instantie hebben wij bewust gekozen voor een verkennend onderzoek. Het is niet onze bedoeling om de bestaande literatuur over het schoolmaatschappelijk werk te toetsen. Tijdens de verkennende fase hebben wij door middel van de beschikbare literatuur en eigen ervaring een beeld gevormd over de huidige situatie aangaande het schoolmaatschappelijk werk.

Na het verkennen van het materiaal hebben wij de deelvragen omgezet (operationalisering) in een vragenlijst (zie bijlage). Vervolgens hebben wij een aantal VMBO scholen uit verschillende steden (Den Haag, Rijswijk, Delft, Zoetermeer en Rotterdam) geselecteerd waar wij ons onderzoek hebben uitgevoerd. Wij hebben voor vier scholen aangezien deze scholen zorgen voor een representatief beeld van het schoolmaatschappelijk werk op het VMBO.

Wij hebben de schoolmaatschappelijk werkers en coördinatoren van de verschillende scholen geïnterviewd. De interviewvragen zijn zodanig geformuleerd zodat wij meer inzicht konden krijgen in de voorkomende problematiek, de organisatorische factoren en de eisen die aan de schoolmaatschappelijk werker van de desbetreffende school worden gesteld. Wij hebben bewust gekozen voor om de interviews te richten op de schoolmaatschappelijk werkers en de coördinatoren. Wij hebben gekozen voor de schoolmaatschappelijk werkers en de coördinatoren omdat zij ons het beste een beeld kunnen geven van het schoolmaatschappelijk werk op het VMBO. Deze personen zijn in verhouding met andere disciplines binnen de school het meest betrokken bij de zorg voor leerlingen.

Na een grondige datavergaring hebben wij op grond van het onderzoeksmateriaal de belangrijke thema's en rode draden vastgesteld. Deze vindt u terug in dit verslag. Deze mondt uit in een aantal aanbevelingen.

Het gehele afstudeerproject zal worden onderverdeeld in 8 hoofdstukken, waarbij hoofdstuk één, twee en drie voornamelijk theoretisch zijn opgebouwd aan de hand onze literatuurstudie. De hoofdstukken 4 tot en met 7 zullen overwegend gerelateerd zijn aan de praktijk.

Hoofdstuk 1 geeft in het kort aan waarom wij voor dit onderzoek hebben gekozen en wat onze vraagstelling is.

In hoofdstuk 2 beschrijven wij wat schoolmaatschappelijk werk inhoudt. Daarnaast beschrijven we de historie van het schoolmaatschappelijk werk, hoe het is ontstaan en waar het vandaan komt.

In hoofdstukken 3 beschrijven wij het ontstaan van het VMBO en de ontwikkelingen daarin.

In hoofdstuk 4 tot en met 7 zullen wij de praktijksituatie van verschillende scholen in kaart brengen. In elk hoofdstuk zullen we de volgende punten verwerken: De organisatorische aspecten; de uren, in de dienst van de school of Bureau Jeugdzorg en daarnaast de schoolmaatschappelijk werker en de school.

De procesmatige aspecten; de hulpverlening, de ouders, samenwerking met andere disciplines, taken van de schoolmaatschappelijk werker, outreachend werken en de wensen van de schoolmaatschappelijk werker.

Als laatste hebben wij in hoofdstuk 8 de conclusies en aanbevelingen van het verkennend praktijkonderzoek in kaart gebracht.

Hoofdstuk: 2

Historie en ontwikkelingen van het schoolmaatschappelijk werk

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zullen wij beschrijven wat schoolmaatschappelijk werk inhoudt. Verder gaan wij in op de historie van het schoolmaatschappelijk werk, hoe het is ontstaan en waar het vandaan komt. Verder beschrijven we de ontwikkelingen van het schoolmaatschappelijk werk, hoe het in de jaren is ontwikkeld. Daarnaast beschrijven we de samenwerking tussen Jeugdzorg en het onderwijs, wat het consultatieteam te bieden heeft en of dat aansluit bij het aanbod van de school. We zullen door middel van een grafiek laten zien waar het consultatieteam zich mee bezig houdt.

2.2 Wat is schoolmaatschappelijk werk?

“In het onderwijs heeft een meerderheid van de leerlingen ooit behoefte aan psychosociale hulpverlening. Een kleinere groep kan voldoende geholpen worden binnen de school, door de mentor en de leerlingbegeleider. Als het probleem groter is, is het goed schoolmaatschappelijk werkers in te schakelen als eerstelijnsvoorziening, die (...) kortdurende psychosociale hulp kan verlenen met een lage drempel. Slechts een heel klein deel van alle leerlingen heeft behoefte aan jeugdhulpverlening. In dit geval verwijst de schoolmaatschappelijk werker die een goede relatie met instellingen voor jeugdhulpverlening heeft (...). Hij/zij kan zorgen dat er voor deze kinderen geen wachtlijsten gelden en dat de samenwerking met de school met de school, ook na verwijzing blijft bestaan²”.

De uitgangspunten van het schoolmaatschappelijk werk zijn toegespitst op: mee te helpen om het kind op school de beste kansen te geven en het kind te steunen om zo goed mogelijk op school te functioneren en daarbuiten. Het kind staat kortom centraal. Aangezien het kind leeft in een sociale omgeving (het gezin, de school, de buurt enz) geeft het schoolmaatschappelijk werk aandacht aan de knelpunten die in de sociale omgeving plaats kunnen vinden en verband houden met de relatie kind – ouder – school. Vaak liggen deze problemen op sociaal-emotioneel gebied. Je kan hier ook denken aan bemiddeling tussen de school en het kind maar ook tussen de school en de ouder.

Voor scholen is schoolmaatschappelijk werk van belang als men geconfronteerd wordt met gedragsproblemen van het kind. Het schoolmaatschappelijk werk wordt dan meestal in verband gebracht met hulpverlening aan het kind en het gezin. De schoolmaatschappelijk werker kan (als onafhankelijke derde) de positie van de ouders aan de school verduidelijken en andersom. De maatschappelijk werker kiest voor de benadering van de gehele omgeving van het kind, waar zowel het gezin als de school deel van uitmaken (systeembenadering). Vanuit deze positie kan de schoolmaatschappelijk werker ook leerkrachten ondersteunen, begeleiden en consulteren aangaande het punt hoe om te gaan met (de situatie van) het kind met problemen. De nadruk van het schoolmaatschappelijk werk ligt dus niet hoofdzakelijk of uitsluitend op begeleiding van het gezin of begeleiding van de leerkrachten, maar ook op de samenwerking tussen de school en het gezin.

² Citaat van de voorzitter van de Functiegroep Schoolmaatschappelijk Werk van NVMW, Agnes de la Rie

2.3 De praktijk

Kinderen en jeugdigen brengen een groot deel van hun leven op school door. De school heeft op de eerste plaats een kwalificerende functie, een cognitief-didactische taak³ en daarnaast ook een opvoedende- en zorgende taak, die als aanvulling op de opvoedende taken van gezinnen is bedoeld. Om deze taken te kunnen realiseren is het noodzakelijk dat de school voldoende mogelijkheden heeft om aan leerlingen bij wie zich problemen manifesteren extra aandacht te besteden. Wanneer leerlingen problemen ervaren in de school- of thuissituatie of een combinatie hiervan, hebben deze vaak ook hun weerslag op de schoolprestaties en de schoolloopbaan. Zo blijkt bijvoorbeeld uit onderzoek dat de schoolprestaties van kinderen uit eenoudergezinnen systematisch lager zijn dan die van kinderen uit tweeoudergezinnen (Bosman, 1993, van Gelder, 2000). Zaken die de schoolprestaties van kinderen uit eenoudergezinnen nadelig kunnen beïnvloeden zijn o.a. de verwerking van emoties en verdriet en de vaak weinig plezierige maatschappelijke situatie. Het gevolg is niet zelden het ontstaan van onderwijsachterstanden. In deze gevallen blijken uit te voeren stimulerings- en activeringsprogramma's op het vlak van cognitieve ontwikkeling alleen vaak niet voldoende te zijn (van Gelder, 2000). Het is dikwijls noodzakelijk om in de schoolcontext hulp te bieden bij het oplossen van problemen en bij ontwikkelingsstoornissen in het functioneren van leerlingen. Doel is zodoende veranderingen te bewerkstelligen in situaties waar kinderen/leerlingen zijn vastgelopen of waar ze dreigen vast te lopen. Hierin ligt een duidelijke taak voor de schoolmaatschappelijk werker.

Het regulier onderwijs in Nederland wordt in toenemende mate geconfronteerd met problemen bij kinderen en jeugdigen. Met name bij leerlingen die opgroeien in achterstandsgebieden is er vaak sprake van gezinsproblemen, leerproblemen en andere meer sociaal-emotionele problemen. Bij deze leerlingen zelf bestaat ook de behoefte aan extra aandacht voor hun problemen. Onderzoek onder leerlingen van het voortgezet onderwijs (Van der Linden en Dijkman, 1989) heeft uitgewezen dat een relatief groot deel van de jeugdigen vindt dat het geen leraar heeft om over zijn problemen te praten, terwijl het daar wel behoefte aan heeft. De onderzoekers constateren belangrijke manco's in de zorg voor de leerlingen van de school. Leerkrachten op scholen in achterstandsgebieden hebben hun handen vol aan een zo effectief mogelijke uitvoering van de kwalificerende taak en kunnen door een cumulatie van problemen de zorgende taak niet naar behoren uitvoeren. Bovendien missen zij de deskundigheid om vakkundig hulp te bieden in vaak complexe probleemsituaties. Het toevoegen van maatschappelijk werkdeskundigen aan de school kan dan een uitkomst bieden.

Peetsma en Vermeulen (1993) geven aan dat het schoolmaatschappelijk werk niet alleen in het basisonderwijs maar in alle vormen van het regulier voortgezet onderwijs voorkomt. Op deze scholen wordt naar eigen behoefte gebruik van gemaakt. Hun onderzoek heeft ook uitgewezen dat scholen met een leerlingenpopulatie die doorgaans meer problemen heeft, relatief vaker schoolmaatschappelijk werk heeft dan andere scholen. Een groot aantal scholen blijkt binnen zijn muren opvang voor de leerlingen met problemen te bieden. Met schoolmaatschappelijk werk kan men zo'n eigen 'intern zorgsysteem' versterken, waardoor niet steeds een beroep hoeft te worden gedaan op externe voorzieningen. Leerkrachten hoeven zich dan ook niet te belasten met zaken waarvoor zij niet zijn opgeleid.

Ofschoon het schoolmaatschappelijk werk in het reguliere basisonderwijs in heel Nederland voorkomt, heeft van de grote steden vooral Rotterdam qua progressie en ontwikkeling binnen deze werksoort duidelijk het voortouw genomen.

³ pedagogische infrastructuur van de Winter

In het kader van de ‘sociale vernieuwing’ is in de beginjaren negentig in Rotterdam via een samenwerkingsproject het product ‘Schoolgericht Maatschappelijk Werk’ (SGMW) tot stand gekomen⁴. Dit product is ontwikkeld vanwege een toenemende hulpvraag om aanvullende deskundigheid om leerlingen (en hun ouders) met problemen te helpen en het bieden van consultatie aan leerkrachten, is regelmatig gesteld. Inmiddels is SGMW op talloze scholen in Rotterdam en ook elders in het land ingevoerd. Er is veel materiaal uit dit project voortgekomen, zoals projectbeschrijvingen, een handboek voor maatschappelijk werk op basisonderwijs, een cursusopzet en een draaiboek voor het invoeren van SGMW. Dit handboek bevat bruikbare informatie die men ook op het voortgezet onderwijs kan toepassen. In opdracht van de Dienst Stedelijk Onderwijs (DSO) kreeg het Centrum Educatieve Dienstverlening (CED) de opdracht tot de uitgifte van een handleiding voor schoolmaatschappelijk werk in het basisonderwijs (Van Weezel, 1997). In dit basisonderwijs waren er rond de eeuwwisseling op meer dan honderd basisscholen in Rotterdam maatschappelijk werkers werkzaam vanuit de lokale AMW-organisaties. Tegenwoordig wordt het schoolmaatschappelijk werk in het reguliere basisonderwijs in Rotterdam verzorgd door diverse instellingen:

- de instellingen voor het Algemeen Maatschappelijk Werk,
- de Oecumenische Stichting Schoolgebonden Maatschappelijk Werk,
- de Stichting voor Protestants-Christelijk Onderwijs,
- de Stichting Jeugdzorg Rotterdam/Zuid-Holland (heeft alleen SMW’ers die in het VO werken) en
- de Stichting RGO (voortzetting van de Sociale Pedagogische Diensten voor geestelijk gehandicapten).

Deze instellingen hebben ieder hun eigen organisatie, historie en invalshoek. Ondanks deze verschillen krijgt het schoolmaatschappelijk werk overal nadrukkelijk vorm als onderdeel van het integraal en preventief jeugdbeleid.

In opdracht van de Dienst Stedelijk Onderwijs (DSO) is door de ICHTUS Hogeschool Rotterdam een functieprofiel schoolmaatschappelijk werk opgesteld (Rondelez, 2000). Als uitgangspunt geldt het beroepsprofiel van de Nederlandse Vereniging van Maatschappelijk Werkers (NVMW, 1996). Het is deels ook gebaseerd op materiaal dat eerder in opdracht van DSO en het CED met medewerking van het ISZO (onderzoeksbureau voor onderwijs, jeugd en kinderopvang) schriftelijk is vastgesteld (in het draaiboek voor de invoering van het SMW in het basisonderwijs, 1998). De stedelijke evaluatie naar aanleiding van de invoering (1998) en de tussentijdse evaluatie van het experiment SMW-basisonderwijs in Hoogvliet (1998). Tevens is het ‘Handboek Schoolgericht Maatschappelijk Werk’ (Van de Wouw, 1994) als basisliteratuur gebruikt.

⁴ bron: van Weezel (1997)

2.4 De taken van de schoolmaatschappelijk werker

Het Schoolmaatschappelijk werk heeft tot taak:

- Het vroegtijdig onderkennen van gedragsproblemen van leerlingen
- Het aangaan van contacten met deze leerlingen en helder krijgen welke hulpvraag ze hebben
- Het begeleiden van leerlingen indien de gedragsproblemen voortkomen uit de schoolsituatie
- Het verwijzen van leerlingen naar reguliere vormen van jeugdhulpverlening indien de gedragsproblemen voortkomen uit de thuissituatie (al of niet in combinatie met de thuissituatie). Hiertoe kan het noodzakelijk zijn dat er tevens gesprekken worden gevoerd met de ouder(s) van de leerling
- Het gevraagd en ongevraagd verstrekken van advies en consultatie aan schoolfunctionarissen (leerlingbegeleiders, mentoren, leerkrachten)
- Het deelnemen aan overlegvormen binnen de school welke betrekking heeft op leerlingbegeleiding (bijv. het zorgteam)
- Het voeren van gesprekken met leerlingen en/of ouders. De meeste gesprekken worden door de school geïnitieerd. De school vraagt daar eerst toestemming voor aan de ouders. Leerlingen worden via een medewerker van school geïntroduceerd bij het Schoolmaatschappelijk werk.⁵

Andere belangrijke taken zijn: het verwijzen van ouders naar instellingen voor jeugdhulpverlening, het coördineren van de hulpverlening aan ouders en kinderen, het bemiddelen tussen ouders en hulpverlening, het onderhouden van de communicatie tussen school en hulpverleningsinstanties, het leveren van een actieve bijdrage aan de interne zorg op de school bij de leerlingbesprekingen, de deelname aan meerdere buurtnetwerken en jeugdhulpverlening in verschillende wijken in de stad, de verslaglegging van alle gesprekken en contacten en het op de hoogte blijven van allerlei ontwikkelingen aangaande psychosociale, emotionele en gedragsproblemen in relatie tot opvoeding en begeleiding van kinderen met de bedoeling ouders, leerkrachten en interne begeleiders informatie geven en coachen.

De mate van het zich op juiste wijze instellen op de ervaringen van vooral school, kind en ouders zijn bepalend voor de efficiënte en de effectiviteit van SMW. Hieronder beschrijven wij de taken van de schoolmaatschappelijk werker gespecificeerd naar kinderen, ouders en leerkrachten uitgebreid. Deze taken kunnen van elkaar verschillen.

Kinderen:

- het geven van informatie en advies,
- ondersteuning bieden bij de aanpak van problemen,
- het verlenen van kortdurende, lichte psychosociale hulp,
- het uitvoeren van preventief groepswork,
- hulp bieden bij het krijgen van de juiste zorg door anderen.

Ouders:

- het geven van informatie en advies,
- het doen van onderzoek naar oorzaken en het helpen zoeken naar oplossingsmogelijkheden van problemen die hun kinderen betreffen,

⁵ Bron: <http://www.internetwijzer-bao.nl/downloads/maatschenschzorg.doc>

- het verrichten van preventief groepswork,
- het verwijzen naar de juiste zorgverlener (zodanig) met begeleiding,
- het bemiddelen bij problemen in de relatie ouders/school.

Leerkrachten:

- het geven van informatie en advies,
- het bieden van consultatie en deskundigheidsbevordering,
- het doen van onderzoek naar oorzaken en het helpen zoeken naar oplossingsmogelijkheden van problemen die hun leerlingen betreffen,
- het participeren bij preventieactiviteiten in de klas,
- het bemiddelen bij problemen in de relatie school - ouders.

De school:

- het geven van informatie de deskundigheidsbevordering aan schoolteams,
- het geven van informatie op ouderbijeenkomsten,
- het geven van advies en consultatie bij omgangsproblemen met of tussen leerlingen en de schoolpedagogische aanpak,
- participeren bij preventieactiviteiten in school.

2.5 Het schoolmaatschappelijk werk in Amerika

In de Verenigde Staten van Amerika begon het 'school social work' in het schooljaar 1906 – 1907 in de steden New York, Boston en Hartford (Allen – Meares, 1986). Deze vorm van maatschappelijk werk ontwikkelde zich vooral door particuliere initiatieven (o.a. van buurthuizen en clubhuizen). Vanwege de in de periode 1907 – 1910 steeds groter wordende groepen immigranten ontstond er behoefte aan zogenaamde 'visiting teachers in the schools', met het doel de effectiviteit van de vorming van de nieuwe leerling te bevorderen door harmonie te bewerkstelligen tussen school- en gezinsmilieu. Dit mogen wij het begin noemen van wat later onder de naam 'school social work' zich zou aandienen. Rond 1920 ontstond er een enorme bloei van het 'school social work' door de activiteiten van 'The National Association of Visting Teachers'. Deze stelde dat "the school was viewed as a strategic center of child welfare work, linking children and families with resources, so that learning and growth would not be hindered" (Allen-Meares, 1986).

In de periode 1940 – 1960 bereikten de discussies over de eigenlijke rol, de functie van het 'school social work' en de 'school social worker' een hoogtepunt. De nadruk van het werk van de 'school social worker' werd vooral gelegd op het gebied van leerlingen met sociale en emotionele problemen. Ook de keuze van de juiste methode van aanpak vormde een belangrijk onderwerp van discussie. De jaren zeventig vertoonden een gestage groei van het 'school social work', waarbij de nadruk vooral gelegd werd op het gezin, het werken in teamverband, de hulp aan gehandicapten en de modellen voor verantwoorde behandeling van probleemgevallen. De discussie bewoog zich dus vooral rond de praktijk van het werk. De grote sociale veranderingen van de jaren tachtig (met gevolgen als inflatie, drugsgebruik, kindermishandeling, armoede, groot aantal zittenblijvers) deden wederom de discussies over de juiste modellen van aanpak en behandeling in de praktijk van het werk toenemen. Op de derde nationale conferentie met betrekking tot 'school social work' die in de genoemde periode plaatsvond, waren de praktijk, de juridische basis en de specialisaties van het 'school social work' de belangrijkste issues.

In de negentiger jaren van de vorige eeuw toe ziet men een grote teruggang van het aantal 'school social workers'. De sterke technologische ontwikkelingen en de grote nadruk op de preventie met betrekking tot sociale en geestelijke problemen zijn volgens de meeste auteurs de belangrijkste oorzaken voor deze ontwikkeling.

Door de School Social Work Association of America werd kort voor de eeuwwisseling The International School Social Work Conference ('peace in every classroom') georganiseerd. Als gastheer trad de Illinois Association of School Social Workers op. Belangrijk was: 'learning about School Social Work Across the Globe. De issues op deze conferentie waren: training school social workers, the school social work consultants, the school social work community today (organizationally), social workers helping social workers, supervision in schools, crisis intervention models, school social workers and the church, sexual abuse and learning, technology a living part of your (the school social worker) practice, madness in the schools and lesbian, gay, bisexual and transgender youth in today's school.

Uit deze zeer uitgebreide lijst van thema's blijkt de enorme uitbreiding en ontwikkeling van het 'school social work' in de Verenigde Staten.

De Nationale Vereniging van Maatschappelijk Werkers (NVMW) in Nederland werd op genoemde conferentie vertegenwoordigd door Ineke van Weezel. In een artikel in het vakblad Maatwerk voor maatschappelijk werk (oktober, 1999) wijst zij vooral op het belang van preventieprogramma's voor de 'safe and caring schools' van Fred Schrumf die overal in de Verenigde Staten worden gebruikt. In deze programma's vormt de school een centrum van de buurt, waarin wordt samengewerkt met ouders en buurtorganisaties. "Deze formule is overgewaaid naar Nederland. Ook hier kennen we nu de Vensterschool in Groningen, de Brede School in Rotterdam en de Forumschool in Utrecht", aldus Van Weezel.

In de Verenigde Staten worden schoolmaatschappelijk werkers (SMW'ers) erkend en functioneren zij in multidisciplinaire teams. De kern van hun functie bestaat uit het onderzoeken van kinderen, daarover te rapporteren, gesprekken met leerlingen en hun ouders te voeren, met groepen te werken en zich op preventie te richten. Zij hebben een voortrekkersfunctie in de preventieprogramma's (Van Weezel, 1999).

Op de conferentie bleek dat wereldwijd het aantal SMW'ers groeit en dat daardoor gestreefd moet worden naar actieve internationale samenwerking.

2.6 Het Schoolmaatschappelijk werk in Nederland

In de periode van 1954 tot 1978 was er een gestage groei van het aantal SMW'ers.

Dit rechtvaardigt het vermoeden dat de behoefte aan deze gespecialiseerde vorm van maatschappelijk werk steeds groter werd. Belangrijk is in dit verband te vermelden dat rond eind 1957 de leiders van de verschillende bureaus werden uitgenodigd voor een eerste kennismaking, waaruit een regelmatig bij elkaar komende werkgroep ontstond waar alle schoolpsychologen en SMW'ers bij betrokken waren.

In 1958 werd een oriëntatieconferentie over het schoolmaatschappelijk werk gehouden, die georganiseerd werd door de Nationale Raad voor Maatschappelijk werk. Het doel van deze bijeenkomst was het schoolmaatschappelijk werk te presenteren en het gesprek op gang te brengen tussen instellingen en functionarissen die werkzaam waren op het terrein van onderwijs, gezondheidszorg en kinderbescherming. Verschillende scholen hebben vanaf het begin eigen schoolmaatschappelijk werkers in dienst genomen.

In 1971 startte vanuit het ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk het 'Project inschakeling Maatschappelijk Werk bij Lom-scholen'. Ook werd door de Functiegroep Schoolmaatschappelijk Werk van de Nederlandse Vereniging voor Maatschappelijk Werk in 1977 onder de hoofden van alle Lom-scholen een enquête gehouden. Beide activiteiten toonden aan dat er grote behoefte bestond aan 'eigen' maatschappelijk werk bij het speciaal onderwijs, vooral voor begeleiding en

toelatingsonderzoek. Met ingang van 1 januari 1979 maakte het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen het mogelijk om op scholen voor speciaal onderwijs een maatschappelijk werker aan te stellen als lid van de commissie van onderzoek. Sinds de instelling van de WET op het Primair Onderwijs kunnen in principe alle basisscholen via de samenwerkingsverbanden beschikken over schoolmaatschappelijk werk (dat aan alle scholen voor speciaal onderwijs verbonden is).

Begin jaren tachtig werd bijna in alle gevallen het schoolmaatschappelijk werk 'wegbezuinigd' of tot een minimum beperkt. Tegelijkertijd ontstond vanuit het onderwijsveld een tegengestelde beweging. Door het speciaal onderwijs, met name de lom-scholen (leer- en opvoedingsmoeilijkheden), werd de behoefte geuit aan meer maatschappelijk werk. Dit resulteerde in een wettelijke bepaling, waarbij het schoolmaatschappelijk werk deel ging uitmaken van de Commissie van Onderzoek (zie pagina 15), die de noodzaak tot plaatsing van kinderen op scholen voor speciaal onderwijs bepaalde. Terwijl bij het basis- en voortgezet onderwijs het aantal schoolmaatschappelijk werkers drastisch slonk, groeide het aantal binnen het speciaal onderwijs.

Sinds een aantal jaren stijgt de vraag. Nu weer vanuit het basis- en voortgezet onderwijs. Aanvankelijk leek de vraag vooral te komen van scholen in de achterstandswijken van de steden. Maar ook scholen die niet of nauwelijks met achterstandsproblematiek te maken hebben vragen naar schoolmaatschappelijk werk.

Vanaf de jaren negentig staat zowel op lokaal, provinciaal als landelijk niveau de samenwerking tussen onderwijs en jeugdzorg en de ontwikkeling van het jeugdbeleid hoog op de politieke agenda. De onderwijssector, gemeenten en instellingen voor maatschappelijk werk en (jeugd) hulpverlening zijn nog steeds druk bezig met de uitwerking van dit beleid. Vooral voor het basis- en voortgezet onderwijs hadden en hebben nog steeds genoemde ontwikkelingen ingrijpende gevolgen. Leerkrachten binnen deze onderwijsniveaus krijgen steeds meer verantwoordelijkheden bij het voorbereiden van kinderen op hun toekomst in een veeleisende maatschappij. De school is naast de primaire taak van onderwijs geven, gericht op zorg voor het sociale en psychische welzijn van leerlingen en op goede en vroegtijdige signalering van afwijkend gedrag.

De WSNS- wetgeving (Weer Samen Naar School) verplicht in feite de scholen om zorgbeleid te ontwikkelen. Kinderen met leerstoornis of met een sociaal-emotionele problematiek krijgen daarom extra aandacht. De school heeft de opdracht om te voorkomen dat kinderen uitvallen of naar het speciaal onderwijs gaan. Daarnaast moet zij signaleren wanneer kinderen in bedreigende of belastende omstandigheden leven. Tevens heeft de school de plicht om de ouders te betrekken bij en samen te werken met de (jeugd)hulpverlening.

Deze ontwikkelingen stellen veel eisen aan gemeenten en onderwijsinstellingen. Om hieraan te kunnen voldoen zijn scholen en gemeenten op zoek naar verbindingen met hulpverleningsinstellingen. Het zal duidelijk zijn dat in dit kader jeugdzorg en maatschappelijk werk in het algemeen en het SMW in het bijzonder niet werkloos kunnen blijven toezien. Om de huidige plaats van schoolmaatschappelijk werk scherper te kunnen stellen is het nodig enig inzicht te krijgen in haar relaties binnen het netwerk van de totale hulpverlening. Later komen wij terug op de relatie tussen schoolmaatschappelijk werk en het jeugdhulpverlening.

In januari 2001 bedroeg het aantal schoolmaatschappelijk werkers 1182. Er zijn inmiddels meer dan 10 ROC's (Regionaal Opleidingen Centrum) met schoolmaatschappelijk werk. De laatste jaren treffen wij ook speciale staffunctionarissen voor teams van schoolmaatschappelijk werkers aan. In juli 1999 waren er 10 staffunctionarissen van Teams

SMW bij het Algemeen Maatschappelijk Werk (AMW) en Instellingen voor Jeugdzorg en in januari 2000 was het aantal 22 (Bron NVMW).

Met betrekking tot het dienstverband constateerde Ewald G.Plet⁶ dat het aantal SMW'ers in dienst van schoolbegeleidingsdiensten de laatste twintig jaar drastisch is afgenomen, terwijl het aantal Algemeen Maatschappelijk Werk instellingen waar SMW'ers werken enorm is toegenomen (het percentage SMW'ers dat werkt voor AMW-instellingen is ongeveer gelijk gebleven). De trend was toen al dat bureaus/instellingen voor jeugdzorg/jeugdhulpverlening, alsmede het AMW schoolmaatschappelijk werkers leverden. Terwijl in het speciaal onderwijs ongeveer eenderde deel van het aantal SMW'ers in dienst was van schoolbesturen, was dat in het reguliere onderwijs nauwelijks het geval. Het schoolmaatschappelijk werk werd voor het overgrote deel betaald door de Gemeente en in een enkel geval door kerkelijke organisaties. Het werk richtte zich voornamelijk op het terrein van het lager onderwijs en in een enkel geval op het speciaal onderwijs of lager beroeps onderwijs.

Dankzij de vele discussies over het werk van de SMW'ers kwam er in Nederland steeds meer duidelijkheid over de inhoud, functie en plaats van het schoolmaatschappelijk werk. Dit is zeker een verdienste van de NVMW, die de ontwikkeling in het vak stimuleert en zich meer richt op de profilering van de bijdrage van alle sectoren waarin maatschappelijk werkers werkzaam zijn. In het beroepsprofiel van het maatschappelijk werk⁷ staan de taken, methoden en bekwaamheden van maatschappelijk werkers, terwijl de ethische richtlijnen voor de beroepsuitoefening in de beroepscode staan. Het beroepsregister toetst en stimuleert de kwaliteit en beroepsmatige ontwikkeling van de maatschappelijk werkers. De NVMW confronteert overheid, media, organisatie en publiek met de vele facetten van het maatschappelijk werk, volgt daarnaast de internationale ontwikkelingen op de voet en is actief lid van de 'International Federation of Social Workers'. Andere factoren die ook een belangrijke bijdrage hebben geleverd aan het zich reeds duidelijker profileren van het SMW in Nederland zijn vooral de stuwende kracht van de Functiegroep Schoolmaatschappelijk Werk van de NVMW, die sinds 1899 bestaande beroepsopleiding voor maatschappelijk werkers (tegenwoordig de HBO-MWD) en de vanaf 1985 bestaande nascholingscursussen voor schoolmaatschappelijk werkers. Belangrijk was ook de in 1987 verschenen 'profielchets van de maatschappelijk werker'⁸ met een speciaal hoofdstuk over schoolmaatschappelijk werk, de beroepsregistratie, de erkenning en subsidie door de overheid en de groeiende stroom van geschriften over het schoolmaatschappelijk werk.

Ten slotte merken wij op dat het schoolmaatschappelijk werk nu al ruim vijftig jaar een brugfunctie tussen onderwijs en jeugdhulpverlening vervult. Hulpverlening aan leerlingen in en buiten school, vooral in samenwerking met leerkrachten en de schoolleiding, is in het algemeen de taak van het schoolmaatschappelijk werk. Steeds duidelijker wordt de trend in Nederland zichtbaar om zowel de overheid als de vele particuliere instellingen te interesseren voor het belang van samenwerking tussen onderwijs en jeugdhulpverlening (de Winter), waarbij het schoolmaatschappelijk werk een niet te onderschatten rol speelt.

⁶ Proefschrift: Hulpverlening aan Surinaamse lagere school leerlingen. Een sociaal pedagogische studie ter ontwikkeling van een model voor integrale hulpverlening en begeleiding. Ewald G. Plet.

⁷ Nederlandse Vereniging Maatschappelijk Werk.

⁸ Nederlandse Vereniging Maatschappelijk Werk.

2.7 Regionale Instelling Jeugdhulpverlening en het schoolmaatschappelijk werk

Je ziet dus dat tegenwoordig schoolmaatschappelijk werk onmisbaar is. In 1993 zijn ze begonnen met gedetacheerd schoolmaatschappelijk werk. Om de drempel te verlagen voor jongeren is op initiatief van de Regionale Instelling Jeugdhulpverlening (R.I.J) het consultatieteam onderwijs-jeugdhulpverlening opgericht om de scholen voor voortgezet onderwijs te helpen in de omgang met zorgleerlingen. Het R.I.J is een Multi-functionele Organisatie in de regio Haaglanden, waarbinnen vier werksoorten zijn opgenomen:

- Dag en nacht hulpverlening
- Daghulp niet-schoolgaande jeugd
- Individuele hulpverlening
- Preventie (consultatieteam)

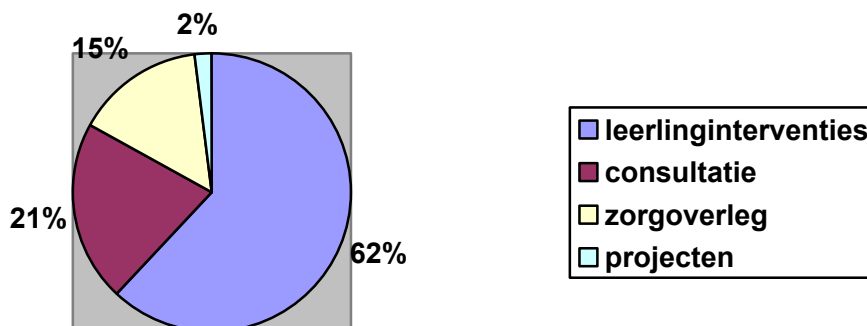
Het consultatieteam bestaat 10 jaar en werkt ongeveer met 73 scholen op het gebied van voortgezet onderwijs. De R.I.J wordt gevormd door 10 jeugdhulpverleners (psychologen, pedagogen en maatschappelijk werkers) en 7 medewerkers vanuit het speciaal onderwijs (onderwijskundigen en pedagogen). Het consultatieteam is opgericht om VO-scholen te ondersteunen. Toewijzing van uren vindt plaats op basis van het aantal leerlingen per school. Dit komt meestal neer op de inzet van een paar uur.

Het consultatieteam biedt consultatie, advisering, kortdurende hulpverlening (4 tot 6 gesprekken) en verwijzing naar geïndiceerde hulp. Participatie in het zorgoverleg binnen de scholen is een kernactiviteit van het consultatieteam. Binnen het zorgoverleg worden 6 tot 8 keer leerlingen besproken bij wie het onderwijs en leerproces in gevaar dreigen te komen. In dit overleg participeren naast het consultatieteam de leerplicht, de Jeugd GGZ (de jeugdartsen) en schoolfunctionarissen (mentor, coördinator of zorgcoördinator). Binnen dit overleg vindt signalering en beeldvorming van zorgleerlingen binnen de school plaats.

De inzet van de consultatieteam is als volgt ingedeeld:

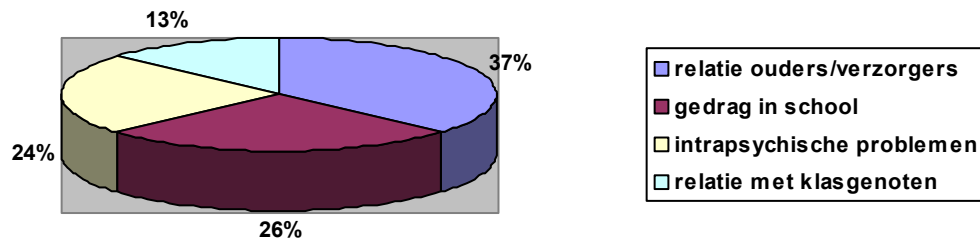
- Leerlinginterventies, (probleemverheldering, kortdurende begeleiding, crisishulp, "vinger aan de pols" en verwijzen)
- consultatie
- zorgoverleg
- projecten

Zoals getoond wordt in figuur 1 besteedt de consultatiemedewerker grotendeels van zijn uren aan leerlinginterventies.

figuur 1

Bij de leerlinginterventies zijn de volgende probleemgebieden het meest aan bod: relatie ouders/verzorgers, gedrag in school, intrapsychische problemen, relatie met klasgenoten.

Figuur 2

Bron: Regionale Instelling Jeugdhulpverlening Haaglanden.

2.8 Bureau Jeugdzorg

Per 1 januari 2003 is het consultatieteam – jeugdhulpverlening, met al zijn medewerk(st)ers geïntegreerd in het Bureau Jeugdzorg Haaglanden. Doel hiervan was het versterken van de relatie tussen onderwijs en Jeugdzorg, om nog laagdrempelig te werken dan het al was. Bureau Jeugdzorg Haaglanden werd immers vanaf die datum in deze regio de toegang tot het Jeugdzorg. Hierdoor kan de school leerlingen met ernstige problematiek sneller en gemakkelijker helpen en indien nodig de kortste weg wijzen naar de gespecialiseerde jeugdhulpverlening en de GGZ. Op deze manier kunnen de jongeren in een zo vroeg mogelijk stadium met minder complexe hulp worden geholpen. Zodat hun problemen niet uitgroeien tot situaties die de inzet van zwaardere specialistische jeugdzorg vereisen. Door deze integratie naar het Bureau Jeugdzorg Haaglanden is het nu wat vergemakkelijkt. Het is de bedoeling dat de hulpverlening sneller gaat verlopen inclusief de terugkoppeling van Jeugdzorg naar de school. Qua takenpakket kan men hierbij denken aan: signalering, screening, verwijzing en informatie-uitwisseling. Om duidelijkheid te scheppen voor scholen wat zij kunnen verwachten van Bureau Jeugdzorg heeft men een basispakket samengesteld. Het basispakket houdt het volgende in:

- Bureau Jeugdzorg (de CT'er) neemt deel aan het zorgoverleg en bieden in het verlengde daarvan de mogelijkheid tot consultatie en advies. De insteek daarbij is de individuele leerling en het op gang brengen van hulp;
- Bureau Jeugdzorg willen de leerlingen die in aanmerking komen voor hulp van Bureau Jeugdzorg waar wenselijk en mogelijk op de school screenen. De schoolmaatschappelijk werker (medewerker van Jeugdzorg) die op de school zit voert de screening meestal zelf uit;
- Bureau Jeugdzorg zal de leerling met een kortdurend traject van maximaal 5 gesprekken kunnen helpen. Bij doorverwijzing zorgt het Bureau Jeugdzorg dat de jongere bij de juiste gespecialiseerde hulpverlening terechtkomt⁹.

⁹ Het consultatieteam van Bureau Jeugdzorg

2.9 Aanbod van het schoolmaatschappelijk werk

Om onze hoofdvraag te beantwoorden moeten we kijken welke eisen er nodig zijn voor een schoolmaatschappelijk werker om te kunnen functioneren op het VMBO en welke belemmeringen er zijn. Wat is belangrijk voor een schoolmaatschappelijk werker om goed te kunnen functioneren op een school? Als eerst is het belangrijk voor een schoolmaatschappelijk werker om zicht te hebben op de betekenis die onderwijs heeft voor een jongere en daarnaast is het ook belangrijk om zicht te hebben op recente ontwikkelingen in het onderwijsveld, die tot grote verschuivingen kunnen leiden binnen een school.

Om er voor te zorgen dat een schoolmaatschappelijk werker optimaal gaat functioneren moet men kijken naar de vraag wat een schoolmaatschappelijk werker eigenlijk te bieden heeft.

Hierboven beschreven we de taken. Maar nu gaan we verder op het aanbod van het schoolmaatschappelijk werk. Men gaat ervan uit dat scholen alleen zullen investeren in het schoolmaatschappelijk werk wanneer het aanbod hiervan nauw aansluit bij hun behoeften.

Het aanbod van het schoolmaatschappelijk werk wordt als volgt omschreven:

- De zorg voor kinderen met problemen in de onderwijsleersituatie staat centraal;
- Het schoolmaatschappelijk werk kan aan die zorg een bijdrage leveren door zich te richten op verhelderen van de posities van ouders en school, en het bevorderen van communicatie tussen deze beide partijen;
- Hij kan dit doen door de situatie van de jongere op school en de invloed (positief of negatief) van de thuissituatie op de onderwijsleersituatie te onderzoeken;
- Hij kan aanbevelingen doen over probleemoplossende activiteiten (zowel naar school als naar de ouders);
- Dit kan in relatie tot het gezin de vorm aannemen van steun bij de contacten met school, of begeleiding bij de aanpak van de jongere thuis. In relatie tot de school kan het gaan om steun bij de contacten met de ouders, of om adviezen over de aanpak van de jongere op school;
- Het schoolmaatschappelijk werk zal waar nodig is samenwerken met andere disciplines in of buiten de school.

2.10 Positie van de schoolmaatschappelijk werker binnen de school.

Welke plaats neemt de schoolmaatschappelijk werker binnen de school in? De schoolmaatschappelijk werker is aan de school verbonden of werkt schoolgericht, maar wat is precies zijn plek? De schoolmaatschappelijk werker behoort tot het onderwijsondersteunend personeel en staat als zodanig in collegiaal opzicht apart van het schoolteam. Dit is een weloverwogen positiebepaling. Wil de schoolmaatschappelijk werker goed functioneren, moet hij afstand kunnen nemen van zaken als schoolbelangen, vooronderstellingen ten opzichte van ouders of opvattingen over de pedagogische aanpak. De schoolmaatschappelijk werker moet de schoolleiding en leerkrachten daarnaar kunnen vragen, en niet hun opvattingen al bij voorbaat delen of overnemen.

Als je als schoolmaatschappelijk werker schoolgebonden werkt zijn er een aantal aspecten die het werk kunnen vergemakkelijken zoals bijvoorbeeld een goede organisatie van de leerlingzorg. Scholen worden nu echter verplicht een leerlingvolgsysteem in te stellen. In een leerlingvolgsysteem worden door de jaren heen de schoolresultaten van de leerlingen vastgesteld, meestal gecombineerd met kenmerken van de jongere op het gebied van zijn sociaal-emotioneel functioneren en verder zijn er systemen waar leerlingen besproken worden. Daarnaast zijn goede procedurele afspraken binnen de school heel noodzakelijk. Deze punten zijn belangrijk voor een schoolmaatschappelijk werker om optimaal te kunnen functioneren op een school. Kortom als schoolmaatschappelijk werker werk je meestal in een 'eenmanspost', vooral als je schoolgericht werkt. Men behoort niet tot de school maar ondersteunt de school.

2.11 Conclusie

In dit hoofdstuk hebben wij ons bezig gehouden met de taak, de probleemstelling in een theoretisch en historisch kader te plaatsen. In dit hoofdstuk hebben wij ons verdiept in het schoolmaatschappelijk werk en hebben wij kennis gemaakt met de historie.

Daarnaast behandelen wij in de hoofdstuk de taken van de schoolmaatschappelijk werker zoals deze beschreven staan in de bestaande literatuur. Tevens hebben wij het aanbod van het schoolmaatschappelijk werk geschetst zoals deze hedendaags van toepassing is.

Hoofdstuk: 3

Het VMBO

3.1 Inleiding

Zestig procent van alle leerlingen die van de basisschool komen, stromen door naar het VMBO. Het VMBO is een afkorting van het Voorbereidend Middelbaar Beroeps Onderwijs. Leerlingen met een VMBO diploma kunnen doorstromen naar de havo of naar het mbo. Sinds het schooljaar 1999/2000 is deze nieuwe onderwijsmethode van start gegaan. Aangezien veel mensen nog niet bekend zijn met deze vorm van voortgezet onderwijs zal in dit hoofdstuk aandacht worden besteed aan het VMBO. Hierin zal het ontstaan worden uitgelegd, er zal worden uitgelegd hoe het VMBO in elkaar zit en wat de mogelijkheden zijn. Verder zal in worden gegaan op de termen basisvorming, sectoren, leerwegen en beroepsgericht programma. Daarnaast zullen we extra stilstaan bij het leerwegondersteunend onderwijs (lwoo) en het praktijkonderwijs. Het doel van dit hoofdstuk is een duidelijk beeld te creëren van het VMBO en alles wat in dit kader relevant is. Door de veranderingen in het voortgezet onderwijs is er veel verwarring ontstaan over de organisatorische aspecten van het VMBO. Om deze onduidelijkheden te verhelderen, hebben wij ervoor gekozen om in dit hoofdstuk het organisatorisch aspect te behandelen.

3.2 Het ontstaansgeschiedenis van het VMBO

Sinds het schooljaar 1999/2000 vormen vbo en mavo samen het VMBO. Het VMBO moet er voor zorgen dat een kind nieuwe kansen krijgt bij het werken en leren. Het VMBO is een vervolg op het basisonderwijs en bereidt leerlingen voor op de vervolgopleidingen havo en mbo.

Het VMBO staat voor het Voorbereidend Middelbaar Beroepsonderwijs. Het doel van het VMBO is de leerling te laten doorstromen naar het mbo oftewel het secundaire onderwijs en de havo.

Eén van de veranderingen op het voortgezet onderwijs op niveau van het VMBO is dat het onderwijs 4 *leerwegen* kent. Een andere belangrijke verandering is het beperken van de vrije pakketkeuze die het vroegere vbo en mavo kende. De reden voor deze verandering is dat ervaring uitwees dat de zelf gekozen pakketten van het vbo en mavo vaak niet aansloten op de vervolgopleidingen. Het VMBO biedt *sectoren* aan. De termen leerwegen en sectoren staan verder in dit hoofdstuk uitgebreid beschreven.

Verder zijn er kinderen die extra ondersteuning nodig hebben bij het voltooien van hun VMBO opleiding. Hiervoor is het huidige leerwegondersteunend onderwijs (lwoo) in het leven geroepen. Het leerwegondersteunend onderwijs vervangt het vroegere ivbo (het individueel voorbereidend beroepsonderwijs) en svo-lom (speciaal voortgezet onderwijs voor leer- en opvoedingsmoeilijkheden). Verder is er ook praktijkonderwijs. Dit onderwijs is de vervanging voor het vroegere svo-mlk (speciaal voortgezet onderwijs – moeilijk lerende kinderen). Voor deze leerlingen zijn de leerwegen te moeilijk. De leerlingen worden hier rechtstreeks opgeleid voor een plek op de arbeidsmarkt. Ook het leerwegondersteunend onderwijs en het praktijkonderwijs worden nog uitvoerig besproken in dit hoofdstuk.

In het hele voortgezet onderwijs zijn dus veranderingen aangebracht met als doel het onderwijs beter te laten aansluiten op de vervolgopleidingen die aangeboden worden op het mbo en uiteindelijk op de arbeidsmarkt. Het is erg belangrijk voor een leerling die het voortgezet onderwijs met succes heeft afgerond, dat hij/zij hier ook mee verder kan. Het uitgangspunt van het VMBO is dat de leerlingen breder worden opgeleid. In tegenstelling tot het vbo

worden de leerlingen niet meer toegespitst op één beroep, maar worden zij voorbereid op een maatschappij waarin veranderingen veel voorkomen. Werknemers wisselen vaker van baan en werkgevers wisselen vaker van personeel. Om mee te kunnen gaan in deze veranderingen is een brede basisopleiding voor de leerling noodzakelijk.

Behalve het feit dat de leerling breder wordt opgeleid gaan de leerlingen ook actiever en zelfstandiger te werk op het VMBO. Waar vroeger het onderwijs veel klassikaal werken betrof, werken de leerlingen op het VMBO vaker zelfstandig of in een groep en voeren opdrachten uit. Dit heeft als doel om de leerlingen voor te bereiden op de manier waarop in de vervolgopleidingen en in het arbeidsproces gewerkt wordt.

Nog een voordeel van het VMBO is dat deze scholen meer kunnen inspelen op de verschillen tussen leerlingen. Zoals al boven wordt geschetst, kan het VMBO leerlingen opleiden met het niveau van het vroegere svo-mlk tot het niveau van de vroegere mavo. Elke school wordt geacht te kunnen aangeven hoe met snelle leerlingen wordt omgegaan en hoe de wat langzamere leerlingen worden begeleid.

Deze veranderingen gelden voor alle scholen in het voortgezet onderwijs. Wel heeft de school de vrijheid dit op zijn eigen manier in te vullen. Later in het hoofdstuk zal ook duidelijk worden dat niet elke school hetzelfde kan aanbieden wat betreft sectoren en vrije vakken. Ook ondersteuning van de wat langzamere leerlingen kan anders worden ingevuld. De extra ondersteuning zal in sommige gevallen individueel gegeven worden terwijl andere scholen kiezen voor een groepsaanpak. Het is dan de taak van de ouders en de leerling zelf om te kijken welke school het beste bij de leerling past.

3.3 De opleiding

De basisopleiding

Het VMBO begint met een basisopleiding. Dit betreft de eerste twee jaren van de in totaal vier jaar durende opleiding. Deze basisvorming biedt een uitgebreid vakkenpakket dat voor bijna iedere leerling hetzelfde inhoudt. Deze basisopleiding zorgt voor een brede algemene ontwikkeling bij de leerling.

Na de basisvorming

Als de basisvorming is voltooid, gaat de leerling naar het derde jaar. Om naar dit derde jaar te gaan, moet de leerling één van de vier leerwegen en één van de vier sectoren kiezen. Na deze keuze krijgt de leerling bepaalde vakken behorend bij de gekozen leerweg en sector. Dit zijn ook de vakken waarin de leerling in het vierde jaar examen doet. Naast deze bepaalde vakken hoort ook een rij met vakken die door iedereen wordt gevolgd. Ongeacht de keuze van de leerweg en de sector volgt iedere leerling een vijftal dezelfde vakken.

Dit zijn:

- Nederlands;
- Engels;
- Maatschappijleer;
- Gym;
- Kunstvakken (bijvoorbeeld tekenen, audiovisuele vorming, dans of muziek).

3.4 De leerwegen

Zoals al eerder vermeldt, kiest de leerling aan het einde van het schooljaar één van de vier leerwegen. Een leerweg is een route die een leerling volgt vanaf de basisvorming tot aan het onderwijs dat op het VMBO aansluit. Deze leerwegen zijn ingevoerd om de overgang naar dit vervolgonderwijs zo vloeiend mogelijk te laten verlopen. Hieronder een beschrijving van de verschillende leerwegen.

3.4.1 De theoretische leerweg

De theoretische leerweg is nog niet op een bepaald beroep afgestemd. Deze leerweg is ontwikkeld voor leerlingen die niet veel moeite hebben met studeren en de studie voorlopig nog willen voortzetten. Met deze leerweg zijn twee verschillende doorstroommogelijkheden mogelijk:

- De leerling heeft de mogelijkheid om na het voltooien van de VMBO opleiding door te stromen naar de vak- en middenkaderopleidingen in het mbo.
- De leerling heeft de mogelijkheid om na het voltooien van de VMBO opleiding door te stromen naar de havo. Na deze havo opleiding te hebben voltooid kan de leerling doorstromen naar een hbo opleiding.

Het is duidelijk dat indien een leerling de weg naar de havo open wil houden, de theoretische leerweg de beste keuze is. Deze mogelijkheid bestaat niet bij de andere leerwegen.

Het niveau van deze theoretische leerweg is vergelijkbaar met het hoogste niveau van de mavo. De scholen die in de oude situatie de mavo opleidingen aanboden, bieden nu deze theoretische leerweg aan.

3.4.2 De gemengde leerweg

Deze vorm van leren is een mengvorm. Deze leerweg is bedoeld voor leerlingen die weinig moeite hebben met studeren, maar zich tevens gericht willen voorbereiden op bepaalde beroepsopleidingen. Het bereidt de leerling voor op de vak- en middenopleidingen in het mbo. Het niveau van deze leerweg is te vergelijken met de theoretische leerweg. De scholen die in de oude situatie zowel de opleidingen vbo als mavo aanboden, bieden nu deze gemengde leerweg aan. Deze leerweg is ook wel te vinden op de scholen die in de oude situatie alleen de opleiding vbo aanboden.

3.4.3 De kaderberoepsgerichte leerweg

Net als de theoretische leerweg en de gemengde leerweg bereidt de kaderberoepsgerichte leerweg de leerlingen voor op de vak- en middenopleidingen in het mbo. Deze leerweg is bedoeld voor de leerlingen die het beste leren via een praktische invalshoek. De leerlingen leren voornamelijk door praktisch bezig te zijn. Deze leerweg wordt gegeven op de scholen die in de oude situatie de vbo opleidingen aanboden.

Zoals boven al duidelijk is geworden bereiden de bovenstaande leerwegen de leerling voor op de vak- en middenkaderopleidingen in het mbo. Deze leerwegen zorgen ervoor dat leerlingen in een klas terechtkomen die hun leerstijl ten goede komt. Een leerling die het niveau aankan van de theoretische leerweg, komt als gevolg hiervan niet in de klas bij een leerling waar de kaderberoepsgerichte aanpak beter aansluit.

3.4.4 De basisberoepsgerichte leerweg

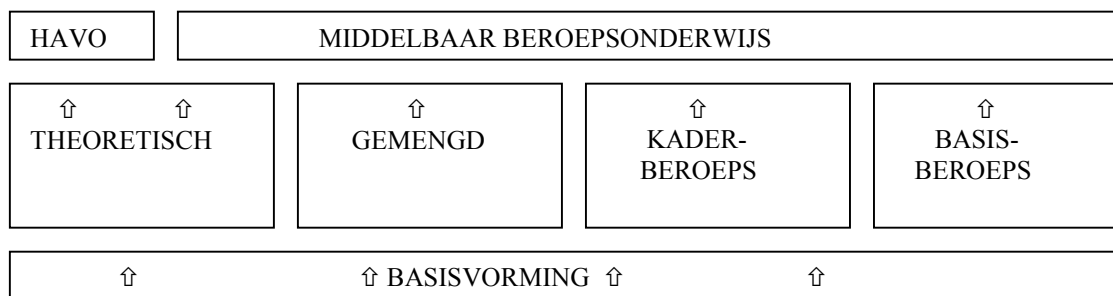
De basisberoepsgerichte leerweg bereidt de leerling voor op de basisberoepsopleidingen in het mbo. Deze leerweg is bedoeld voor de meer praktisch ingestelde leerlingen. Deze leerweg wordt gegeven op de scholen die in de oude situatie vbo aanboden.

Veel van deze scholen bieden binnen deze beroepsgerichte leerweg leer-werk trajecten aan. In een leer-werk traject doen leerlingen minimaal examen in Nederlands en een beroepsgericht programma. De leerlingen volgen een groot deel van de opleiding buiten de school in een bedrijf die open staat voor lerende jongeren, oftewel een leerbedrijf. Deze leer-werk trajecten zijn daarom zeer geschikt voor leerlingen die praktisch willen leren.

Indien een leerling kiest voor deze basisberoepsgerichte leerweg kan deze alleen doorstromen naar de basisberoepsopleiding in het mbo. Deze opleiding leidt niet tot een middenkaderfunctie, maar tot een uitvoerend beroep.

Om de hierboven genoemde informatie nogmaals te illustreren staan in figuur 3 alle leerwegen genoemd met hun mogelijke vervolgopleidingen.

De leerwegen en vervolgonderwijs

Figuur 3

Bron: Brochure "later begint vandaag!"

Voordat de leerling een keuze maakt tussen de aangeboden leerwegen moet men kijken naar de manier van leven van het kind. Indien de leerling weinig moeite heeft met studeren, dan is de keuze voor de theoretische leerweg voor de hand liggend. Mocht het zijn dat de leerling liever al doende leert, dan kan hij/zij beter één van de beroepsgerichte leerwegen kiezen. Voor een leerling die op zijn beurt het beste leert door zowel praktisch als theoretisch bezig te zijn, is de gemengde leerweg een goede keuze.

3.5 De sectoren

In de oude situatie kwam het regelmatig voor dat leerlingen kozen voor een vakkenpakket dat niet aansloot op de vervolgopleiding waaraan zij later wilden beginnen. Vaak kozen leerling voor de 'leuke' of 'makkelijke' vakken met het gevolg dat zij niets aan deze vakken hadden in hun verdere toekomst bij vervolgopleidingen of eventuele latere banen. Na de invoering van het nieuwe systeem is dit niet meer het geval. Aan het eind van het 2de schooljaar kiezen de leerlingen uit een viertal *sectoren*. Deze sectoren bevatten hun eigen vaste vakkenpakketten. Elke sector geeft de leerling een zinvolle combinatie van vakken mee, waarmee deze goed kan doorstromen naar het mbo. Met een sector maakt de leerling een eerste, nog zeer brede keuze voor een werkterrein.

Er zijn vier sectoren:

- Zorg en welzijn;
- Techniek;
- Economie;
- Landbouw.

Binnen deze sectoren kunnen er verschillende afdelingen bestaan. Zo kent de sector Techniek afdelingen als bouw, metaal en elektro.

Een leerling kiest een sector op grond van zijn of haar interesse, maar ook met een beeld van het latere beroep in het achterhoofd. Zo zal een leerling die de ouderzorg of psychiatrie in wil, kiezen voor de sector Zorg en Welzijn. Iemand die later met bloemen, planten of dieren wil werken kiest voor de sector landbouw.

3.5.1 De sectoren en leerwegen

Zoals gezegd kiest elke leerling binnen het VMBO een leerweg én een sector. Een sector heeft te maken met wat de leerling later wil gaan doen, met het toekomstbeeld dat de leerling heeft. De leerweg is de manier waarop dat bereikt gaat worden. Hier wordt de keuze gemaakt of de leerling de praktische of de theoretische wijze zal volgen. Verder zijn alle combinaties van leerwegen en sectoren mogelijk, al zullen niet alle scholen elke combinatie aanbieden.

3.6 Beroepsgerichte programma's

Bij alle bovengenoemde leerwegen, behalve bij de theoretische leerweg, kiest een leerling een beroepsgericht programma. Elke sector heeft verschillende programma's. In een programma krijgt de leerling lessen die te maken hebben met zijn latere opleiding in het mbo en uiteindelijk met zijn toekomstige beroep.

De leerling kan kiezen tussen twee soorten *beroepsgerichte programma's*:

- Afdelingsvakken
- Intrasectorale programma's

Afdelingsvakken

Indien de leerling al goed weet welk beroep deze later wil uitoefenen, kiest de leerling een afdelingsvak. Dit afdelingsvak heeft als doel de leerling voor te bereiden op de vervolgopleiding in het mbo. Voorbeelden van afdelingsvakken zijn bouwtechniek, verzorging, handel en verkoop, landbouw en natuurlijke omgeving. Alle sectoren hebben een grote keuze aan afdelingsvakken.

Intrasectorale programma's

Indien een leerling nog niet goed weet welk beroep deze later wil uitoefenen, of de leerling wil zich pas later richten op één bepaald vak, dan kan de leerling kiezen voor een brede basis kiezen. Voorbeelden van deze programma's zijn Bouwbreed voor de sector Techniek, of Zorg en Welzijnbreed voor de sector Zorg en Welzijn. Alle sectoren hebben intrasectorale programma's.

Bij de theoretische leerweg volgt men geen programma. Bij de theoretische leerweg volgt de leerling algemene vakken. De leerlingen kiezen hier wel een sector.

3.7 Leerwegondersteunend onderwijs

De meeste leerlingen doorlopen zonder problemen het VMBO. Deze leerlingen kunnen het niveau van het VMBO wel aan. Er zijn leerlingen die het VMBO met enige problemen doorlopen en hebben op school extra ondersteuning nodig. Deze ondersteuning kan uitlopen tot extra hulp bij lezen, onderwijs in kleinere groepen of zelfs tijdelijke opvang bij problemen thuis. Voor deze leerlingen is er het *leerwegondersteunend onderwijs* (lwoo). Met deze extra ondersteuning kunnen leerlingen toch hun diploma halen. Met het oog op deze extra ondersteuning die deze leerlingen vaak nodig hebben en het onderwerp van deze scriptie, het schoolmaatschappelijk werk, wordt deze aparte vorm van onderwijs binnen het VMBO extra uitgelegd.

3.7.1 Wat is leerwegondersteunend onderwijs?

Leerwegondersteunend onderwijs wordt op uiteenlopende manieren vormgegeven. Scholen zijn hierin vrij om hun eigen keuzes te maken. Niet alle scholen bieden deze vorm van onderwijs aan. Indien dit niet het geval is, werken de scholen in de verschillende regio's vaak samen om alle leerwegondersteunend onderwijsleerlingen op te vangen. Leerwegondersteunend onderwijs kan variëren van bijlessen en huiswerkbegeleiding tot trainingen om leerlingen beter te laten studeren. Leerlingen kunnen die extra hulp tijdens de lessen, buiten de lessen om of op de school krijgen.

Leerwegondersteunend onderwijs vormt geen aparte leerweg. Na het VMBO stromen deze leerlingen gewoon door naar het mbo. Leerwegondersteunend onderwijs is niet bedoeld voor gehandicapte leerlingen. Deze groep leerlingen behoort tot het traject van de leerlinggebondenfinanciering (lgf)¹⁰.

Leerlingen die leerwegondersteunend onderwijs genieten volgen net als de andere leerlingen, onderwijs in één van de vier leerwegen (paragraaf 3). Scholen die leerwegondersteunend onderwijs aanbieden kiezen meestal voor het vormen van kleine, aparte groepen. Kinderen die zich in een grote klas niet op hun gemak voelen, maar zich in een kleine groep wel veilig voelen, of leerlingen met een leerachterstand, die in een kleine groep meer kans maken om hun achterstand in te halen komen in deze kleinere groepen beter tot hun recht. Omdat elke leerling anders is en dus ook andere begeleiding nodig heeft, komt leerwegondersteunend onderwijs voor in verschillende vormen en maten. Sommige leerlingen hebben bijvoorbeeld last van faalangst. Deze leerlingen klappen dicht bij het maken van een toets, waardoor ze niet goed kunnen presteren. Andere kinderen beheersen het Nederlands nog niet goed en raken hierdoor bij alle vakken achterop. Ook leerlingen die met zichzelf in de knoei zitten of thuis problemen hebben kunnen gebaat zijn bij het leerwegondersteunend onderwijs. Ook kinderen die gewoon moeite hebben met leren kunnen bij het leerwegondersteunend onderwijs een steuntje in hun rug krijgen. Leerwegondersteunend onderwijs biedt leerlingen ondersteuning op maat. Dat hoeft niet altijd vier jaar te duren. Leerwegondersteunend onderwijs kan ook tijdelijk zijn.

¹⁰ **leerlinggebonden financiering**

Met ingang van augustus 2003 bepalen landelijke criteria of een kind met een handicap of stoornis in aanmerking komt voor speciaal onderwijs of leerlinggebonden financiering. Ouders hebben dan meer mogelijkheden om te kiezen tussen een reguliere school in de buurt of een school voor speciaal onderwijs.

3.8 Praktijkonderwijs

Er is een kleine groep leerlingen voor wie alle leerwegen te hoog gegrepen zijn. Zelfs als ze op school extra ondersteuning krijgen, zullen zij niet in staat zijn om een diploma te halen. Daardoor kunnen zij, in tegenstelling tot het andere VMBO onderwijs, niet doorstromen naar het mbo. Voor hen is er het *praktijkonderwijs*. Deze vorm van onderwijs leidt niet op voor een diploma, maar bereidt rechtstreeks voor op een plaats op de arbeidsmarkt. Gehandicapte leerlingen behoren ook hier niet tot deze doelgroep (zie paragraaf 6). Het praktijkonderwijs neemt de plaats in van het vroegere svo-mlk (speciaal voortgezet onderwijs voor moeilijk lerende kinderen).

Evenals het VMBO duurt het praktijkonderwijs vier jaar. Het belangrijkste verschil met het VMBO en het leerwegondersteunend onderwijs is, zoals boven al genoemd, dat het praktijkonderwijs rechtstreeks opleidt voor een plek op de arbeidsmarkt. In kleine groepen krijgen leerlingen vier jaar les in de vakken van de basisvorming. Deze vakken zijn toegespitst op de kennis die de leerling nodig heeft om aan de slag te kunnen op de arbeidsmarkt. Daarnaast wordt de leerling getraind in praktische vaardigheden om zich goed te kunnen redden in de maatschappij. Voorbeelden van deze praktische vaardigheden zijn koken, klussen in huis, rekeningen betalen, omgaan met en invullen van formulieren, verzorgen van het uiterlijk, omgaan met andere mensen en werken. Praktijkonderwijsleerlingen leren dan ook vooral in de praktijk. Bijvoorbeeld via stages bij bedrijven en organisaties.

3.9 Toelating tot leerwegondersteunend onderwijs en praktijkonderwijs.

Lang niet iedere leerling wordt tot het leerwegondersteunend onderwijs of het praktijkonderwijs toegelaten. *Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen* heeft een aantal eisen gesteld waar de leerling aan moet voldoen.

Wanneer de leerling de basisschool bijna heeft afgerond, neemt de basisschool contact op met de ouders over het vervolgonderwijs van het kind. De basisschool geeft de ouders advies over de schoolsoort die het beste bij het kind past. Aan de hand van dit advies kunnen de ouders op zoek gaan naar een geschikte school voor hun kind.

Indien de basisschool denkt dat het kind gebaat is bij leerwegondersteunend onderwijs of praktijkonderwijs, dan wordt dit in het schooladvies vermeld. Als de ouders het hiermee eens zijn wordt dit advies meegenomen met de aanmelding op de school voor voortgezet onderwijs.

Nadat het kind is aangemeld doet de school voor voortgezet onderwijs een onderzoek naar de leervermogens van het kind (*een intelligentieonderzoek*).¹¹ Deze gegevens worden eventueel aangevuld met een onderzoek naar het persoonlijk functioneren van het kind.

Daarnaast bestudeert de middelbare school het *onderwijskundig rapport* van de leerling. Dit is een rapport waarin de basisschool de leervorderingen van het kind heeft gebundeld. Elke ouder heeft recht op een afschrift van het onderwijskundig rapport van zijn of haar eigen kind. Tenslotte vraagt de VMBO-school naar de mening van de ouders over de onderzoeksgegevens en de aanvraag voor leerwegondersteunend onderwijs en praktijkonderwijs. De school voegt de mening van de ouders toe aan de uiteindelijke aanvraag.

¹¹ **Het intelligentieonderzoek** kan het beeld van het leren met een sterke/zwakte analyse van de capaciteiten van het kind in kaart brengen. Zo kan het functioneren van het geheugen een rol spelen in de informatieverwerking. Een dergelijk onderzoek biedt bijvoorbeeld inzicht in de wijze waarop een kind met taken omgaat, die een beroep doen op taal, begrip of handelen. Het intelligentieonderzoek dient vooral als aanvulling op pedagogische en didactische bevindingen voor een optimale begeleiding.

3.9.1 Regionale verwijzingscommissie

De VMBO-school bepaalt welke extra zorg de leerling nodig heeft. Dit wordt omschreven in het handelingsplan. Wanneer dit duidelijk is, meldt de school de leerling aan bij de *regionale verwijzingscommissie voortgezet onderwijs* (rvc-vo). Zorgleerlingen moeten voor 1 juli bij de verwijzingscommissie aangemeld worden. Ook van de aanmelding ontvangen de ouders een kopie.

De beslissing of de leerling leerwegondersteunend onderwijs ontvangt is een schoolbeslissing. De middelbare school bepaalt zelf of een leerling extra ondersteuning krijgt of niet. Daar laat de regionale verwijzingscommissie zich niet over uit. Wel beslist de commissie op basis van de aanmelding of de school extra geld ontvangt voor de verzorging van de leerling. Voor de toelating tot het praktijkonderwijs bestaat er een andere manier van werken. Niet de school, maar de regionale verwijzingscommissie bepaalt of een leerling toegelaten wordt tot het praktijkonderwijs.

Alle regionale verwijzingscommissies hanteren dezelfde toelatingseisen. De VMBO-school onderhoudt in principe de contacten met de commissie. Elke leerling wordt beoordeeld op basis van drie vaste criteria. Het gaat hierbij om leerachterstand, leervermogen (IQ) en sociaal-emotionele problematiek.

Wanneer een leerling voldoet aan de toelatingcriteria geeft de regionale verwijzingscommissie een *positieve beschikking* aan de school voor voortgezet onderwijs. Met deze beschikking ontvangt de school geld van het Ministerie van Onderwijs om de leerling de extra begeleiding te geven die hij of zij nodig heeft. Als ouders ontvangt men wederom een kopie van deze beschikking.

Gezien het bovenstaande kan een regionale verwijzingscommissie ook beslissen dat de leerling niet in aanmerking komt voor leerwegondersteunend onderwijs of praktijkonderwijs. De regionale verwijzingscommissie wijst dan de aanmelding af. In dat geval kan de middelbare school of kunnen de ouders een *bezwaarschrift* indienen. Met een bezwaarschrift wordt de beslissing van de regionale verwijzingscommissie aangevochten. Mocht de school bezwaar maken tegen de beslissing van de regionale verwijzingscommissie, dan stuurt de school de ouders een kopie van de afwijzing en het bezwaarschrift toe.

Tenslotte kan het gebeuren dat een leerling bij een regionale verwijzingscommissie wordt aangemeld voor bijvoorbeeld praktijkonderwijs, terwijl de commissie van mening is dat het kind in leerwegondersteunend onderwijs beter tot zijn recht komt. In dat geval roept de regionale verwijzingscommissie de ouders op voor een gesprek. De mening van de ouders speelt vervolgens een rol in het uiteindelijke besluit tot leerwegondersteunend onderwijs of praktijkonderwijs. De ouders zullen samen met de school overleggen wat het beste is voor de leerling.

3.10 Conclusie

Dit hoofdstuk bevat een theoretische beschrijving van het VMBO. Wij zijn in dit hoofdstuk extra ingegaan op het leerwegonderwijs en het praktijkonderwijs, aangezien de praktijk uitwijst dat leerlingen op het leerwegondersteunend onderwijs en praktijkonderwijs relatief met meer problemen kampen dan andere leerlingen uit het voortgezet onderwijs. Onze mening is dat het VMBO een zeer complexe structuur bevat. Wij achten het zeer belangrijk om als schoolmaatschappelijk werker inzicht te hebben in de verschillende niveaus van het VMBO.

Inleiding Casussen

Ingaand op onze hoofdvraag en deelvragen gaan wij ons richten op vier VMBO scholen. Wij hebben gekozen voor vier scholen uit verschillende gemeentes. Dit zijn Rijswijk, Delft Rotterdam en Zoetermeer. Naar onze mening geeft onze steekproef van scholen een zo goed als volledig beeld van het schoolmaatschappelijk werk op het VMBO.

Voor het onderzoek hebben wij vier schoolmaatschappelijk werkers geïnterviewd en twee coördinatoren van de scholen. Wij hebben gekozen voor het interviewen van de schoolmaatschappelijk werkers aangezien zij het volledige organisatorische en procesmatige aspect van het vak in kaart brengen. De coördinatoren geven daarnaast een beeld van de manier waarop het schoolmaatschappelijk werk op de school ervaren wordt. We hebben gekozen voor de coördinatoren, aangezien zij in de praktijk het meest samenwerken met de schoolmaatschappelijk werkster.

In de komende vier hoofdstukken zullen wij een beschrijving geven van het schoolmaatschappelijk werk op het VMBO. Wij zullen een beschrijving geven van de ervaringen van de coördinator met het schoolmaatschappelijk werk. Tevens gaan wij uitvoerend in op de ervaringen van de schoolmaatschappelijk werker. Wij zullen de volgende scholen en hun schoolmaatschappelijk werkers beschrijven.

Hoofdstuk 4

Het Interconfessioneel Makeblijde College te Rijswijk (IMC). Locatie Burg. Elsenlaan. Hier zullen wij de ervaringen van Mevr. Nicole Hofman in kaart brengen. Zij is werkzaam bij Bureau Jeugdzorg en wordt 3 uur in de week op het IMC te Rijswijk ingezet als consultatiemedewerkster.

Hoofdstuk 5

Het Grotius College te Delft. Locatie van Bleijswijkstraat. In dit hoofdstuk beschrijven wij de ervaringen van Dhr. Rob Rietdijk. Deze schoolgebonden schoolmaatschappelijk werker is 26 uur per week beschikbaar voor de problemen van de leerlingen op deze school.

Hoofdstuk 6

Het Oranje Nassau College te Zoetermeer (ONC). Locatie Clauslaan. Hoofdstuk 6 zal de ervaringen van de schoolmaatschappelijk werkster Mevr. Daniëlle Bouwmeester beschrijven. Zij is werkzaam bij het Bureau Jeugdzorg en is vier uur in de week gedetacheerd aan het ONC.

Hoofdstuk 7

Thorbecke Voortgezet Onderwijs te Rotterdam (T.V.O.). Locatie Alexander College. Als laatste zullen wij de ervaringen van Mevr. Manon Hounjet beschrijven. Zij werkt 16 uur per week vanuit Bureau Jeugdzorg als schoolmaatschappelijk werkster op deze school.

Hoofdstuk: 4

IMC VMBO Rijswijkse

Locatie: Burgemeester Elsenlaan

4.1 Inleiding

Hieronder zullen wij een beschrijving geven over de manier waarop het schoolmaatschappelijk werk op het IMC is geregeld. Allereerst beschrijven wij de school het IMC. Vervolgens gaan we in op de organisatorische en procesmatige aspecten van het schoolmaatschappelijk werk en tenslotte geven wij een conclusie over het schoolmaatschappelijk werk op het IMC.

4.2 Het IMC

Het IMC staat voor Interconfessioneel Makeblijde College. Dit is een voorgezet onderwijs voor leerlingen met een VMBO advies.

De uitgangspunten van het IMC zijn:

- Leren moet; hiermee wordt bedoeld dat er geleerd moet worden en daarnaast kun je ook bij- en nascholing krijgen;
- Veiligheid; iedereen moet zich veilig voelen op het IMC;
- Duidelijkheid; er zijn duidelijke regels en iedereen hier op het IMC moet zich aan deze regels houden.

Het Interconfessioneel Makeblijde College is een school voor VMBO (met / zonder lwoo), havo en vwo (gymnasium / atheneum) met 3 vestigingen in Rijswijk en in totaal ongeveer 1700 leerlingen.

In het gebouw aan de Henriëtte Roland Holstlaan (HR) met ongeveer 1000 leerlingen bevinden zich de afdelingen vmbo-theoretisch, havo en vwo (gymnasium / atheneum). In het gebouw aan de Burgemeester Elsenlaan (BE) met ongeveer 600 leerlingen bevindt zich het vmbo (kader- en basisberoepsgericht) onderwijs, dat onderverdeeld is in de 3 sectoren Techniek (bouwtechniek, installatietechniek en elektrotechniek), Zorg en Welzijn (uiterlijke verzorging, sport & bewegen en verzorging) en Handel en Administratie. Deze vestiging heeft een tweejarige onderbouw. Aan het eind van deze periode kiezen de leerlingen een beroepsrichting en na twee jaar in de bovenbouw doen zij eindexamen. De maximale groeps grootte van de klassen in de onderbouw van het vmbo is 24 leerlingen en van het lwoo is dit 14 leerlingen.

Het gebouw aan de Generaal Vetterstraat (De Schakel) heeft ongeveer 100 leerlingen en is een vmbo basisberoepsgericht met lwoo.

4.2.1 Oorsprong van het IMC

Het IMC is genoemd naar de priester-dichter Lodewijk Makeblijde. Hij werd geboren in 1565 in het Vlaamse Poperinge en leefde dus in de tijd van de 80-jarige oorlog. In 1611 werd hij door zijn superieuren naar Nederland gestuurd om daar het katholiek onderwijs op te zetten. In die dagen liet de interconfessionele samenwerking nog veel te wensen over en Lodewijk moet het niet gemakkelijk hebben gehad. Maar desondanks toont hij in zijn geschriften een optimistisch, opgewekt, zachtmoedig en verdraagzaam mens, die door zijn leerlingen op handen gedragen werd. Een inspirerend voorbeeld al met al.

Het IMC zet zich in voor het geven van kwaliteitsonderwijs met extra aandacht voor de culturele en sportieve vorming van de leerlingen. Richtsnoer hierbij is de christelijke traditie en de familiespreuk van Makeblijde 'Ubique Laetus' (= overal blij).

Het Schoolmaatschappelijk werk en het IMC

4.3 Het schoolmaatschappelijk werk vanuit de optiek van de coördinator

Het IMC is een brede school. Het IMC heeft voor een schoolmaatschappelijk werkster gekozen, omdat er bij het opleiden van kinderen vaak maatschappelijke problemen om de hoek komen kijken die de ontwikkelingen van de kinderen beïnvloeden. Hierbij is soms professionele hulp nodig. Op het IMC is een maatschappelijk werkster van het Bureau Jeugdzorg aanwezig. Zij is hier maar 3 uur in de week (schoolgericht). De maatschappelijk werkster op het IMC wordt gefinancierd door het schoolbudget.

Het IMC heeft als eis aan de maatschappelijk werker dat hij/zij inlevingsvermogen heeft in de belevingswereld van het schoolgaande kind. Daarnaast is het belangrijk dat hij/zij op de hoogte is van de onderwijsmogelijkheden. Verder is het belangrijk dat de maatschappelijk werker kennis van zaken en van instellingen buiten de school heeft die van belang kunnen zijn voor de hulpverlening.

De school heeft een redelijke ruimte waar de maatschappelijk werker gesprekken kan houden met leerlingen.

Volgens de coördinator van het IMC is de beste vorm van adequate hulp dat de schoolmaatschappelijk werker schoolgebonden zou werken. Er zou dan meer sprake zijn van optimaal hulpverlening. De positie van de maatschappelijk werkster op het IMC is meer als “oproep”. Het IMC vindt dat de maatschappelijk werkster veel te weinig uren heeft voor een VMBO school en wij sluiten ons hierbij aan. Voor een school met ongeveer 600 leerlingen is drie uren per week veel te weinig.

De ervaringen die het IMC heeft met het consultatieteam is niet al te best. Tot op heden hebben ze veel mutaties gekend. Het is noodzakelijk voor een VMBO school dat de maatschappelijk werkster voor langere tijd aan de school is verbonden. Dit is in het belang van zowel de leerlingen als voor de school. Tot nu toe hebben ze iedere keer een andere maatschappelijk werkster gekregen van het consultatieteam.

4.4 De schoolmaatschappelijk werkster op het IMC

4.4.1 Organisatorische aspecten

4.4.1.1 De uren

Op het IMC is de schoolmaatschappelijk werkster Nicole Hofman aanwezig en zij is zoals al gezegd 3 uur per week werkzaam op het IMC. Het aantal uren is gerelateerd aan het aantal leerlingen dat er op een school zitten. Onder de 600 leerlingen stelt Bureau Jeugdzorg 3 uur per week haar consult beschikbaar. Bij meer dan 600 leerlingen stelt men meer uren beschikbaar. De schoolmaatschappelijk werkster op het IMC vult haar uren door leerlingen te spreken. Ze spreekt meestal 4 leerlingen in die 3 uur. Voor een leerling trekt ze maximaal een lesuur (50 minuten) uit, dit hangt meestal af van de hulpvraag en de werkdruk. Zowel de schoolmaatschappelijk werker als de school vinden 3 uurtjes niet voldoende. Wij zijn het hier mee eens en zijn van mening dat 5 á 6 uur meer resultaat zal boeken.

Wat beter zal werken voor zowel de school als de leerlingen is als er een schoolmaatschappelijk werker fulltime werkzaam zou zijn op het IMC. Drie uur consult vanuit Bureau Jeugdzorg is dan wel genoeg. De consultatiemedewerker kan dan goed worden ingezet voor de kort ambulante hulpverlening, het begeleiden en het doorverwijzen.

4.4.1.2 In dienst van Bureau Jeugdzorg

De schoolmaatschappelijk werkster op het IMC werkt vanuit het consultatieteam van Bureau Jeugdzorg. Het schoolmaatschappelijk werk wordt gedeeltelijk door de (lokale) gemeente gefinancierd en gedeeltelijk door de overheid. Het hoeft niet lastig te zijn om op twee werkvelden te werken. Medewerkers vanuit het consultatieteam zien Bureau Jeugdzorg als hun werkveld en dat ze vanuit het Jeugdzorg de school ondersteunen. Zowel wij als de schoolmaatschappelijk werkster op het IMC zijn van mening dat alle VMBO scholen naast het consultatieteam een vaste schoolmaatschappelijk werker moeten hebben, namelijk een schoolmaatschappelijk werker die schoolgebonden werkt. Onze ervaring op het IMC heeft ons doen inzien dat schoolgebonden maatschappelijk werk meer voordelen heeft. De voordelen zijn:

- De schoolmaatschappelijk werker kan spreekuren houden, hierdoor kunnen de leerlingen zich zelf aanmelden als ze hier behoefte aan hebben zoals bij het Grotius College (zie hoofdstuk 5);
- De schoolmaatschappelijk werker hoeft niet altijd toestemming van de ouders te hebben om leerlingen te spreken.
- Een schoolgebonden maatschappelijk werker kan meer leerlingen opvangen, omdat hij of zij fulltime werkzaam is op de school en meer uren beschikbaar heeft;
- Daarnaast vult het schoolgebonden schoolmaatschappelijk werk ‘het gat in de hulpverlening’. De schoolmaatschappelijk werker heeft namelijk een preventieve taak.

Ook de schoolmaatschappelijk werkster op het IMC vindt dat schoolgericht maatschappelijk werk voordelen heeft. Zij noemt de volgende voordelen:

- Je bent vrij, je kan je tijd tot een bepaalde grens zelf inrichten;
- Daarnaast ben je als schoolmaatschappelijk werker niet aan de school verbonden en je staat los van de school;
- Verder gaat het doorverwijzen makkelijker dan bij schoolgebonden maatschappelijk werk.

4.4.1.3 De schoolmaatschappelijk werkster en de school

Op het IMC hebben ze nog geen vaste spreekkamer waar de schoolmaatschappelijk werkster gesprekken kan voeren. Op dit moment voert de schoolmaatschappelijk werkster haar gesprekken iedere keer in een ander kamertje. Het is wel een eis van haar dat een school een spreekkamer heeft. Dit is een bekend probleem bij het schoolmaatschappelijk werk. Op het IMC zijn ze op dit moment druk bezig met het inrichten van een spreekkamer voor de schoolmaatschappelijk werkster. Wij vinden dat een spreekkamer niet mag ontbreken binnen de school. Zolang er geen spreekkamer is, zal het hulpverleningsproces chaotisch verlopen. Zoals Nicole al aangaf: “een spreekkamer is de basis van een goed gesprek”.

In het begin van het schooljaar had de schoolmaatschappelijk werkster helemaal geen ruimte waar ze gesprekken kon voeren, hierdoor was de schoolmaatschappelijk werkster alleen aanwezig op het IMC als ze haar nodig hadden. Op den duur zag ze dat dit niet werkte, omdat de school hierdoor gemakzuchtig werd, waardoor ze geen cliënten aangemeld kreeg.

Op dit moment is de schoolmaatschappelijk werkster iedere week op het IMC aanwezig. Als gevolg hiervan kunnen docenten en leerlingbegeleiders haar aanspreken als ze haar nodig hebben.

Naast het spreken van leerlingen geeft ze consult aan docenten. Ze houdt de kleine pauze van ongeveer 20 minuten vrij zodat de docenten haar kunnen aanspreken voor tips en adviezen.

Wij vinden het belangrijk dat er consult wordt gegeven aan docenten. De docenten hebben de mogelijkheid om problemen van de leerlingen te signaleren. Zij kunnen dit bij de schoolmaatschappelijk werkster aangeven. Op deze manier kunnen de leerlingen vroegtijdig geholpen worden.

De school stelt geen specifieke eisen aan de schoolmaatschappelijk werkster, aangezien zij niet in dienst is van de school. Wel verwachten ze dat ze altijd bereikbaar is via e-mail en mobiele telefoon. Daarnaast worden er afspraken gemaakt over de terugkoppeling van de gesprekken naar de school toe. De school wordt altijd geïnformeerd over de stand van zaken van de leerling die is aangemeld bij het consultatieteam, maar er wordt niet in details getreden over de gesprekken met de leerlingen.

Ondanks dat de school altijd meewerkt als de schoolmaatschappelijk werkster wat nodig heeft, stelt zij nog wel een aantal eisen aan de school. De eisen die Nicole stelt zijn o.a. een geschikte spreekkamer waar ze gesprekken kan voeren. Daarnaast zou zij graag in de spreekkamer de benodigde materialen zoals een telefoon en een laptop, beschikbaar willen hebben, zodat ze haar dossiers op dat moment kan verwerken. Wij hebben dit ook ervaren op het IMC. In het begin hadden wij ook heel weinig kantoorgerei, maar nadat wij meer initiatief hebben genomen hebben wij veel bereikt op het IMC. We kregen uiteindelijk een kamertje waar wij gesprekken konden voeren met leerlingen. Het is op het IMC belangrijk dat je veel initiatief neemt en veel zelfstandig werkt anders worden de leerlingen hier de dupe van.

Het voordeel van een consultatiemedewerkster is dat men vanuit het Jeugdzorg werkt. Hierdoor krijgt men de benodigde materialen zoals een mobiele telefoon en folders. Daarnaast verwacht de schoolmaatschappelijk werkster van een school dat er een intern zorgstructuur aanwezig is. Zij vindt dat de mentoren het voorwerk moeten doen. Indien zij een leerling willen aanmelden, dan moeten ze het aanmeldingsformulier volledig invullen. De school moet de hulpvraag eerst uitzoeken voordat ze de leerlingen bij de schoolmaatschappelijk werkster aanmelden. Het is ook belangrijk dat de school de schoolmaatschappelijk werkster introduceert bij de ouders en bij de leerlingen.

De schoolmaatschappelijk werkster van het IMC vindt dat de schoolmaatschappelijk werkster op een school uiteindelijk de laatste stap moet zijn. De mentoren en leerlingbegeleiders kunnen lichte problematiek zelf aanpakken zoals kleine ruzies tussen leerlingen. Zij vindt dat het consultatieteam pas in beeld komt als leerlingen zware psychosociale problemen hebben. Schoolproblemen kunnen het best op en door school opgelost worden.

De schoolmaatschappelijk werkster op het IMC positioneert zichzelf tijdens het zorgteam als adviseur en geeft consult en advies aan de school. Zij denkt met de school mee bij het aanpakken en oplossen van problemen. Ze geeft vaak advies, maar de school beslist uiteindelijk wat ze met de adviezen doen. Het advies is niet bindend. Het consultatieteam heeft een deskundige positie op school. De verantwoordelijkheid van de leerlingen blijft bij de school. De schoolmaatschappelijk werkster staat altijd open voor docenten als ze haar willen aanspreken en leerlingen naar haar willen doorverwijzen.

De meest voorkomende belemmering op het IMC is dat er geen interne zorgstructuur is. De lijnen binnen de zorgstructuur zijn erg onduidelijk. De leerlingbegeleiders hebben te weinig tijd en kunnen leerlingen niet optimaal begeleiden. Dit geldt vooral voor de bovenbouw (3^e en 4^e klassen). Voor de leerlingen van de bovenbouw zijn er geen leerlingbegeleiders beschikbaar, waarbij ze terecht kunnen. De onderbouw (1^e en 2^e klassen) heeft echter wel beschikking over de leerlingbegeleiders.

Wat ook een belemmerende factor is op het IMC, is dat sommige mentoren niet optimaal meewerken. De samenwerking tussen de docenten en de schoolmaatschappelijk werkster

verloopt soms stroef. De docenten nemen soms niet de tijd om aanmeldingsformulieren volledig in te vullen. Dit betekent niet dat alle mentoren zo zijn, dit is meestal persoonsgebonden.

De schoolmaatschappelijk werkster op het IMC signaleert zulke situaties, hoe sommige docenten te werk gaan, en bespreekt dit met de coördinator of de leidinggevende.

4.4.2 Procesmatige aspecten

4.4.2.1 De hulpverlening

De schoolmaatschappelijk werkster op het IMC probeert in eerste instantie een beeld te creëren van de leerling en zijn hulpvraag. Aan de hand van de hulpvraag kan men een plan van aanpak maken. Er kunnen drie dingen ondernomen worden. In geval van complexe problematiek kan de leerling doorverwezen worden naar het Bureau Jeugdzorg. Als de leerling gescreend moet worden, kan deze het beste doorverwezen worden. Gaat het om lichte problematiek dan wordt de leerling terugverwezen naar de school. Indien de schoolmaatschappelijk werkster besluit de leerling zelf te begeleiden dan past ze het 5 gesprekken model toe. Het 5 gesprekken model valt onder het kort ambulante hulpverleningsmodel. Tijdens het intakegesprek wordt er gekeken naar welke doelen er haalbaar zijn in 5 gesprekken. Vervolgens gaat men hiermee aan de slag. Als er tijdens de hulpverlening een nieuwe hulpvraag naar voren komt, worden er opnieuw 5 gesprekken gehouden.

Bij het Bureau Jeugdzorg wordt gewerkt met codes. Dit houdt in dat iedereen zich moet verantwoorden voor datgene wat hij/zij doet. Dit is te vergelijken met de beroepscode die het maatschappelijk werk gebruikt¹². In deze codes wordt vermeldt hoe men het beste kan handelen.

Het voordeel en de kracht van het consultatieteam is dat ze laagdrempelig werken en vrij werken. Dit houdt in dat ze de leerlingen niet het hele jaar begeleiden, ze moeten tijd vrij houden om andere leerlingen te kunnen spreken. Voordeel hiervan is dat er geen wachtlijsten ontstaan. Wij vinden dit niet alleen voordelig, er zit ook een negatieve kant aan. De negatieve kant hieraan is dat je leerlingen niet optimaal kunt helpen, omdat je een aantal gesprekken voert waar niet alle hulpvragen aan bod komen.

In geval van nazorg gebruikt het Jeugdzorg de term "vinger aan de pols". Dit houdt in dat de hulpverlening moet worden afgesloten, maar dat de situatie van de cliënt zorgelijk blijft. In dit geval wordt er één keer in de maand of 6 weken een gesprek van een halfuur met de leerling gehouden om te kijken hoe het met de leerling gaat. Nadat het wat beter gaat, wordt de hulpverlening afgesloten. De cliënten en ouders kunnen altijd contact opnemen voor vragen en adviezen.

De leerlingen op het IMC worden meestal aangemeld door mentoren. Op het IMC worden geen spreekuren gehouden en leerlingen kunnen zich alleen aanmelden via mentoren. De schoolmaatschappelijk werkster spreekt de leerlingen niet zelf aan. Zij vindt dat signaleren van problemen een taak is van de school. De school heeft meer contact met de leerlingen. Wij vinden dat op het IMC slecht wordt gesignaleerd. Leerlingen lopen vaak met problemen rond die niet worden opgemerkt. De docenten gaan hier vaak laks mee om. Dit zou een aspect kunnen zijn die je tijdens het docentenoverleg aankaart. De docenten worden dan geïnformeerd over het signaleren van problemen.

¹² De nieuwe code gedecodeerd: maatschappelijk werk en beroepsethiek / Jan H.G. Janssen.

Het schoolmaatschappelijk werk op het IMC heeft momenteel een caseload van 4 leerlingen. Voor de schoolmaatschappelijk werkster betekent dit een totale caseload van 50 leerlingen verdeelt over 8 scholen.

Wij vinden een caseload van 4 leerlingen zeer weinig voor een VMBO school. Waarschijnlijk komt dit door de geringe aantal uren die de maatschappelijk werkster heeft. Tevens spreken wij uit ervaring dat er op het IMC slecht wordt gesignaleerd.

Op het IMC worden de leerlingen in eerste instantie door de mentor aangemeld. Vervolgens maakt de schoolmaatschappelijk werkster een afspraak met de leerling. Indien de leerling niet komt opdagen gaat er een brief uit naar de mentor die gericht is aan de leerling. “Je kan beter de leerling niet uit de klas halen. De leerling kan door medeleerlingen worden gepest over het feit dat de leerling een maatschappelijk werkster spreekt”.¹³ De hulpverlening vanuit het consultatieteam op het IMC is een vrijwillige vorm van hulpverlening. De meeste leerlingen worden aangemeld wegens gedragsproblemen. Als de leerling gedurende de hulpverlening niet gemotiveerd is kan de maatschappelijk werkster de leerling moeilijk begeleiden. Als de leerling ongemotiveerd blijft kan men beter de hulpverlening afsluiten. Dit is een belemmerende factor. De schoolmaatschappelijk werkster kan in het begin proberen de leerling te motiveren. Men kan de leerling in laten zien waarom de gesprekken belangrijk zijn.

De problematiek op het VMBO is erg verschillend. Op het IMC hebben wij een onderzoek verricht.¹⁴ Hieruit kwam naar voren dat de gedragsproblemen en het gepest worden de meest voorkomende problematiek waren. Leerlingen op het VMBO tonen meer acting out gedrag. Ze zijn vaak brutaal en vertonen probleemgedrag. Leerlingen op het VMBO zijn in tegenstelling tot leerlingen op de havo meer extravert. De problemen die ze hebben vertonen ze vaak in hun gedrag terwijl leerlingen op de havo en vwo meer introvert zijn waardoor de problemen minder snel worden opgemerkt. Dat de leerlingen op VMBO niveau meer extravert zijn kun je zeker als voordeel zien. Hierdoor kun je vroegtijdig problemen bij jongeren aanpakken.

4.4.2.2 De ouders

Voordat een schoolgerichte maatschappelijk werkster een leerling gaat begeleiden, neemt ze altijd contact op met de ouders. De ouders moeten op de hoogte worden gehouden van het feit dat hun kind hulpverleningsgesprekken aangaat. Vaak introduceren de docenten de schoolmaatschappelijk werkster bij de ouders.

Vaak heeft de schoolmaatschappelijk werkster telefonisch contact met de ouders. Als zij de ouders persoonlijk wil spreken dan kan dit het beste op kantoor bij het Bureau Jeugdzorg. Dit vanwege het feit dat leerlingen niet willen dat hun ouders op school komen. De schoolmaatschappelijk werkster op IMC gaat zelden op huisbezoek. De reden dat ze geen huisbezoek aflegt, is omdat huisbezoeken veel te veel tijd vergt. De schoolmaatschappelijk werkster op het IMC gaat alleen op huisbezoek als ze vermoedens heeft van verwaarlozing en indien ze nieuwsgierig is hoe de cliënt woont. Ze neemt wel altijd eerst contact op met de ouders als ze langs wil gaan.

De meeste ouders werken altijd mee. De ouders zijn blij dat iemand meedenkt en hen wil ondersteunen bij de hulpvraag van hun kind. Taal is soms een barrière, maar dit komt heel weinig voor. Mocht dit voorkomen dan kan men een tolk meenemen op huisbezoek.

¹³ Citaat: Nicole Hofman

¹⁴ onderzoek vrijetijdsbesteding jongeren Laak; Archangel, van Katwijk en Zacouri

4.4.2.3 Samenwerking met andere disciplines

Het IMC werkt samen met andere instellingen. De schoolmaatschappelijk werkster verwijst regelmatig leerlingen door naar instanties. Drie uur is veel te weinig om alle leerlingen zelf te begeleiden. Wel is het zo dat de maatschappelijk werkster op het IMC de leerlingen vaker zelf begeleidt dan dat zij ze doorverwijst. Indien er leerlingen worden doorverwezen gaat het meestal om leerlingen met complexe problematiek. Deze leerlingen worden naar Bureau Jeugdzorg doorverwezen. Daarnaast verwijst ze ook leerlingen door als zij sova-training (sociale vaardigheidstraining) nodig hebben. Tevens verwijst zij ouders die ondersteuning nodig hebben bij het opvoeden van hun kinderen door naar een opvoedingssteunpunt. Op het IMC hebben wij lesmateriaal ontwikkeld voor sova-training. Hier worden de leerlingen door middel van rollenspellen getraind om de benodigde sociale vaardigheden te ontwikkelen. Het IMC werkt veel samen met de schoolarts, Leerplicht, politie en het Algemeen Maatschappelijk Werk. Met het AMW wordt samengewerkt in geval van ouders met schulden. Het meest wordt er samengewerkt met de leerplicht en de schoolarts. Dit zijn de disciplines die het dichtst bij de cliënten staan. Deze disciplines zijn ook bij het zorgoverleg aanwezig. Men kan altijd contact met elkaar opnemen indien men elkaar nodig heeft. Wanneer men met verschillende disciplines werkt, wordt ook vaak onderling informatie over cliënten verkregen. Het is belangrijk dat men heel voorzichtig met de verkregen informatie omgaat.

Als men de informatie wil verstrekken aan derden, is het noodzakelijk dat men dit eerst bespreekt met de cliënt.

4.4.2.4 De taken van de schoolmaatschappelijk werkster

De taken van de schoolmaatschappelijk werkster op het IMC zijn vooral gericht op het begeleiden van leerlingen. Er worden gesprekken gevoerd met cliënten en met de ouders. Daarnaast geeft zij consult, advies en tips tijdens zorgoverleg en verder wordt er gerapporteerd en doorverwezen. Dit komt overeen met de taken die een schoolmaatschappelijk werkster moet verrichten. Natuurlijk zijn er verschillen met de taken die in de literatuur worden vermeldt, maar dit komt ook mede doordat de schoolmaatschappelijk werkster maar drie uur op het IMC werkzaam is. Een schoolmaatschappelijk werkster die schoolgericht werkt, kan niet meer taken op zich nemen, omdat zij per week maar drie uur beschikbaar is. Als je kijkt naar de problematiek op VMBO scholen, vinden wij dat er een schoolmaatschappelijk werker ingehuurd moet worden om overige taken op zich te nemen, zoals het geven van voorlichting, sova-training en het organiseren van ouderbijeenkomsten om ouders voorlichtingen te geven. Het consultatieteam kan zich dan richten op psychosociale problemen. Op dit moment worden er geen trainingen of voorlichtingen gegeven aan de leerlingen op het IMC. Het is noodzakelijk voor een VMBO school dat er voorlichtingen worden gegeven over faalangst, pesten, drugs en de puberteit. Voor deze voorlichtingen kan de school iemand inhuren.

Als een medewerkster van het consultatieteam meer uren tot haar beschikking zou hebben kan zij preventiever werken. Hiervoor moeten mentoren zich sterker maken zodat ze eerder signalen oppikken en hier sneller mee aankomen en dat de mentoren zelf ook preventief kunnen gaan werken.

4.4.2.5 Outreachend werken

Elke schoolmaatschappelijk werker verstaat iets anders onder outreachend werken. Op het IMC wordt er wel outreachend gewerkt, maar wij vinden dat het nog beter kan. Men heeft contact met verschillende instellingen. De leerlingen worden begeleid naar andere instellingen. De schoolmaatschappelijk werkster van het IMC verstaat onder outreachend werken dat ze met leerlingen naar een intakegesprek gaat ter ondersteuning. Daarnaast werkt ze ook samen met de Kans en Transfer, die werken ook outreachend. Ze vindt het belangrijk om met andere instellingen samen te werken.

Wij vinden dat dit het begin is van outreachend werken. Wij vinden dat de maatschappelijk werkers meer naar de leefwereld van de leerling moeten kijken. De school is enkel één onderdeel van deze leefwereld. De maatschappelijk werkers moeten meer buiten de school werken en meer contacten hebben met overige instellingen, zoals buurthuizen. De maatschappelijk werkers kunnen meer huisbezoeken afleggen om een beter beeld te krijgen van de leerling en de hulpvraag.

4.4.2.6 De lacunes van de schoolmaatschappelijk werkster

De belemmering op het IMC is dat er geen optimaal functionerende interne zorgstructuur op deze school bestaat, waardoor leerlingen niet optimaal geholpen kunnen worden. De ervaring van de schoolmaatschappelijk werkster in het geheel is dat zij de noodzaak inziet dat VMBO scholen een vaste schoolmaatschappelijk werker in dienst hebben. De schoolmaatschappelijk werker kan dan nog meer laagdrempelig met de leerlingen aan de slag. Dit kaartte de coördinator ook al aan. Het is belangrijk dat er een schoolgebonden maatschappelijk werker zit. Het is financieel moeilijk om als school een vaste schoolmaatschappelijk werker in dienst te hebben. Een idee van de schoolmaatschappelijk werkster is dat alle VMBO scholen meer zorg moeten krijgen binnen de school en dat de scholen dit via de gemeente kunnen regelen. Dit is volgens haar in Zoetermeer ook gelukt.

Zowel schoolgericht als schoolgebonden werken hebben voordelen en nadelen. Hier zijn we eerder in dit hoofdstuk op ingegaan. Als schoolgebonden maatschappelijk werker ben je afhankelijk van school. Als maatschappelijk werker die schoolgericht werkt is het voordeel dat je onafhankelijk van de school functioneert. Je bent dan een ‘neutraal persoon’. Je bent niet aan de school verbonden, maar er blijft toch een drempel en dit is een nadeel van schoolgericht werken.

4.5 Conclusie

Het IMC in Rijswijk heeft een schoolmaatschappelijk werker in dienst vanuit het Bureau Jeugdzorg. In dit hoofdstuk zijn wij tot de conclusie gekomen dat zowel de school als de consultatiemedewerkster allebei aangeven dat het IMC een maatschappelijk werkster in dienst moet hebben. Door te weinig uren van de consultatiemedewerkster kan zij de leerlingen nooit optimaal helpen en alle taken die in de literatuur vermeld staan uitvoeren.

Wij vinden dat het consultatieteam naast de vaste schoolmaatschappelijk werkster moet blijven functioneren. De schoolmaatschappelijk werkster kan dan de overige taken op zich nemen.

Daarnaast hebben wij geconcludeerd dat de schoolmaatschappelijk werkster op het IMC naar onze mening niet voldoende outreachend werkt. Dit komt waarschijnlijk door de geringe uren. Wij zijn van mening dat je de cliënt optimaal kan helpen als je outreachend werkt. Daarnaast heeft men kunnen lezen dat er op deze school weinig voorlichtingen en trainingen worden verzorgd. Juist in de leeftijd van 12 t/m 16 jaar hebben leerlingen behoefte aan voorlichtingen en trainingen.

Uit dit hoofdstuk is gebleken dat het IMC meer tijd eist voor het schoolmaatschappelijk werk. Ze vragen meer tijd voor gesprekken met leerlingen, voor het signaleren van problemen en voor het geven van voorlichtingen en trainingen aan leerlingen, docenten en ouders. Daarnaast is het ook belangrijk om intensief samen te werken met disciplines op de school en daarbuiten. Verder zijn spreekuren belangrijk en moet de leerling de ruimte krijgen om zichzelf aan te melden als hij/zij hier behoefte aan heeft. Het IMC en de schoolmaatschappelijk werkster missen volgens ons deze bovengenoemde aspecten.

Hoofdstuk: 5

Het Grotius College

Locatie: Van Bleyswijkstraat

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk beschrijven wij het schoolmaatschappelijk werk op het Grotius College. Deze school heeft meerdere afdelingen in Delft. Wij zullen ons richten op de locatie aan de Van Bleyswijkstraat. Dit is de enige casus waar het schoolgebonden maatschappelijk werk wordt toegepast.

5.2 Het Grotius College

Het Grotius College is een openbare school voor voortgezet onderwijs in Delft. Deze school bestaat uit twee vestigingen. In het gebouw aan de Juniusstraat worden de opleidingen gymnasium, tweetalig vwo, atheneum, havo en VMBO theoretische en gemengde leerweg aangeboden. Tevens is hier een kopklas gehuisvest. In de locatie aan de Van Bleyswijkstraat vindt men het VMBO (kader- en basisberoepsgerichte leerwegen, het leerwegondersteunend onderwijs en een zogenoemde praktijkschool, zie hoofdstuk 3) en de opvang van nieuwkomers en asielzoekers. Dat maakt de school een zeer brede scholengemeenschap.

5.2.1 Hugo de Groot

De school is vernoemd naar Hugo de Groot (in het Latijn Hugo Grotius), een beroemd Nederlands jurist, theoloog, classicus, historicus, staatsman en diplomaat. Grotius werd op 10 april 1583 in Delft geboren en groeide op tijdens één van de meest roerige tijden uit de Nederlandse geschiedenis. Grotius is het meest bekend geworden door zijn spectaculaire ontsnapping in een boekenkist uit slot Loevestein waar hij gevangen zat vanwege een al jaren slepend godsdienstconflict. Hij heeft zich op vele terreinen begeven en vele werken

geschreven die getuigen van een grote intelligentie en scherp inzicht. Op 3 oktober 1645 werd zijn lichaam in de Nieuwe Kerk te Delft bijgezet.

Het Grotius College is er in de eerste plaats voor de leerlingen. Als leerlingen de school verlaten moeten ze volgens het streven van het Grotius College zich veilig hebben gevoeld, het maximale hebben bereikt, en zich voorbereid voelen op een plaats als wereldburger in een internationaal georiënteerde samenleving. Het Grotius College voelt zich helemaal geslaagd als de leerlingen laten weten dat ze veel plezier hebben (gehad) in het leren. Verder heeft het Grotius College het breedste aanbod van de sectoren in Delft en omgeving. Het aanbod bestaat uit:

- administratie;
- bouwtechniek breed (metselen, timmeren en schilderen);
- consumptieve technieken breed (koken, serveren, brood- en banketbakken);
- elektrotechniek;
- metaaltechniek;
- Verzorging.

Het Grotius College tracht door middel van de volgende onderwerpen genoemd in de paragrafen 5.2.2 tot en met 5.2.5 een geheel eigen invulling te geven aan het voortgezet onderwijs.

5.2.2 Begeleiding

Het Grotius College biedt leer-werktrajecten aan voor alle beroepsgerichte programma's binnen school. De school regelt voor de leerling:

- een volledig leer-werkplan (inclusief binnen- en buitenschoolse begeleiding);
- een samenwerkingsovereenkomst met een ROC over de doorstroommogelijkheden van deze leerling;
- schriftelijke afspraken met het leerbedrijf over de beschikbaarheid van de werkplek.

5.2.3 Zelfstandig werken

Al op de basisschool hebben de leerlingen geleerd een werkplanning te maken en zelfstandig te werken. Op het Grotius College trekt die lijn door. In de onderbouw hebben de leerlingen een aantal zogenaamde ZO-uren (zelfstandigheidsontwikkelinguren), waarin ze zelfstandig werken aan hun huiswerk. De begeleidende docent controleert de planning van de leerlingen en stimuleert ze waar nodig. In de bovenbouw zijn de leerlingen dan vertrouwd met een belangrijke vaardigheid als plannen en wordt van hen geëist dat ze voor alle vakken zelfstandig kunnen werken.

5.2.4 Het 45-minutenrooster

Regulier duurt een lesuur 50 minuten. Op het Grotius College is in het kader van de leerlingbegeleiding een 45-minutenrooster ingevoerd. De vijf minuten die per lesuur gespaard worden, kunnen gebruikt worden om uren samen te stellen waarin activiteiten kunnen plaatsvinden die anders onmogelijk zouden zijn, zoals vakgerichte begeleiding.

5.2.5 Anderstaligen

Leerlingen met een niet-Nederlandse achtergrond kunnen problemen ondervinden bij het volgen van de reguliere lessen, omdat die lessen nu eenmaal gebaseerd zijn op Nederlands als moedertaal. Leerlingen die het Nederlands niet of nauwelijks beheersen zullen in eerste instantie worden geplaatst in een opvangklas. Voor andere leerlingen volstaat vaak een intensief begeleidingsprogramma, dat erop gericht is hen zo snel mogelijk aan het gewone lesprogramma te laten deelnemen.

Het schoolmaatschappelijk werk en het Grotius College

5.3 Het schoolmaatschappelijk werk vanuit de optiek van de coördinator

Het Grotius College is een VMBO/Praktijkschool waarop zich ongeveer 650 leerlingen bevinden. De leidinggevende in het interview geeft aan dat de schoolmaatschappelijk werker in kwestie is verbonden met de school, deze is geïnitieerd door het Samenwerkingsverband van de voortgezet onderwijs scholen in Delft. Dit Samenwerkingsverband financiert dan ook het schoolmaatschappelijk werk. Op de vraag waarom het Grotius College heeft gekozen voor een schoolmaatschappelijk werker, antwoordt de leidinggevende dat dit in verband is met de vele, vaak ingewikkelde sociaal- emotionele problematiek bij deze leerlingen. De coördinator geeft aan dat de schoolmaatschappelijk werker zich meer moet richten op specifieke hulpverlening, dit wegens het tijdsgebrek van de schoolmaatschappelijk werker. De coördinator ziet dit tijdsgebrek ook als een probleem.

5.4 De ervaringen van de schoolmaatschappelijk werker

5.4.1 De organisatorische aspecten

5.4.1.1 De uren

Voor het tweede interview hebben wij ons gericht tot de heer Rob Rietdijk. Hij is de schoolmaatschappelijk werker voor het Grotius College. De heer Rietdijk is één van de weinige schoolmaatschappelijk werkers die al 18 jaar fulltime in dienst is van de school als schoolmaatschappelijk werker. Dhr. Rietdijk heeft een dubbele functie op het Grotius College. Het schoolmaatschappelijk werk en de zorg is hier verenigd. Hij is niet alleen schoolmaatschappelijk werker op deze school, de heer Rietdijk is ook zorgcoördinator, dit betreft 12 uur per week. Dit betekent dat de Maatschappelijk Werker nog 14 uur per week over heeft voor het begeleiden en ondersteunen van leerlingen en overleg met externe instanties. Voor beide functies is dat hij in totaal 26 uur per week kwijt is op het Grotius College, maar zelf geeft de heer Rietdijk aan dat het zeer zelden voorkomt dat hij na deze uren ook werkelijk naar huis gaat. Vaak zijn er teveel taken om dit in 26 uur te voltooien. De heer Rietdijk geeft dan ook duidelijk aan dat het aantal uren dat voor het schoolmaatschappelijk werk wordt uitgetrokken lang niet voldoende is. Op het Grotius College is er veel werk voor een schoolmaatschappelijk werker. De heer Rietdijk geeft aan dat er nog een schoolmaatschappelijk werker zou moeten worden aangesteld om alle problematiek op de school te kunnen behandelen.

In vergelijking met de andere scholen uit het onderzoek heeft het Grotius College een hoog aantal uren vrijgemaakt voor het schoolmaatschappelijk werk. Echter blijkt uit onze persoonlijke ervaring dat 14 uur voor het begeleiden van leerlingen op het VMBO niet voldoende is. Uit dit interview mag dit dan ook blijken, aangezien de schoolmaatschappelijk werker langer dan de totale 26 uur besteedt aan zijn baan. Wij vinden het aantal uren die een schoolmaatschappelijk werker besteedt op een school één van de belangrijkste aspecten om laagdrempelig te kunnen werken en het werk optimaal te kunnen beoefenen. Hoe meer uur de schoolmaatschappelijk werker kan besteden aan de school en zijn leerlingen, hoe meer problemen er behandeld kunnen worden. Verder zijn wij van mening dat de drempel naar het schoolmaatschappelijk werk lager is, indien de leerling bekend is met de schoolmaatschappelijk werker. Dit kan alleen als de schoolmaatschappelijk werker veel gezien wordt in de school.

5.4.1.2 In dienst van de school

Volgens de heer Rietdijk is het feit dat hij in dienst is van de school een hele goede wijze om het schoolmaatschappelijk werk tot uiting te laten komen. Op deze manier is de hulp laagdrempelig en zullen de ouders de hulp niet als zo dergelijk bedreigend ervaren zoals zij dit bij Bureau Jeugdzorg doen. Nog een voordeel van het in dienst zijn van de school is dat een schoolmaatschappelijk werker meer contact met de leraren heeft dan een hulpverlener die verbonden is aan Bureau Jeugdzorg.

Aan deze manier van hulpverleners is wel een nadeel verbonden. Als schoolmaatschappelijk werker in dienst van de school is men in zekere zin afhankelijk van de school en de school kan het idee hebben dat de werker er meer voor het belang van de school is, dan voor de leerling, wat soms voor onduidelijkheden kan zorgen. Verder zien de ouders van een leerling de schoolmaatschappelijk werker vaak als een deel van de school en aangezien de ouders en leerlingen vaak de oorzaak van de problemen van hun kind bij de school neerleggen kan dit voor blokkades zorgen tussen de schoolmaatschappelijk werker, de ouders en de leerling. Ondanks deze eerdere blokkades zien de ouders na een gesprek met de schoolmaatschappelijk werker wel in dat de werker neutraal is. Hierdoor wordt de weerstand snel weggenomen. Wij zijn van mening dat het erg belangrijk is dat een schoolmaatschappelijk werker in dienst is van de school. Dit betekent dat de schoolmaatschappelijk werker meer bekend is voor leraren en leerlingen. Hierdoor kan men ook spreken van drempelverlaging naar het schoolmaatschappelijk werk.

5.4.1.3 De financiering

De heer Rietdijk is als docent ingeschakeld via het ministerie van OC & W. Dit is het ministerie dat subsidies regelt voor ICT projecten en scholen. Het gaat hier eigenlijk om publiek geld. De school hoeft in wezen niets extra's uit te geven aan een schoolmaatschappelijk werker.

5.4.1.4 De schoolmaatschappelijk werker en de school

Aangezien de schoolmaatschappelijk werker op deze school in dienst is van de school groeit ook het gevaar dat de eisen die de school stelt aan de schoolmaatschappelijk werker worden opgeschroefd. In dit geval blijft dit beperkt aangezien de schoolmaatschappelijk werker al een zeer lange tijd werkzaam is op de school. Uiteraard zijn er een paar eisen waaraan de schoolmaatschappelijk werker moet voldoen op het Grotius College. In de eerste plaats moet de schoolmaatschappelijk werker in het bezit zijn van een HBO maatschappelijk werk en dienstverlening diploma. De heer Rietdijk geeft aan dat enige kennis van het orthopedagogisch veld ook zeer van pas kan komen bij bijvoorbeeld de leerlingen met leerproblemen. Naar onze mening hoeft het geen eis te zijn voor het schoolmaatschappelijk werk. Wel geldt dat iedere kennis van adolescenten en gezinnen en de omringende problemen een meerwaarde kan geven in de hulpverlening. Verder gaat de school ervan uit dat de schoolmaatschappelijk werker de problemen van de leerlingen tracht op te lossen. Ook wil de school dat hun schoolmaatschappelijk werker met verschillende soorten mensen kan omgaan. Dit is nodig omdat een schoolmaatschappelijk werker veel verschillende mensen kan tegenkomen. Hierdoor moet de werker zowel in staat zijn om met een ongeschoolde ouder als een huisarts te kunnen communiceren.

Hier tegenover staat dat een schoolmaatschappelijk werker ook zekere verwachtingen kan hebben van de school. De heer Rietdijk verwacht dat de school het werk van de schoolmaatschappelijk werker accepteert en hem de ruimte biedt om zijn werk optimaal te doen. Hij vindt dat docenten eerlijk moeten zijn tegen zichzelf en de leerling en dat deze niet zelf voor hulpverlener moeten gaan spelen, maar dit over laten aan de professional.

Ook dit aspect zijn wij tegengekomen in onze werkervaring. Er zijn momenten in het vak dat de school en haar personeel zich niet volledig openstellen voor het schoolmaatschappelijk werk. Een schoolmaatschappelijk werker heeft hier een goed inzicht in mensen en de schoolmaatschappelijk werker zal zich kundig moeten positioneren in de school. Het is belangrijk om je te richten op de leraren en mentoren die het belang inzien van het schoolmaatschappelijk werk.

In tegenstelling tot veel schoolmaatschappelijk werkers heeft de heer Rietdijk een eigen werkruimte in de school. Wij zien een goede werkruimte als één van de belangrijkste aspecten voor het schoolmaatschappelijk werk. De werkruimte op het Grotius College is voor iedereen toegankelijk, maar heeft toch het voordeel dat het niet onmiddellijk in het zicht valt. Leerlingen kunnen hier altijd langs komen. De meeste afspraken worden op een afsprakenkaart gezet, zodat hierover geen misverstanden ontstaan tussen leerling en een eventuele leraar als de leerling door de school heen loopt. De leerlingen en leraren zijn allen in staat om de schoolmaatschappelijk werker op te zoeken, maar kunnen allen rekenen op discretie vanwege de opvallende ligging van het kantoor. Naar onze mening is dit zeer belangrijk. Een opvallend maar bereikbaar kantoor zorgt ervoor dat er voor de leerlingen een drempel verlaagd wordt naar het schoolmaatschappelijk werk. Het is belangrijk dat het schoolmaatschappelijk werk gemakkelijk te bereiken is voor een leerling. In het geval dat het schoolmaatschappelijk werk verborgen is voor een leerling zal deze niet snel besluiten om bij de schoolmaatschappelijk werker op kantoor te komen. Is het kantoor op een plaats waar leerlingen en leraren constant langslopen, dan kan de leerling ook uit schaamte besluiten om hier niet langs te gaan.

In het kantoortje heeft de heer Rietdijk alles tot zijn beschikking. Hij heeft een personal-computer, een telefoon, een laptop, een voice-recorder, een eigen dossierkast en allerlei brochures van het IBG (Informatie Beheer Groep). Het kantoor heeft een gezellig, laagdrempelig uiterlijk met een zithoek voor de gesprekken met leerlingen en ouders. Het kantoor geeft een fijne uitstraling en is uitnodigend voor een leerling om te spreken over zijn/haar problemen. Ook dit aspect is naar onze mening erg belangrijk. In onze ervaring hebben wij gezien dat een leerling prettiger praat in een zithoek, dan aan een bureau. Gezien de andere scholen in dit onderzoek, wordt er zelden gedacht aan deze benadering. Ook vinden wij een dossierkast erg belangrijk. Het zorgt voor de privacy van de leerling.

Niet alles loopt op rolletjes op het Grotius College. Er worden enige belemmeringen ervaren op het organisatorisch gebied. Het grootste probleem is het feit dat er voor de schoolmaatschappelijk werker te weinig tijd is om zijn werk te doen. De werker heeft te weinig tijd voor de gesprekken met leerlingen en zijn andere taken. Ook zijn er soms tegenstrijdige belangen van de afdelingsleiders en de schoolmaatschappelijk werker. Het komt vaak voor dat de afdelingsleiders het belang van de school hoger inzien dan dat van de leerling, het is moeilijk om hieruit te komen.

Uiteindelijk kan de heer Rietdijk wel zeggen dat het functioneren als schoolmaatschappelijk werker en zorgcoördinator goed verloopt. Volgens hem ligt dit ook in het feit dat hij dit al 18 jaar doet en dat de meeste leraren wel weten wat ze aan een schoolmaatschappelijk werker hebben. De conclusie is gerechtvaardigd dat het schoolmaatschappelijk werk goed is geaccepteerd op het Grotius College. Ook leert men gedurende de jaren aan welke leraar men wat heeft en aan welke niet. Uit ervaring kunnen wij zeggen dat je als schoolmaatschappelijk werker al na een paar maanden kunt zien wie er voor de leerling wil zijn. Het is volgens ons dan ook belangrijk om zoveel als mogelijk samen te werken met deze leraren en mentoren.

Het voordeel van de extra taak als zorgcoördinator is dat het contact met andere instellingen sneller wordt gelegd. Als schoolmaatschappelijk werker doet men veel voorwerk voor Bureau Jeugdzorg en de leerplichtambtenaar. Door iedereen al te kennen is deze samenwerking veel makkelijker.

5.4.2 De procesmatige aspecten

5.4.2.1 De hulpverlening

De manier van hulpverlening van de heer Rietdijk betreft het helpen en motiveren van de leerlingen die met hem in contact komen. Hij probeert zoveel mogelijk met de ouders de leerling te helpen om het uiteindelijke doel te bereiken en dat is het behalen van het diploma. Verder ondersteunt de schoolmaatschappelijk werker leerlingen en ouders en gaat hij, indien nodig, mee naar het Bureau Jeugdzorg en motiveert hij leerlingen bij deze hulpverlening. De heer Rietdijk kan geen expliciete methodiek noemen waarmee hij werkt. Hij noemt het een ‘mengelmoes van hulpverleningsmethoden’, wat bestaat uit advies geven, counselen en gesprekken voeren. Naar onze mening is deze ‘mengelmoes’ erg belangrijk aangezien je als schoolmaatschappelijk werker met veel verschillende problemen te maken kan krijgen. Het is belangrijk om kennis te hebben van de kern van vele methodieken.

Er zijn verschillende manieren waarop een leerling in contact kan komen met deze manieren van werken. 95% van de leerlingen is aangemeld via hun mentor. Het zeer geringe aantal leerlingen dat zelf langskomt betreft de leerlingen die hulp nodig hebben bij het invullen van een lastig formulier.

Het schoolmaatschappelijk werk signaleert ook zelf. De stagiaire van de schoolmaatschappelijk werker houdt de absenties van de leerlingen in de gaten en spreekt de leerlingen aan indien het verzuim te hoog wordt. Maar de heer Rietdijk ziet signalering niet als de primaire taak van de schoolmaatschappelijk werker. Hij vindt dat deze taak over het algemeen bij de mentoren ligt. Uit onze ervaring is gebleken dat docenten soms wat gestuurd moeten worden bij het signaleren, aangezien er niet altijd wat met de signalen wordt gedaan. Als schoolmaatschappelijk werker kan je consulteren met betrekking tot de omgang met de signalen.

Verder heeft de schoolmaatschappelijk werker geen spreekuur. Dit komt doordat de ervaring heeft geleerd dat niemand op het spreekuur afkwam. Wij kunnen dit uit ervaring onderbouwen. Toch is het naar onze mening belangrijk om de leerling een vast moment te geven om langs te komen.

Het grootste aantal van de leerlingen wordt dus aangemeld door de mentor. Voordat een mentor de leerling doorverwijst naar het schoolmaatschappelijk werk, moet de mentor eerst zelf gekeken hebben of deze iets aan de situatie van de leerling kan doen. Het betreft hier dan de situaties die een negatieve uitwerking hebben op de schoolprestaties. De serieuze psychosociale problemen kan de mentor (na het invullen van een zorgformulier zie bijlage 2) onmiddellijk doorverwijzen.

Na de aanmelding volgt er een intakegesprek met de schoolmaatschappelijk werker. Dit intakegesprek duurt meestal 30 minuten. De schoolmaatschappelijk werker kijkt dan of het probleem door hem aangepakt kan worden of dat de leerling naar Bureau Jeugdzorg moet worden doorverwezen. Vanwege het feit dat er op de school ook een consultatieteam medewerker aanwezig is, is de drempel naar Bureau Jeugdzorg lager en kan de leerling sneller worden geplaatst. Doorverwijzingen komen regelmatig voor. Een doorverwijzing is

bijvoorbeeld handig als de schoolmaatschappelijk werker een psychologisch verslag van de leerling nodig heeft. Het komt voor dat de schoolmaatschappelijk werker een psychopathologische ontwikkelingsstoornis of diepere trauma's signaleert. Een psychologisch verslag kan hier uitsluitsel over geven. Tevens wordt er veel samengewerkt met het ZMOK (school voor zeer moeilijk opvoedbare kinderen) en hier wordt ook regelmatig een leerling naar doorverwezen.

Over het algemeen gaat het op deze school over gedragsproblematiek. Volgens de heer Rietdijk ziet men dit veel op een lwoo school, veel leerlingen reageren hier primair in hun reacties (geëxternaliseerd gedrag). Dit is in meerdere interviews uit dit onderzoek naar boven gekomen (hoofdstuk 4.4.2.1). Onze ervaring wijst tevens uit dat leerlingen op het VMBO hun problemen uiten in gedragsproblematiek. Tevens komt het veel voor dat leerlingen op een verkeerd niveau zitten. Ze kunnen bijvoorbeeld te hoog geplaatst zijn doordat zij niet zijn toegelaten op de speciale scholen, of ze kunnen door hun gedrag te laag geplaatst zijn, wat allen frustraties kan veroorzaken bij de leerling.

Naast gedragsproblematiek ziet men ook veel thuisproblematiek en opvoedingsproblematiek (zie paragraaf 5.4.2.2). Overigens kunnen thuisproblematiek en opvoedingsproblematiek weer doorwerken bij het kind, waardoor er gedragsproblematiek ontstaat. Vaak staat dit alles in verbinding met elkaar. Soms kunnen deze problemen hoog oplopen, waarnaar een doorverwijzing volgt naar Bureau Jeugdzorg.

Als na het inventariseren van het probleem blijkt dat het probleem door de schoolmaatschappelijk werker zelf aangepakt kan worden, stelt hij een hulpverleningsplan op. Vervolgens worden er meerdere gesprekken gevoerd van gemiddeld een kwartier. Er is bewust gekozen voor zo'n korte tijd in een gesprek, aangezien veel van de leerlingen op het niveau praktijkgericht onderwijs zich niet langer dan deze tijd kunnen concentreren. Ze vervelen zich erg snel en kunnen niet goed stil zitten. Van nazorg is niet echt sprake. De leerlingen worden vaak het hele schooljaar gevolgd. Gedurende de hulpverlening vermindert de frequentie van de gesprekken. De heer Rietdijk vindt dat vooral lwoo leerlingen een langere tijd hulpverlening behoeven.

De caseload van Dhr. Rietdijk bestaat uit ongeveer 160 dossiers. Hij heeft 4 tot 10 contacten met verschillende leerlingen per dag van 15 tot 30 minuten. Het aantal gesprekken is niet verbonden aan een bepaald model en heeft dus ook geen limiet in tegenstelling tot de hulpverlening van Bureau Jeugdzorg.

Het is opvallend dat deze grote caseload in een vrij scheve verhouding staat met de andere schoolmaatschappelijk werker van dit onderzoek. In de andere casussen ligt de caseload rond de vijftig leerlingen op meerdere scholen. De reden voor deze scheve verhouding is onduidelijk.

5.4.2.2 De ouders

Indien de leerling een gesprek heeft met de schoolmaatschappelijk werker, worden de ouders hier niet in alle gevallen onmiddellijk over ingelicht. Of de ouders wel of niet ingelicht worden ligt aan het de leeftijd van de leerling en de ernst van het probleem. Indien de leerling boven de 16 jaar is, hoeven de ouders niet ingelicht te worden. Tevens mag de leerling zelf bepalen of de ouders worden ingelicht. Indien de cliënt dit absoluut niet wil, gebeurt dit niet. Wel zal er in de hulpverlening gesproken worden om het alsnog aan de ouders te vertellen. De heer Rietdijk ziet wel in dat ouders erg belangrijk zijn bij de hulpverlening en betreft hen hierbij zoveel als mogelijk. Dit omdat de problematiek, en dan met name de

opvoedingsproblemen, over het algemeen liggen bij de thuissituatie. Het probleem wat de heer Rietdijk hier wel ondervindt is dat ouders en leerlingen vaak de schuld van de problemen neerleggen bij de school. Dit kan de hulpverlening erg bemoeilijken. Ook ontkennen de ouders vaak dat ze een probleem hebben. Maar het kan ook kan zijn dat de ouders niet weten wat zich op de school afspeelt, dit kan komen doordat een kind zich anders gedraagt op school.

De schoolmaatschappelijk werker ontvangt de ouders over het algemeen op school. Hij ziet huisbezoeken als een tijdrovend iets en vindt dit niet leuk om te doen. Een huisbezoek heeft volgens de heer Rietdijk voor- en nadelen. Allereerst is bij een huisbezoek makkelijk te zien hoe een gezin in elkaar zit. Je kan op deze manier zien waar en hoe een leerling woont. Een nadeel van huisbezoeken is het feit dat het tijdrovend is, aangezien niet alle leerlingen in Delft wonen. Tevens is er teveel afleiding in huis voor de ouders en zullen zij zich niet volledig op het gesprek kunnen richten. Dhr. Rietdijk schat het nadeel van huisbezoeken hoger in dan het voordeel, aangezien men volgens hem ook op school kan zien hoe de ouders zijn. Indien de ouders erg onverzorgd zijn en zich a-sociaal gedragen kan men ook zien uit welk milieu een leerling vandaan komt.

Naar onze mening is deze stelling iets te kort door de bocht. Mishandeling en verwaarlozing komt in de beste gezinnen voor en dit hoeft zich niet te uiten in de onverzorgdheid van de ouders. Huisbezoeken zijn inderdaad tijdrovend, maar naar onze mening erg belangrijk. In geval van vermoedens over verwaarlozing of nieuwsgierigheid naar de thuissituatie is het huisbezoek een zeer waardevolle methode van informatievergarig.

5.4.2.3 Samenwerking met andere disciplines

Ook op het Grotius College is het erg belangrijk voor een schoolmaatschappelijk werker om samen te werken met andere disciplines. Over het algemeen wordt er het meeste samengewerkt met de afdelingsleiders en de mentoren aangezien deze veel met de leerlingen samen zijn en de leerlingen doorverwijzen. Hiernaast wordt er ook veel samen gewerkt met de remedial teacher. Over het algemeen houdt de heer Rietdijk zich afzijdig van de docenten. Hij vindt dat de docenten vaak een vertekend beeld schetsen over een leerling en probeert zich zo weinig mogelijk te mengen in de “docentenroddel”. Wij zien deze ‘docentenroddel’ soms als erg waardevol. Het kan informatie geven die nodig is. Wel is het erg belangrijk om de waarde van deze informatie na te gaan.

Verder verloopt de samenwerking met andere disciplines redelijk goed. De schoolmaatschappelijk werker kan over het algemeen alles in zijn bezit krijgen wat hij nodig heeft. Hij geeft wel aan dat dit een lange tijd kan duren, maar uiteindelijk krijgt hij alle faciliteiten die hij nodig heeft om zijn werk optimaal te doen.

Er wordt ook zeer regelmatig samengewerkt met andere instanties, zoals de Leerplicht, de politie, Stichting Mee (stichting voor gehandicapten), de schoolarts en Bureau Jeugdzorg. Bij Bureau Jeugdzorg komt men als maatschappelijk werker dan in contact met 3 aparte richtingen. Dit zijn de jeugdreclassering, het vrijwillig ambuland en de jeugdbescherming. De heer Rietdijk geeft aan dat de communicatie tussen het schoolmaatschappelijk werk en deze genoemde instellingen niet altijd optimaal is. Het gaat vaak mis bij de terugkoppeling van informatie naar de school. Als schoolmaatschappelijk werker is het uiteraard belangrijk dat men te weten komt hoe het gaat met de leerling en welke afspraken er gemaakt zijn waar de school rekening mee moet houden. Dit verloopt niet altijd perfect. Tevens zou de heer Rietdijk graag zien dat het GGZ bij het lijstje van contacten wordt bijgevoegd. Tot nu toe is er geen contact tussen het GGZ en het schoolmaatschappelijk werk.

5.4.2.4 De taken van de schoolmaatschappelijk werker

De taken van de schoolmaatschappelijk werker zijn vaak op elke school verschillend. Op het Grotius College heeft de maatschappelijk werker 3 hoofdfuncties. Deze functies zijn hulpverlening en begeleiding geven aan en de gesprekken voeren met leerlingen en eventueel hun ouders. Tevens het invullen van formulieren, dit betreft vooral hulp aan allochtone ouders die de formulieren niet begrijpen en daarom de hulp van de schoolmaatschappelijk werker inschakelen. Een laatste functie is het geven van consultatie en tips aan docenten. De docenten geven hier niet altijd gehoor aan, maar de meeste leraren gaan met de tips aan de slag. De heer Rietdijk vindt deze taken genoeg om uit te voeren en vindt ook niet dat de taken uitgebreid moeten worden. De schoolmaatschappelijk werker zou wel willen zien dat er meer voorlichting werd gegeven aan leerlingen en ouders. De heer Rietdijk vindt Sociale Vaardigheidstraining erg belangrijk als mede opvoedingscursus voor ouders. Tot nu toe wordt dit alleen buiten de school gegeven. De heer Rietdijk geeft aan dat hij zelf deze cursussen niet zou willen geven, maar dat een eventuele tweede schoolmaatschappelijk werker dit heel goed zou kunnen doen. Ook wij zien het belang in van een goede sollicitatie training. Uit ervaring kunnen wij dan ook spreken als we zeggen dat deze taak zeer kundig uitgevoerd kan worden door de schoolmaatschappelijk werker. Deze wordt door de klas als neutraal aangezien en de leerlingen nemen daardoor meer aan van de schoolmaatschappelijk werker. Wel zou de heer Rietdijk meer aandacht willen besteden aan wat hij noemt “de gepasseerde leerlingen”. Deze leerlingen hebben trainingen en gedragstherapie nodig, waarbij het accent moet liggen bij de zelfreflectie, aangezien de leerlingen altijd hun problemen van zich af schuiven. Het is volgens hen altijd de schuld van een ander.

5.4.2.5 Outreachend werken

De heer Rietdijk ziet het belang van het outreachend werken niet echt in. Hij vindt dat er een grens moet blijven tussen school en vrije tijd. Het outreachend werken ziet hij meer als een taak voor de jongerenwerkers. Hij vindt wel dat het handig zou zijn als bijvoorbeeld jongerenwerkers en politie buiten de school kunnen signaleren en dit terug koppelen naar de school. Indien men met z'n allen kan overleggen, dan kan er een zorgstructuur om de leerling gesloten worden, zodat de leerling in alle situaties geholpen en gecontroleerd kan worden. Dit kan alleen werken als de samenwerking geheel sluitend is. Ook hier zou de heer Rietdijk graag zien dat het GGZ bij het lijstje van contacten wordt bijgevoegd. Naar onze mening is outreachend werken wel degelijk belangrijk. Als schoolmaatschappelijk werker is het functioneel om de omgeving van de leerling te bespreken en te bekijken. Hiernaast vinden wij het alternatief dat hierboven wordt gegeven een goede optie. Enkel is dit in de praktijk zeer moeilijk uit te voeren.

5.4.2.6 De lacunes van de schoolmaatschappelijk werker

De heer Rietdijk zou als laatste graag zien dat alle mentoren op de school meewerken indien er wensen zijn van de schoolmaatschappelijk werker. Eerder noemde hij al dat de leraren niet zelf voor hulpverlener moeten gaan spelen, maar zich moeten beperken tot het voorwerk en het werk vervolgens aan de maatschappelijk werker moeten over laten. Helaas ziet hij dit als een utopie, een niet te verwezenlijken ideaal, waar men alleen van kan dromen. Het blijft het een feit dat veel mentoren en leraren te trots zijn om toe te geven dat hulpverlening niet tot hun takenpakket behoort en daardoor hun leerlingen niet verwijzen naar de schoolmaatschappelijk werker. Maar ook is het vaak een verkeerde houding en een weinige mate van interesse voor de leerlingen. Gelukkig spreken we hier over een bepaald aantal mentoren en leraren en niet over het gros van de school. Verder ziet de heer Rietdijk graag een uitbreiding van het schoolmaatschappelijk werk. Eerder in het interview is ook al bovengemeld dat er te veel werk is voor één

schoolmaatschappelijk werker. Door een tweede schoolmaatschappelijk werker in dienst te nemen kunnen meerdere leerlingen geholpen worden en kan er eventueel aandacht besteed worden aan de sociale vaardigheidstrainingen en de opvoedingscursussen die eveneens eerder in het interview zijn genoemd.

Vervolgens wil de heer Rietdijk ook nog even terugkomen op de terugkoppeling van andere instanties naar het schoolmaatschappelijk werk. Ook noemt hij dat de Leerplicht sneller kan komen met een proces verbaal in geval van een spijbelende leerling. Tevens is hij van mening dat er in Delft een opvang moet komen voor gedragsmoeilijke kinderen. Hij vergelijkt dit met het R.I.J in Den Haag.

5.5 Conclusie

In dit hoofdstuk hebben wij de gang van zaken binnen het Grotius College kunnen ervaren. Het Grotius College is bevoorrecht met een schoolmaatschappelijk werker die fulltime in dienst is van de school. In tegenstelling tot de andere scholen is het Grotius college de enige met een schoolmaatschappelijk werker in dienst. Dit zorgt ervoor dat de schoolmaatschappelijk werker laagdrempelig kan werken, aangezien hij bekend en vertrouwd is voor de school. Wij kunnen concluderen dat deze manier van werken ervoor zorgt dat de schoolmaatschappelijk werker meer tijd heeft voor leerlingen in vergelijking met de andere schoolmaatschappelijk werkers in dit onderzoek. De schoolmaatschappelijk werker kan de leerlingen het gehele jaar begeleiden en zit niet vast aan het gesprekkenmodel van Bureau Jeugdzorg.

Tevens kunnen we concluderen dat de schoolmaatschappelijk werker een aanzienlijk hoger caseload heeft dan de andere casussen. Het is niet duidelijk of het feit dat het in dienst zijn van de school kan zorgen voor een hogere caseload.

Hiernaast combineert het Grotius College de zorg en het schoolmaatschappelijk werk door de schoolmaatschappelijk werker beide taken op zich te laten nemen.

In tegenstelling tot het IMC in Rijswijk (hoofdstuk 4) heeft het Grotius College een eigen werkruimte voor de maatschappelijk werker gereserveerd die zeer laagdrempelig werkt. Deze werkruimte is voor iedereen toegankelijk. Naar onze mening is deze werkruimte zeer geschikt voor gesprekken en zeer belangrijk in de begeleiding van leerlingen.

Als laatste is het onze mening dat de schoolmaatschappelijk werker op het Grotius College op een vrij conservatieve manier werkt. De heer Rietdijk gaat niet op huisbezoek en werkt niet outreachend. Naar onze mening zijn deze aspecten in verschillende situaties van groot belang. Vooral huisbezoeken kunnen veel vertellen over het gezin van de leerling. Verder zegt hij dat trainingen en cursussen aan leerlingen en ouders erg belangrijk kunnen zijn en dat deze taken eveneens door een maatschappelijk werker gedaan kunnen worden. De heer Rietdijk wil echter deze taken zelf niet uitvoeren. Naar onze mening heeft de schoolmaatschappelijk werker een ideale positie voor het geven van trainingen en cursussen.

Hoofdstuk: 6

Het Oranje Nassau College

Locatie: Clauslaan

6.1 Inleiding

In dit hoofdstuk geven wij een beeld van het schoolmaatschappelijk werk op het Oranje Nassau College te Zoetermeer. Allereerst zullen wij een korte beschrijving geven van het Oranje Nassau College. Vervolgens worden de ervaringen van de geïnterviewde schoolmaatschappelijk werker in kaart gebracht.

6.2 Het Oranje Nassau College

Het Oranje Nassau College is een open, christelijke school met ruimte en respect voor ieders overtuiging. Met als uitgangspunt de Bijbelse normen en waarden komt het christelijke karakter vooral tot uiting door de manier waarop personeel en leerlingen met elkaar omgaan. Vanzelfsprekend vormen dagopeningen, vieringen en de godsdienstlessen een wezenlijk onderdeel van het onderwijsprogramma.

Het Oranje Nassau College staat voor:

- het hanteren van Bijbelse normen en waarden;
- tonen van wederzijds respect;
- openheid;
- het scherpen van een kritische zin voor wat waar of onwaar is, recht of onrecht is.

Het Oranje Nassau College:

- is een brede scholengemeenschap, die voor haar leerlingen een opleiding op maat biedt. Voor iedere leerling is die leerroute mogelijk die het beste aansluit bij zijn aanleg en interesse;
- kiest voor een brede ontplooiing van de leerlingen. Hierbij gaat het niet alleen om kennis, intellectuele prestaties, praktische vaardigheden en cultuurbegrip, maar ook om de creatieve, motorische en emotionele ontwikkeling en de sociale vaardigheden;
- heeft persoonlijke aandacht voor de leerling, bevordert onderlinge samenwerking en stimuleert leerlingen zelfstandig keuzes te maken en verantwoordelijkheden te dragen;
- biedt toekomstgericht onderwijs, dat recht doet aan verschillen in de samenleving en adequaat inspeelt op ontwikkelingen in de maatschappij. Flexibiliteit, communicatie en informatie zijn daarbij trefwoorden die een praktische uitvoering krijgen;
- stimuleert initiatieven en evalueert regelmatig ontwikkelingen die daaruit voortkomen;
- kent een zorgvuldige interne en externe communicatie en een doorzichtige, goed gestructureerde organisatie met eenduidige leefregels, zodat er duidelijkheid is voor alle betrokkenen;
- kiest voor integrale kwaliteitszorg en ziet toe op zorgvuldigheid in het werk en op kwaliteit in het onderwijsproces. Dit betekent dat het Oranje Nassau College kwaliteitsnormen vaststelt en het onderwijs en de organisatie daaraan toetst.

6.2.1 Kwaliteit

Het Oranje Nassau College voorziet met 2475 leerlingen in een duidelijke behoefte in Zoetermeer en de regio. Op twee locaties volgen de leerlingen het onderwijs, waarbij de onderbouw van het leerwegondersteunend onderwijs is ondergebracht in een eigen dependance aan het Schansbos. Het Oranje Nassau College slaagt erin onderwijs aan te bieden met goede resultaten in alle opleidingen. De kwaliteit van het onderwijs wordt uitgedrukt in cijfers op de kwaliteitskaart van het ministerie van OC&W of de publicatie in het dagblad Trouw. Maar de persoonlijke ontwikkeling en de ervaringen, die een leerling opdoet in zijn of haar schoolloopbaan, zijn niet in cijfers uit te drukken. Kwaliteit komt naar voren in de begeleiding en aandacht voor de leerlingen, de pedagogische visie, de omgang met elkaar en de buitenschoolse activiteiten. Het (leer)proces is bepalend voor de kwaliteit van het onderwijs.

Percentage geslaagden in 2003, locatie Clauslaan (cursusjaar 2002-2003):

- Theoretische leerweg (incl. lwoo) 100%
- Kaderberoepsgerichte leerweg 94%
- Basisberoepsgerichte leerweg 97,5%

De nieuwe examens in het vmbo zijn in 2003 voor de eerste keer afgenomen. Alle leerlingen die eindexamen gedaan hebben in de theoretische leerweg lwoo zijn in een keer geslaagd.

6.2.2 Locatie Clauslaan

Locatie Clauslaan heeft de volgende leerwegen; basisberoepsgerichte leerweg (inclusief leerwegondersteunend onderwijs), kaderberoepsgerichte leerweg en theoretische leerweg. Deze locatie bestaat niet alleen uit het gebouw aan de Clauslaan, maar ook uit twee kleinere gebouwen aan het Schansbos. In totaal worden deze gebouwen dagelijks bevolkt door ongeveer 1275 vmbo-leerlingen en 150 personeelsleden.

De school heeft een groot aantal verschillende vmbo-afstudeerrichtingen:

- Theoretische leerweg;
- Techniek met de afdelingen bouw, electro en metaal;
- Verzorging en uiterlijke verzorging, die vanaf dit schooljaar samengaan tot zorg & welzijn;
- Handel & verkoop en administratie.

6.3 Het schoolmaatschappelijk werk en het Oranje Nassau College

6.3.1 Organisatorisch aspecten

6.3.1.1 De uren

Daniëlle Bouwmeester is werkzaam op tien scholen op basis van 40 uur. Per school is er 4 uur per week beschikbaar. Mevrouw Bouwmeester werkt onder andere 4 uur per week op het Oranje Nassau College te Zoetermeer. Gedurende deze uren worden er leerling en oudercontacten gehouden. Daarnaast wordt er consultatie en advies aan docenten en de vertrouwenspersoon gegeven. Tevens is er één keer in de 6 weken zorgoverleg.

Daniëlle Bouwmeester vertelt: “Het aantal beschikbare uren zijn niet voldoende. Een schoolmaatschappelijk werker moet (schoolgericht) minimaal 8 uur per week aanwezig zijn. Er zijn namelijk veel zorgleerlingen op de VMBO locatie van het Oranje Nassau College.”

Het schoolmaatschappelijk werk op het Oranje Nassau College wordt door Bureau Jeugdzorg gefinancierd. Er zijn sinds dit jaar in Zoetermeer voor het schoolmaatschappelijk werk 2 werkuren beschikbaar. Deze uren worden door een andere schoolmaatschappelijk werker ingevuld en dit wordt door de gemeente gefinancierd.

6.3.1.2 In dienst van Bureau Jeugdzorg

Mevrouw Bouwmeester is werkzaam binnen het consultatieteam van Bureau Jeugdzorg. “Het verschil tussen een medewerker van het consultatieteam en een schoolmaatschappelijk werker ligt bij de preventieve insteek van het consultatieteam”.¹⁵ De school maakt gebruik van consultatie en leerlingcontacten die het Bureau Jeugdzorg aanbiedt.

Voor Daniëlle Bouwmeester is het schoolgericht maatschappelijk werk vanuit Bureau Jeugdzorg een geschikte manier van werken. Werken vanuit Bureau Jeugdzorg geeft directe mogelijkheden met betrekking tot de hulpverlening. Het aanbod van Bureau Jeugdzorg ligt direct binnen de school. Daarnaast zijn de lijnen naar andere vormen van (geïndiceerde) hulpverlening (bijvoorbeeld: Jutters en Jeugdformaat) kort omdat Bureau Jeugdzorg regionaal werkt. Dit is een voordeel. Een nadeel is dat een schoolmaatschappelijk werker een beperkt aantal uren werkzaam is op een school. De vraag naar het schoolmaatschappelijk werk is groter dan het aanbod.

Schoolgerichte maatschappelijk werkers werken vanuit twee werkvelden. Dit kan in verband met tijdgebrek lastig zijn. Als schoolgericht maatschappelijk werker is men vaak mobiel en rijdt men van de ene plaats naar de andere. Dit kan gezien worden als afwisseling in het werk.

6.3.1.3 De schoolmaatschappelijk werk en de school

De schoolmaatschappelijk werkster stelt als eis aan de school dat er een geschikte werkruimte aanwezig is. Dit is op het Oranje Nassau College goed geregeld, in tegenstelling tot het IMC te Rijswijk (zie hoofdstuk 4). De werkplek is voor alle medewerkers van de school bekend. De leerlingen kunnen zich echter niet op eigen initiatief bij de schoolmaatschappelijk werkster melden.

Wat kantoorgerei en informatiemiddelen betreft heeft de schoolmaatschappelijk werkster altijd informatieboekjes van de meest gangbare cursussen en hulpvragen bij zich. Deze worden door Bureau Jeugdzorg gefinancierd.

Voordat de schoolmaatschappelijk werkster een gesprek met een leerling aangaat moet de school eerst de toestemming van de ouders hebben. Daarnaast moet de zorgstructuur voor alle

¹⁵ Citaat Daniëlle Bouwmeester

medewerkers binnen de school duidelijk zijn. Een belemmering op organisatorisch gebied is dat de zorg niet door iedereen wordt gedragen. Dit wordt alleen door een aantal betrokkenen binnen de school gedragen. Naar onze mening is het belangrijk dat de zorg door een beperkte groep wordt gedragen. Gezien onze werkervaring kunnen wij opmerken dat verschillende mensen zorg willen dragen over de leerlingen. Indien het schoolpersoneel zich allen gaat betrekken bij de zorg van de leerling, wordt de zorg onoverzichtelijk en gaat men langs elkaar heen werken. Een vaste zorgstructuur is dan naar onze mening effectiever.

De schoolmaatschappelijk werker consulteert met betrekking tot de mogelijkheden en onmogelijkheden binnen de hulpverlening. Zij biedt hulp waar het nodig is.

Door de hoge werkdruk op school is de schoolmaatschappelijk werker niet bij alle docenten bekend. De docenten weten vaak alleen de naam van de schoolmaatschappelijk werker, maar weten niet welk gezicht daarbij hoort.

De schoolmaatschappelijk werker bevindt zich de gehele tijd in haar kamer om vervolgens leerlingen te spreken. Er is geen tijd voor pauzes. De prioriteit wordt aan leerling- en oudercontacten gegeven. De schoolmaatschappelijk werker is in eerste instantie aanwezig om “probleemleerlingen” op school te helpen. Leerling- en oudercontacten vergen veel tijd van de schoolmaatschappelijk werker. Hierdoor is er weinig tijd om gesprekken met docenten te voeren. Wij zijn van mening dat een schoolmaatschappelijk werker bekend moet zijn bij de docenten op school. Uit eigen ervaring hebben wij contact met docenten als zeer positief ervaren. De docenten maken kennis met de schoolmaatschappelijk werker en verwijzen leerlingen sneller door naar de hulpverlening. Indien de docenten bekend en vertrouwd zijn met de schoolmaatschappelijk werker, wordt de samenwerking vergemakkelijkt.

6.3.2 Procesmatige aspecten

6.3.2.1 De hulpverlening

Daniëlle Bouwmeester omschrijft haar manier van hulpverleners als informeel, klantgericht, vraaggericht en laagdrempelig. Zij werkt met name via het competentiemodel.¹⁶

Met deze methode van hulpverleners probeert de hulpverlener om de kracht en positieve punten bij hun cliënten naar boven te halen, zodat ze op langere termijn sterker staan ten opzichte van problemen die zij in hun leven tegenkomen (empowerment theorie).¹⁷

De aanmelding van cliënten verloopt via de vakdocent naar de mentor en vervolgens via de coördinator naar de vertrouwenspersoon en gaat als laatste naar de schoolmaatschappelijk werker. Deze gaat vervolgens de cliënt kortdurend begeleiden. De begeleiding bestaat officieel uit 8 gesprekken inclusief het intakegesprek.

Er worden ongeveer 3 gesprekken voor de intakefase gehouden en vervolgens nog 5 gesprekken voor kortdurende hulpverlening. Dit is het maximale dat Bureau Jeugdzorg aanbiedt. Als de hulpvraag langzamerhand verandert, kunnen er opnieuw gesprekken worden aangevraagd. Wat hier naar onze mening opvalt is dat het aantal gesprekken dat Bureau Jeugdzorg vrijmaakt voor de hulpverlening per schoolmaatschappelijk werker verschilt. Wij

¹⁶ Competentiemodel: Een kader om de problematiek én de sterke punten van jeugdigen en ouders te analyseren. Hierbij gaat het om vragen als: wat is er aan de hand, wat zou er moeten veranderen? Er wordt gebruik gemaakt van het ‘ontwikkelingsperspectief’ en leertheorieën om doelen te kunnen stellen. Bron: www.piresearch.nl/GT/Competentiemodel.htm

¹⁷ Empowerment theorie: empowerment is een proces waarbij mensen of groepen meer invloed krijgen over gebeurtenissen en situaties die belangrijk voor hen zijn. Bron: www.forum.nl/pdf/empowerment%20definitief%202020april.pdf

hebben in hoofdstuk 4 gezien dat er uitgegaan werd van het 5 gesprekken model. Hier werd streng op toegezien. De schoolmaatschappelijk werker op het TVO Alexander College (hoofdstuk 7) handhaaft 7 tot 10 gesprekken. Opvallend is dat zij allen werkzaam zijn voor het Bureau Jeugdzorg.

Na 8 weken wordt er weer contact opgenomen met de leerling. Op deze wijze kan de schoolmaatschappelijk werker controleren hoe het met de leerling gaat. Vervolgens wordt er afgesproken dat de leerling bij de schoolmaatschappelijk werker terecht kan indien de situatie verandert. De leerling heeft immers het telefoonnummer van de schoolmaatschappelijk werker.

Hiernaast houdt de school de leerling in de gaten en neemt bij verandering contact op met de hulpverlener. Als nazorg worden er ‘vinger aan de pols’ contacten aangeboden. Dit gebeurt in de vorm van één gesprek in de 4 weken. Deze manier van hulpverlening komt overeen met de manier waarop de schoolmaatschappelijk werker van het IMC dit doet, Nicole Hofman (hoofdstuk 4).

De caseload van de schoolmaatschappelijk werker omvat maximaal 5 leerlingen per school. De schoolmaatschappelijk werker is op 10 scholen werkzaam en heeft in totaal een caseload van ongeveer 50 leerlingen. Zoals hierboven vermeldt staat, worden er officieel 8 gesprekken met cliënten gehouden. In de praktijk zijn dit er aanzienlijk meer.

Daniëlle Bouwmeester geeft aan dat zij deze werkwijze moet veranderen, omdat Bureau Jeugdzorg in de toekomst strakkere regels zal handhaven.

De duur van de gesprekken is wisselend. Leerlingen met een lager niveau houden een gesprek niet lang vol (zie hoofdstuk 5). De gesprekken duren meestal 30 minuten. Leerlingen op het VWO houden een gesprek meestal 3 kwartier tot maximaal 1 uur vol.

Op het Oranje Nassau College zijn er geen spreekuren. Dit betekent dat zowel op het Oranje Nassau College als op de andere scholen in dit onderzoek geen plaats is voor zelfstandige aanmelding door de leerling. Wij vinden het van groot belang dat de leerling de mogelijkheid heeft om de schoolmaatschappelijk werker te benaderen. Dit is echter gezien de geringe uren van de schoolmaatschappelijk werker niet mogelijk. Leerlingen die contact met de schoolmaatschappelijk werker hebben of hebben gehad, beschikken over haar mobiele nummer en kunnen contact met haar opnemen als het nodig is.

Op het Oranje Nassau College kampen de leerlingen met verschillende problemen.

Voorbeelden van problemen zijn pesten, scheiding van ouders, relatieproblemen in contact met ouders, gedragsproblemen, ‘traumatische ervaringen’ (aanranding, verkrachting, overlijden, enz.) en motivatieproblemen met betrekking tot school.

De schoolmaatschappelijk werker heeft op het Oranje Nassau College gesignaleerd dat de leerlingen zich vaak onveilig voelen. Er is daarnaast veel softdruggebruik en er worden veel leerlingen gepest. De school wordt door de schoolmaatschappelijk werker hierop geattendeerd. Vervolgens regelt de school in samenwerking met de schoolmaatschappelijk werker voorlichtingsdagen en mentoruren over bijvoorbeeld pesten, drugs e.d.

6.3.2.2 Ouders

Naast de hulpverlening op school gaat de schoolmaatschappelijk werker regelmatig op huisbezoek. Dit geeft een beter beeld van de leerling en zijn thuissituatie. Contact met ouders wordt als een uitgangspunt gezien. Dit is belangrijk omdat ouders vaak over belangrijke informatie beschikken. Deze informatie kan voor de hulpverlening van belang zijn.¹⁷

Daarnaast kan gezinsproblematiek niet zonder de ouders worden opgelost. In het geval van zware problematiek wordt de zorg met de ouders gedeeld.

Vanwege het feit dat Bureau Jeugdzorg en Parnassia bij de ouders vaak geen goede reputatie hebben, werkt dit meestal drempelverlagend. Het schoolmaatschappelijk werk is vaak het eerste contact dat ouders hebben met enige vorm van hulpverlening. Door het preventieve karakter voelen ouders zich sneller vertrouwd met de hulpverlener.

6.3.2.3 Samenwerking met andere disciplines

De schoolmaatschappelijk werker werkt samen met de leerplichtambtenaar, de schoolarts, de vertrouwenspersoon en coördinatoren op school. De samenwerking met deze disciplines verloopt op het ONC goed, met name wat betreft het overleg en het meedenken over leerlingen.

De school is gewillig om mee te werken als de schoolmaatschappelijk werker wat nodig heeft (bijvoorbeeld informatie uit dossiers).

Cliënten worden regelmatig doorverwezen naar andere instellingen. Dit komt voor als het om een problematiek van de GGZ, Parnassia of Jutters Stichting gaat. Tevens worden ouders met een hulpvraag doorverwezen naar verschillende instellingen.

Het komt wel eens voor dat de schoolmaatschappelijk werker informatie over cliënten van derden (zoals docenten, coördinatoren enz.) ontvangt. Er wordt wisselend met deze informatie omgegaan. Mocht het zijn dat de cliënt op de hoogte is van de informatie die de docent heeft, dan wordt dit openlijk met de cliënt besproken.

Ondanks de informatie van derden probeert de schoolmaatschappelijk werker een eigen beeld van de cliënt te vormen.

6.3.2.4 Taken van de schoolmaatschappelijk werkster

Als er meer uren beschikbaar zouden zijn, zou de maatschappelijk werkster meer taken willen verrichten. Er kunnen trainingen (zoals sociale vaardigheidstraining) gegeven worden.

Daarnaast is er meer tijd voor consultatie en advies aan scholen met hun docenten en verder kunnen er lezingen gegeven worden op school.

Daniëlle Bouwmeester vertelt: “Gezien de problematiek op het VMBO moeten er meer voorlichtingen en trainingen zijn voor leerlingen en hun ouders.”

De meest voorkomende problematiek waar de schoolmaatschappelijk werker mee bezig is op deze school zijn; gezinsproblematiek, echtscheidingsproblemen, het hebben van een laag zelfbeeld, slachtoffers van pesten en leerlingen met traumatische ervaringen. Dit zijn vaak meer leerlingen dan de schoolmaatschappelijk werker zich kan behappen. Deze leerlingen komen vaak op de wachtlijst van Bureau Jeugdzorg. Alleen wil het feit dat de wachtlijst in Zoetermeer lang is.

¹⁷ Boek: Schoolmaatschappelijk werk School en ouders in het primair onderwijs. Neeltje Scalogne

6.3.2.5 Outreachend werken

Naast de normale hulpverlening wordt er ook outreachend gewerkt. Outreachend werken wordt door deze schoolmaatschappelijk werker omschreven als het motiveren van leerlingen, flexibel werken en het afleggen van huisbezoeken buiten kantoortijden.

Bij leerlingen die niet gemotiveerd zijn voor de hulpverlening, maar waarover wel zorgen bestaan wordt veel tijd in het motivatieproces gestoken. Leerlingen die hun afspraken niet nakomen worden verschillende keren uitgenodigd. De leerlingen kunnen altijd terugkomen. De schoolmaatschappelijk werker is flexibel in het maken van afspraken en gaat regelmatig op huisbezoek als dat voor ouders gemakkelijker is. Dit in tegenstelling tot de maatschappelijk werkers van het Grotius College en TVO Alexander College (hoofdstuk 5 en 7).

Samenwerking met andere instellingen is zeer belangrijk. Middels regionaal werken worden de contacten met instellingen intensiever en worden de lijnen korter.

De schoolmaatschappelijk werker maakt kennis met de werkers van de andere instellingen, waardoor de bereidheid om samen te werken groter wordt.

6.3.2.6 De lacunes van de schoolmaatschappelijk werkster

“Een schoolmaatschappelijk werker moet over meer uren beschikken. Vier uren zijn te beperkt. Een VMBO school moet minimaal 8 uur per week beschikbaar hebben. Op deze manier kan de problematiek op VMBO scholen aangepakt worden. Daarnaast kunnen de uren voor voorlichting en trainingen gebruikt worden.” Naar onze mening zijn de genoemde 8 uren nog te weinig om het schoolmaatschappelijk werk op een optimale vorm te uiten. Gezien de huidige problematiek op het VMBO zou men van meer uren moeten uit gaan.

Op het Oranje Nassau College is het noodzakelijk om voorlichting te geven over drugs en pesten. Dit komt vaak voor op de school.

6.4 Conclusie

Dit hoofdstuk schetst een beeld van hoe het schoolmaatschappelijk werk op het Oranje Nassau College te Zoetermeer door de schoolmaatschappelijk werker wordt uitgevoerd. Uit dit stuk is te concluderen dat het aantal beschikbare uren voor het schoolmaatschappelijk werk op het ONC niet voldoende is. De problematiek waarmee de school kampt, is zeer uitgebreid en complex. De schoolmaatschappelijk werker kan niet in de vier uren die ze tot haar beschikking heeft de problematiek op een adequate wijze aanpakken. De samenwerking met de school en andere disciplines verloopt goed.

Een belemmering op het Oranje Nassau College is dat de zorg niet door alle medewerkers van de school wordt gedragen. Dit kan de hulpverlening en de zorg binnen de school hinderen.

Om adequate zorg te bieden moet er cohesie zijn over de manier van werken op de school, wat de zorg en leerlingproblematiek betreft.

Wat ons is opgevallen is dat deze school een schoolgebonden schoolmaatschappelijk werker nodig heeft. Gezien de geringe aantal uren die het Bureau Jeugdzorg beschikbaar stelt is het voor de consultatiemedewerker niet mogelijk alle problematiek op het Oranje Nassau College te behandelen. Een schoolgebonden maatschappelijk werker met beschikking over meer uren kan deze problematiek aanpakken. Tevens kan deze de nodige trainingen verzorgen. De consultatiemedewerkster heeft dan de tijd om de overige problematiek, die voor de schoolmaatschappelijk werker te zwaar zijn, aanpakken.

Hoofdstuk: 7

Thorbecke Voortgezet Onderwijs

Locatie: Alexander College

7.1 Inleiding

In dit hoofdstuk geven wij een beeld van het schoolmaatschappelijk werk op het Thorbecke Voortgezet Onderwijs locatie Alexander College te Rotterdam. Allereerst zullen wij een korte beschrijving geven van het T.V.O Alexander College. Vervolgens worden de ervaringen van de geïnterviewde schoolmaatschappelijk werker in kaart gebracht.

7.2 Het T.V.O Alexander College

Het T.V.O Alexander College is een school voor VMBO (Vorbereidend Middelbaar Beroeps Onderwijs). Dit betekent dat zij leerlingen in huis hebben met een:

- **Basisberoepsgerichte leerweg (B)** eventueel met lwoo (= leerweg ondersteunend onderwijs);
- **Kaderberoepsgerichte leerweg (K)** eventueel met lwoo;
- **Gemengde/Theoretische leerweg (G/T)**.

Verder zitten er in de brugklas ook leerlingen met een T/H advies. Dit zijn leerlingen in een schakelklas, omdat vanuit de basisschool nog niet helemaal duidelijk is of havo een mogelijkheid is.

De school is kleinschalig en bovendien verdeeld in een aparte onderbouw (1e en 2e klas) en bovenbouw (3e en 4e klas) afdeling. Beide afdelingen hebben een eigen aula, lokalen, schoolplein en ingang. Leerlingen uit de onderbouw en bovenbouw lopen niet door elkaar. Het TVO Alexander College is hiermee zeer kleinschalig (nog geen 300 leerlingen per afdeling!) en bijzonder overzichtelijk georganiseerd.

7.2.1 De visie

“Wij zijn een school waar we alle leerlingen de kans geven om de talenten te ontdekken. Wij kijken naar al het talent van de leerling, met in het bijzonder op het gebied van sport en dans/muziek/drama”.¹⁸

7.2.2 Zittenblijven, verblijfsduur

Alle leerlingen moeten binnen vijf jaar het VMBO afronden. Dit is een wettelijke bepaling. Een leerling kan dus éénmaal blijven zitten of zakken. Een leerling die meer dan éénmaal blijft zitten, moet overstappen naar een andere vorm van onderwijs. In een enkel geval kan er afgeweken worden van deze regeling. Er moet dan sprake zijn van aantoonbare overmacht door bijvoorbeeld langdurige ziekte. Zulks is ter beoordeling van de inspectie.

7.2.3 Leerling-Begeleiding

De mentor

In alle klassen wordt veel aandacht besteed aan de begeleiding van de leerling. Elke klas heeft een mentor die zich in de eerste lijn bezighoudt met deze begeleiding. De mentor is heel belangrijk voor de leerling. De mentor is de contactpersoon tussen ouders en de school.

De decaan

Aan de leerlingen van de school wordt met name via de decanen informatie verstrekt over studie-, beroeps- en onderwijsmogelijkheden. Deze informatie is vooral belangrijk wanneer de leerlingen voor keuzes komen te staan op het gebied van hun studie. Het kan hierbij gaan om een sector- of een vakkenpakketkeuze. Om de leerlingen te helpen, kan de decaan van de volgende mogelijkheden gebruik maken:

- Klassieke voorlichting;
- Informatieavonden voor ouders/verzorgers en leerlingen;
- Het afnemen van beroepskeuzetesten;
- Het houden van persoonlijke gesprekken met leerlingen en ouders/verzorgers;
- Het verstrekken van documentatie;
- Het verstrekken van informatie via de mentoren.

De afdelingsleider

De afdelingsleider is verantwoordelijk voor de organisatie en dagelijkse gang van zaken en samenhang in zijn of haar afdeling. Dit betreft het aansturen van het mentoraat en de overige begeleiding van leerlingen en docenten. Hij of zij treedt zonedig disciplinair op. De afdelingsleiders vormen samen met de locatiedirecteur de schoolleiding.

¹⁸ citaat: visie T.V.O Alexander College. Bron: www.alexander-college.nl/Alexander

GGD Jeugdgezondheidscentrum/jeugdverpleegkundige

De GGD Rotterdam en omstreken heeft de zorg over jeugdigen. Rotterdam heeft daarvoor verschillende jeugdgezondheidscentra met een jeugdarts, een jeugdverpleegkundige en een doktersassistente. Deze centra zijn verbonden aan een aantal scholen. Hier kan men terecht met vragen over de gezondheid. Naast de lichamelijke gezondheid (zoals sport, voeding, vrije tijd, hoofdpijn, buikpijn, enz.) kan men er ook terecht met vragen over geestelijke gezondheid (bijvoorbeeld moeite met sluiten van vriendschappen, eenzaamheid, somberheid, enz.). De medewerkers kunnen ook informatie geven over verliefdheid, zwangerschap, veilig vrijen, roken, drugs en alcohol. Alle medewerkers gaan vertrouwelijk om met de gegevens. Dat betekent dat men gehouden is aan beroepsgeheim.

Hiernaast geeft men ook adviezen aan jongeren en scholen. Jongeren, ouders en docenten kunnen een afspraak maken voor een onderzoek of een gesprek. Ook is er een telefonisch spreekuur.

Alle leerlingen krijgen in de brugklas een preventief psychosociaal gesprek (PPG). De gesprekken worden afgenomen door de jeugdverpleegkundige verbonden aan het T.V.O Alexander College. U wordt hiervan vooraf schriftelijk op de hoogte gesteld.

Schoolmaatschappelijk werk

Het TVO Alexander College heeft een schoolmaatschappelijk werker die de leerlingen en hun ouders indien nodig kan begeleiden.

Het Zorgteam en het Social Team

De afdelingsvergaderingen en de mentor vertegenwoordigen de eerste lijnszorg. Het zorgteam is de tweede lijnszorg waar leerlingen worden besproken die extra ondersteuning nodig hebben. Dit kan zijn op het gebied van leerproblemen, dyslexie, gedrag of sociaal-emotionele problematiek. In het zorgteam zitten de zorgcoördinator, taalbeleidcoördinator, afdelingsleiders en de schoolmaatschappelijk werker.

Het Social Team is de derde lijnszorg. Leerlingen worden binnen dit team besproken wanneer er sprake is van een problematiek waarbij externe instanties behulpzaam kunnen zijn. In het Social Team zitten de voorzitter van het Social Team, afdelingsleiders, zorgcoördinator, taalbeleidcoördinator, jeugdverpleegkundige, medewerker van het RNO, leerplichtconsulent, schoolmaatschappelijk werker en een ambulante begeleider van de Rotonde.

Zowel het Zorgteam als het Social Team komen één keer in de vier weken bij elkaar. Alle informatie wordt vertrouwelijk besproken en voldoet aan de eisen van de Wet op de Persoonsregistratie.

7.3 Het schoolmaatschappelijk werk en het T.V.O Alexander College

7.3.1 Organisatorisch aspecten

7.3.1.1 De uren

De schoolmaatschappelijk werkster werkt 16 uur per week op het T.V.O Alexander College (VMBO) te Rotterdam. Deze uren worden besteed aan individuele gesprekken, het bijwonen van vergaderingen, contact met ouders, het registreren van haar contacten, doorverwijzen, het verschaffen van informatie en het advies en consult geven aan ouders, docenten en leerlingen. De schoolmaatschappelijk werkster vindt het aantal uren voldoende, maar het aantal beschikbare uren moet volgens haar zeker niet minder worden. Toch is zij van mening dat het beschikken over meer uren beter zal uitkomen. Het schoolmaatschappelijk werk op het T.V.O Alexander College wordt gedeeltelijk door het Dienst Stedelijk Onderwijs (DSO) gefinancierd. Daarnaast betaalt de school ook een deel.

7.3.1.2 In dienst van Bureau Jeugdzorg

Het schoolmaatschappelijk werk op het T.V.O Alexander College wordt gedetacheerd vanuit Bureau Jeugdzorg te Rotterdam. Het voordeel van het werken vanuit Bureau Jeugdzorg is dat het doorverwijzen naar andere instanties vanuit het Bureau Jeugdzorg makkelijker verloopt. Het kan lastig zijn om vanuit twee werkvelden te werken. Elk werkveld heeft zijn eigen belang bij de leerling. Dit kan botsen. Daarom is een duidelijke en open communicatie van groot belang. De schoolmaatschappelijk werkster vertelt: “Schoolgericht werken heeft voordelen. De voordelen zijn dat je als schoolmaatschappelijk werkster een onafhankelijke positie hebt op de school, je methodische werkbegeleiding krijgt onder leiding van een gedragsdeskundige en je toegang hebt tot verdere hulpverlening binnen Bureau Jeugdzorg”.

7.3.1.3 De schoolmaatschappelijk werkster en de school

Op het T.V.O Alexander College beschikt de schoolmaatschappelijk werkster over een eigen werkruimte. Deze ruimte is zichtbaar en bereikbaar voor alle leerlingen op de school. Er is beschikking over kantoorgerei en informatieboekjes op deze kamer. Deze middelen worden grotendeels door de school vergoed. Daarnaast worden ook een aantal kantoorgerei door het Jeugdzorg vergoed.

De schoolmaatschappelijk werkster verwacht een goede samenwerking, ondersteuning en terugkoppeling van leerlingen van de school. Daarnaast verwacht zij dat de school een zorgstructuur heeft. De school stelt ook eisen aan de schoolmaatschappelijk werker. Eén van de eisen is dat de schoolmaatschappelijk werkster minimaal een HBO (mw) opleiding heeft. Daarnaast moet een schoolmaatschappelijk werkster zelfstandig kunnen werken. Eén van de meest voorkomende belemmeringen voor een schoolmaatschappelijk werker is als leerlingen niet komen opdagen bij geplande afspraken.

Manon Hounjet positioneert zichzelf als begeleidster. Ze begeleidt leerlingen als zij problemen hebben. Een schoolmaatschappelijk werker heeft een vrij zelfstandig functie, waardoor ze weinig contact heeft met docenten en niet echt als collega wordt beschouwd. Wij vinden een goed contact met docenten en mentoren een voorwaarde voor een goede samenwerking. Indien er een goed contact bestaat tussen maatschappelijk werker en docent is het mogelijk om de leerling optimaal te begeleiden.

7.3.2 Procesmatige aspecten

7.3.2.1 De hulpverlening

Manon Hounjet probeert bij het hulpverlening op de sterke kanten van de cliënten in te spelen (empowerment, zie voetnoot 17, blz. 52). Er wordt een praktische vorm van hulpverlening toegepast dat uit korte begeleidingen bestaat. Dit wordt gecombineerd met kort ambulante hulpverlening en eigen ideeën van de schoolmaatschappelijk werker. Het kort ambulant houdt in dat het consultatieteam korte hulpverleningstrajecten aan de school biedt. Dit zijn maximaal 7 gesprekken. De gesprekken worden kort gehouden om ervoor te zorgen dat er een doorstroom in de caseload is. Wanneer een jongere voor langere tijd begeleiding nodig heeft wordt dit vanuit de uren van Bureau Jeugdzorg gedaan. Daarnaast werkt men vanuit het Bureau Jeugdzorg vanuit de systeemgerichte visie (systeemtheorie A. de Lange).¹⁹ Dit houdt in dat diverse systemen van de leerlingen bekeken worden (bijvoorbeeld gezin, school, vrienden etc).

De schoolmaatschappelijk werkster heeft een caseload van 18 leerlingen. We hebben in de vorige casussen gezien dat het schoolmaatschappelijk werk met geringe uren tot zijn beschikking tevens een lage caseload heeft. Dit laat tevens zien dat de beschikking over meerdere uren tot een grotere caseload kan leiden.

Leerlingen worden via hun mentor of afdelingsleider en soms ook via hun ouders aangemeld. Na het houden van een intake gesprek worden er ongeveer 7 tot 10 gesprekken met de leerling gevoerd. Het is ons opgevallen dat de consultatiemedewerkers die in dit onderzoek behandeld worden verschillen in het aantal gesprekken die ze voeren.

Een gesprek met een leerling duurt meestal 20 á 30 minuten. Tijdens het eerste gesprek legt de schoolmaatschappelijk werkster meestal uit wie ze is en dat hulp op basis van vrijwilligheid plaatsvindt. Daarna wordt er samen met de leerling gekeken naar wat de hulpvraag is en wat de leerling wil. Aan de hand van hulpvraag worden de doelen geformuleerd. Het hangt van de hulpvraag en de leerling af of er vervolgspraken worden gemaakt. Tijdens gesprekken ontkennen leerlingen vaak dat zij een probleem hebben. Zij zeggen in eerste instantie geen problemen te hebben, de docent is volgens de leerlingen vaak degene met een probleem.

De schoolmaatschappelijk werkster verwijst haar cliënten door als het probleem niet in 7 tot 10 gesprekken verholpen is, bijvoorbeeld bij psychiatrische problematiek of als er diagnostisch onderzoek nodig is. Zij verwijst in totaal 30 tot 40 procent van haar cliënten door naar andere instanties.

Het schoolmaatschappelijk werk op het T.V.O. Alexander College heeft geen open spreekuren. De leerlingen hebben dan ook geen ruimte om zelf contact met de schoolmaatschappelijk werker op te nemen. Het T.V.O. Alexander College is niet de enige school met deze werkwijze. We hebben eerder gezien dat geen van de scholen tijd beschikbaar stelt voor zelfstandige aanmelding door de leerling. Ze moeten eerst door de school worden aangemeld.

Het is belangrijk om tijdens de hulpverlening aan te sluiten bij de behoeften van de jongere, zodat je tijdens de hulpverlening de cliënt niet tekortschiet.

¹⁹ Lange A. (2000) Gedragsverandering in gezinnen. Groningen Wolters Noordhoff.

Systeemtheorie: Opvatting dat de werkelijkheid gezien kan worden als samengesteld uit eenheden (systemen) van allerlei aard en op alle mogelijke niveaus; systemen zijn intern opgebouwd uit componenten die in onderlinge relatie tot elkaar staan; veel systemen (open systemen) vertonen wisselwerking met hun omgeving. Nederlandse Instituut voor Zorg en Welzijn. NIZW

Er wordt veelvuldig gebruik gemaakt van projecten en andere instellingen. De schoolmaatschappelijk werkster probeert middels vragenlijsten die de GGD op school afneemt, signalen op de school op te pikken.

Wat betreft informatie aan derden is het belangrijk eerst toestemming van de leerling te vragen. Manon Hounjet is van mening dat de (hulp)vraag van de leerling centraal staat, ongeacht de informatie van derden.

7.3.2.2 De ouders

Naast de normale hulpverlening heeft de schoolmaatschappelijk werkster ook contact met de ouders. Dit gebeurt vaak telefonisch. Het komt vaak voor dat ouders het probleem van hun zoon/dochter ontkennen. Ze geven vaak de schuld aan de school. Het contact met de ouders en anderen verloopt goed, zolang de schoolmaatschappelijk werkster zich aansluit bij de hulpvraag. Het kan een valkuil zijn om als schoolmaatschappelijk werker zelf doelen te stellen. Deze doelen kunnen het beste door de leerling en diens ouder(s)/verzorger(s) opgesteld worden.

De schoolmaatschappelijk werkster gaat niet vaak op huisbezoek. Zij legt alleen huisbezoeken af indien dit relevant is voor het hulpverleningstraject. Meestal vinden de gesprekken plaats op de school.

7.3.2.3 Samenwerking met andere disciplines

De schoolmaatschappelijk werkster werkt op het T.V.O Alexander College vaak samen met andere disciplines op deze school. Dit is naar onze mening te verbinden aan het feit dat de schoolmaatschappelijk werkster op het T.V.O. Alexander College meer uren tot haar beschikking heeft in vergelijking met de andere consultatiemedewerkers in dit onderzoek. De andere consultatiemedewerkers beschikken over minder uren in de week en hebben daardoor minder tijd voor het contact met andere disciplines.

De schoolmaatschappelijk werkster zit in het 'Social Team' (zorgteam) en werkt binnen dit team samen met de psycholoog/orthopedagoog en de schoolverpleegkundige. Ze heeft niet veel contacten met de externe disciplines binnen het Social Team. De samenwerking verloopt volgens haar goed. De docenten zijn soms moeilijk bereikbaar. De school kan een dringend beroep op de schoolmaatschappelijk werkster doen. De school heeft soms te hoge verwachtingen van de schoolmaatschappelijk werkster. Terwijl de schoolmaatschappelijk werkster vaste taken heeft. Hierdoor moet zij aan de school uitleggen hoe de hulpverleningsinstanties werken. Dit is soms best vermoeiend.

De consultatiemedewerkster maakt veel gebruik van projecten en andere instellingen. Men kan hier denken aan o.a. het Algemeen Maatschappelijk Werk (voor bijvoorbeeld schuldhulpverlening), het Fiom (bijvoorbeeld bij zwangerschap), het Riagg (voor psychiatrische problemen), het Nieuwe perspectieven (voor jongeren die contact hebben met politie en of justitie) en het T-team (voor jongeren die geen vaste woon- of verblijfplaats hebben etc). De samenwerking met andere disciplines verloopt altijd goed. Het is belangrijk dat er tussen de verschillende disciplines overleg plaatsvindt. De kans is klein dat men belemmeringen tegenkomt. Daarom is het afstemmen met de andere partij van groot belang. Wij delen op dit terrein de mening van de schoolmaatschappelijk werkster. Samenwerking tussen verschillende disciplines die voor de hulpverlening aan de leerling van belang kunnen zijn is noodzakelijk. Echter is uit ervaring gebleken dat deze samenwerking niet altijd optimaal verloopt. De schoolmaatschappelijk werkster in deze casus is bevoorrecht met het feit dat deze samenwerking goed verloopt.

7.3.2.4 Taken van de schoolmaatschappelijk werkster

Het grootste deel van de tijd is de schoolmaatschappelijk werkster bezig met individuele hulpverleningstrajecten met leerlingen en daarnaast met doorverwijzen. Verder geeft de schoolmaatschappelijk werkster informatie, consult en advies aan docenten, leerlingen en ouders. Manon Hounjet zou naast haar normale takenpakket graag meer taken willen verrichten. Ze geeft naast de normale hulpverlening geen lessen of trainingen. De schoolmaatschappelijk werkster zou op de school wel trainingen aan leerlingen willen geven. De taken die verricht worden zijn naar de mening van de schoolmaatschappelijk werkster wel voldoende, gezien de problematiek op VMBO scholen. De meest voorkomende problematiek op het T.V.O Alexander College zijn: agressieve jongeren, slechte werkhouding en spijbelen. Verder spelen de problemen met ouders en docenten een grote rol op deze school.

7.3.2.5 Outreachend werken

Wij kregen de indruk dat het begrip outreachend niet duidelijk was voor de schoolmaatschappelijk werkster. De schoolmaatschappelijk werker gaf aan dat zij niet outreachend werkt. Wij concluderen echter gaandeweg dat zij wel outreachend werkt. Aangezien zij in geval van hoge relevantie op huisbezoek gaat, geeft al te kennen dat zij outreachend werkt. Wel geeft ze aan dat het aantal uren te beperkt zijn om outreachend te werken. Indien de schoolmaatschappelijk werker in het bezit zou zijn van een groter aantal uren wordt de mogelijkheid geschept om volledig outreachend te werken.

7.3.2.6 De lacunes van de schoolmaatschappelijk werkster

Manon vindt het als schoolmaatschappelijk werkster noodzakelijk om met ander instellingen samen te werken. De schoolmaatschappelijk werkster vindt dat de leerlingen veel eerder aangemeld moeten worden. Na het signaleren van een probleem wordt er te lang gewacht met de aanmelding van de leerling bij het schoolmaatschappelijk werk. De schoolmaatschappelijk werkster zou graag trainingen en cursussen op de scholen willen verzorgen. Zij ziet het belang in van trainingen. Ook wij vinden deze trainingen van groot belang.

7.4 Conclusie

Na het behandelen van dit hoofdstuk kunnen wij concluderen dat de schoolmaatschappelijk werkster op het T.V.O. Alexander College over de meeste uren beschikt van de behandelde consultatiemedewerkers in dit onderzoek. Dit betekent dat zij in dit kader over de grootste caseload beschikt. Wij kunnen daardoor concluderen dat een groter aantal uren kan zorgen voor een grotere caseload. Tevens kunnen wij concluderen dat een groter aantal uren kan zorgen voor een beter contact met de docenten.

Wat ons opvalt is dat de schoolmaatschappelijk werkster zeer gemotiveerd is voor het geven van training en cursussen. Dit is naar onze mening een goede instelling voor een schoolmaatschappelijk werker en geeft een goed vooruitzicht voor het schoolmaatschappelijk werk.

Daarnaast is ons opgevallen dat de schoolmaatschappelijk werkster het outreachend werken anders ervaart. Volgens de schoolmaatschappelijk werkster werkt zij niet outreachend. Na het bestuderen van haar taken zijn wij tot de conclusie gekomen dat het outreachend werken wel degelijk tot haar takenpakket behoort.

Hoofdstuk: 8

Conclusie & aanbevelingen

8.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zijn de door ons geformuleerde conclusies en de bijbehorende aanbevelingen te vinden. De conclusies zijn gebaseerd op de eerder verworven informatie uit de casussen waardoor wij antwoord krijgen op onze vraagstelling. De aanbevelingen zijn gebaseerd op zowel de conclusies als onze eigen bevindingen en meningen.

Conclusie

8.2 Organisatorische aspecten

➤ **Vormen van schoolmaatschappelijk werk**

De scholen werken zowel schoolgericht als schoolgebonden. Wij hebben door middel van de interviews die we hebben afgenomen meer kennis kunnen maken met deze twee vormen van schoolmaatschappelijk werk. Uit de interviews is gebleken dat beide vormen van schoolmaatschappelijk werk zowel voor- als nadelen hebben.

Schoolgebonden

Een schoolgebonden schoolmaatschappelijk werker werkt in dienst van de school. Het schoolgebonden maatschappelijk werk is een goede wijze om het schoolmaatschappelijk tot uiting te laten komen. De schoolmaatschappelijk werker heeft meer contact met de leraren en leerlingen, het is laagdrempelig, waardoor leerlingen met minder moeite naar de hulpverlening zullen stappen en hun problemen worden eerder gesignaleerd.

Nadeel van het schoolgebonden maatschappelijk werk is dat de schoolmaatschappelijk werker afhankelijk is van de school. De belangen van de school kunnen soms verschillen met de belangen van de schoolmaatschappelijk werker.

Schoolgericht

Schoolgerichte maatschappelijk werkers worden vanuit een maatschappelijke instelling gedetacheerd aan scholen. Het schoolgericht maatschappelijk werk geeft directe mogelijkheden met betrekking tot de hulpverlening. De lijnen naar andere vormen van geïndiceerde hulpverlening zijn kort, omdat deze instellingen regionaal werken.

Nadeel van het schoolgericht maatschappelijk werk is dat de schoolmaatschappelijk werkers een beperkt aantal uren werken. De vraag naar schoolmaatschappelijk werk is groter dan het aanbod.

➤ **Meer uren voor het schoolmaatschappelijk werk**

Het aantal uren dat een schoolmaatschappelijk werker, in dienst van Bureau Jeugdzorg, op een school beschikbaar is, is gerelateerd aan het aantal leerlingen dat op een school zit. Dit is bij Bureau Jeugdzorg minimaal 3 uur per school per week. Het IMC heeft 3 uur per week de beschikking over een schoolmaatschappelijk werkster. Op het ONC is dit 4 uur per week. Het T.V.O Alexander College beschikt 16 uur per week over een schoolmaatschappelijk werkster.

Schoolgebonden maatschappelijk werkers beschikken over meer uren, omdat ze fulltime in dienst zijn van de school. Op het Grotius College werkt de schoolmaatschappelijk werker in totaal 26 uur per week. Het takenpakket van de schoolmaatschappelijk werker omvat het houden van individuele gesprekken, het bijwonen van vergaderingen, oudercontacten en zorgoverleg.

De geïnterviewde schoolmaatschappelijk werkers zijn van mening dat het aantal beschikbare uren lang niet voldoende is om alle problematiek en alle taken op de scholen te kunnen aanpakken. Wij concluderen dat het schoolgebonden maatschappelijk werk beschikking moet hebben over een groter aantal uren. Daarnaast zijn wij tot de conclusie gekomen dat Bureau Jeugdzorg in Rotterdam meer uren voor een school ter beschikking stelt.

Tevens is ons opgevallen dat een schoolmaatschappelijk werker met meer uren meer taken kan verrichten. Dit is van groot belang voor het huidige VMBO.

➤ **Moeizame relatie tussen schoolmaatschappelijk werker en school**

Op grond van ons onderzoek is gebleken dat een schoolmaatschappelijk werker op zijn minst in het bezit moet zijn van een HBO Maatschappelijk werk diploma. Tevens is het gepast als de schoolmaatschappelijk werker over enige pedagogische kennis beschikt bij de omgang en de hulpverlening aan jongeren. Een schoolmaatschappelijk werker zal flexibel moeten zijn in de omgang met verschillende soorten mensen. Hierdoor moet de werker zowel in staat zijn om met een ongeschoolde ouder als met een huisarts te kunnen communiceren.

Gebleken is dat een geschikte werkruimte een vereiste is voor het schoolmaatschappelijk werk. Een goede werkruimte is de basis van een goed gesprek. De werkruimte moet bereikbaar en toegankelijk zijn voor de leerlingen en moet over de benodigde kantoorgerei en informatieboekjes beschikken. Het Grotius College beschikt over een eigen werkruimte met alle benodigde materialen. Het is te betreuren dat dit niet altijd het geval is. Indien er geen beschikking is over een geschikte werkruimte is het gevolg dat de schoolmaatschappelijk werker geen of weinig leerlingen kan begeleiden. Schoolmaatschappelijk werkers beschikken vaak niet over de benodigde middelen zoals telefoon en PC (voor het bewerken van dossiers). Een wrange conclusie uit ons onderzoek is dat schoolmaatschappelijk werkers vaak hun eigen middelen moeten meenemen. Deze spullen worden over het algemeen door de school of Bureau Jeugdzorg vergoed. Dit betekent dat het schoolmaatschappelijk werk niet de juiste middelen bezit. Er zijn niet voldoende voorzieningen op de scholen aanwezig.

Het schoolmaatschappelijk werk acht een goede samenwerking met, ondersteuning en terugkoppeling van de school van groot belang. Dit verloopt niet altijd optimaal. Hierdoor lopen de schoolmaatschappelijk werkers en de school belemmeringen op bij de samenwerking.

De schoolmaatschappelijk werkers geven aan dat ze niet of nauwelijks met docenten samenwerken. De samenwerking tussen docenten en de schoolmaatschappelijk werker verloopt soms moeizaam, omdat de docenten weinig belangstelling tonen voor de hulpverlening.

De interne zorgstructuur binnen de school is vaak onduidelijk en de zorg wordt niet door iedereen gedragen. Schoolmaatschappelijk werkers hebben een zelfstandige functie binnen de school. De belangen van de schoolmaatschappelijk werkers en de school kunnen hierdoor tegenstrijdig zijn. Die school heeft vaak een ander idee over de hulpverlening dan de schoolmaatschappelijk werker.

➤ **Tweedracht over de financiering**

Op de vraag “hoe wordt het schoolmaatschappelijk werk gefinancierd?” Hebben wij geen duidelijk antwoord kunnen krijgen. Aan de ene kant werd er op het IMC aangegeven dat het schoolmaatschappelijk werk gedeeltelijk via de lokale gemeente en gedeeltelijk via Bureau Jeugdzorg wordt gefinancierd. De coördinator van het IMC te Rijswijk gaf aan dat het schoolmaatschappelijk werk via het schoolbudget wordt gefinancierd.

Het schoolmaatschappelijk werk op het Grotius College wordt aan de ene kant door subsidies van het Ministerie van OC&W gefinancierd. De coördinator van het Grotius College gaf echter aan dat het schoolmaatschappelijk werk via het Samenwerkingsverband VO Delft wordt gefinancierd.

Het schoolmaatschappelijk werk op het ONC te Zoetermeer wordt door Bureau Jeugdzorg gefinancierd. Er zijn in Zoetermeer sinds dit jaar 2 uur per week aan schoolmaatschappelijk werk beschikbaar. Deze uren worden door een andere schoolmaatschappelijk werker ingevuld en wordt door de gemeente gefinancierd.

Het schoolmaatschappelijk werk op het T.V.O Alexander College wordt door de Dienst Stedelijk Onderwijs gefinancierd.

Wij zijn tot de conclusie gekomen dat het voor zowel de scholen als voor de schoolmaatschappelijk werkers onduidelijk is hoe het schoolmaatschappelijk werk wordt gefinancierd. Tevens geldt dat iedere school een andere wijze heeft voor de financiering van het schoolmaatschappelijk werk.

8.3 Procesmatige aspecten

➤ **De verschillen in de hulpverlening**

In het kader van de hulpverlening kan worden geconcludeerd dat er voor het schoolmaatschappelijk werk geen vaste manier van hulpverlening bestaat. Hier zou men uit kunnen gaan van de uitdrukking “zoveel hulpverleners zoveel methodes”. Zelfs bij de drie consultatiemedewerkers kan er niet gesproken worden over één en dezelfde methodiek.

Hieronder volgen de verschillende genoemde methodieken en werkwijzen:

- Een beeld krijgen van de leerling;
- Motiveren van de leerling;
- Advies geven;
- Counselen;
- Informele werkwijze;
- Klantgerichte werkwijze;
- Vraaggerichte werkwijze.

Tevens is de term ‘laagdrempeligheid’ in alle gevallen erg belangrijk. Wel hebben de schoolgebonden- en schoolgerichte schoolmaatschappelijk werkers een verschillende kijk op dit laagdrempelig werken. De consultatiemedewerkers geven aan dat deze laagdrempeligheid komt doordat zij gebonden zijn aan Bureau Jeugdzorg en de schoolmaatschappelijk werker geeft aan dat dit komt doordat deze voor iedereen bereikbaar is.

Ook vinden de consultatiemedewerkers korte begeleiding erg belangrijk, maar dit verschilt ook per afdeling. Zo kan het IMC 5 gesprekken aanbieden, het ONC 8 gesprekken en het T.V.O. Alexander College 7 tot 10 gesprekken. Het is heel uitzonderlijk dat verschillende medewerkers van hetzelfde bureau, zulk een uiteenlopend gespreksaanbod hebben. Het nadeel van deze kort ambulante hulpverlening is dat 5 tot 10 gesprekken erg weinig kunnen zijn. Op het Grotius College is van deze beperking geen sprake. De heer Rietdijk heeft een onbeperkt aanbod van gesprekken en begeleidt deze leerlingen dan ook vaak het gehele jaar.

Het schoolmaatschappelijk werk krijgt de cliënten aangeboden via hun mentor of coördinator. Bij de consultatiemedewerkers is er geen plaats voor leerlingen die op hun eigen initiatief hulp zoeken. Er is ook in geen geval sprake van een spreekuur. Dit betekent dat eigen aanmelding door de leerling onmogelijk wordt gemaakt.

Voordat de leerling wordt aangemeld bij het schoolmaatschappelijk werk geldt in alle gevallen dat de mentor eerst zelf gekeken moet hebben of deze iets aan het probleem van de leerling kan doen. Lukt dit niet dan moet er een officiële aanmelding komen van de mentoren waarin al uitgebreid gemeld staat wat het probleem van de leerling is.

Na de aanmelding volgt er een intakegesprek. In dit intakegesprek wordt er in alle gevallen gekeken of het probleem door de schoolmaatschappelijk werker behandeld kan worden of dat de leerling doorverwezen moet worden naar een andere instantie. Vaak gaat het hier om Bureau Jeugdzorg. Deze doorverwijzing komt veel voor. De consultatiemedewerkers kiezen in meer gevallen voor deze oplossing, aangezien zij minder gesprekken kunnen aanbieden. Maar ook het Grotius College kiest regelmatig voor deze methode. Eerder is door een consultatiemedewerker gemeld dat deze sneller kan doorverwijzen doordat zij verbonden is aan Bureau Jeugdzorg. Dit is echter onwaar, want aangezien Het Grotius College ook beschikking heeft over een eigen consultatiemedewerker verloopt deze doorverwijzing even spoedig als in andere gevallen.

Gedurende de hulpverlening die door de schoolmaatschappelijk werkers aangeboden wordt, wordt er gekozen voor korte gesprekken. Allen geven aan dat VMBO leerlingen minder in staat zijn om hun gedachte langere tijd bij de hulpverlening te houden. Er is door deze reden gekozen voor gesprekken van 15 tot 30 minuten. In een enkel geval betreffen de gesprekken een geheel lesuur.

Na de begeleiding wordt er op verschillende manieren omgegaan met de nazorg. De schoolmaatschappelijk werkers van Bureau Jeugdzorg hebben gekozen voor de nazorg 'vinger aan de pols'. In dit geval wordt er één keer in de maand met de leerling gesproken om de huidige situatie van de leerling te bekijken. Verder kan een leerling altijd de schoolmaatschappelijk werker bellen en kan de school het aangeven als de situatie weer verslechtert. Het voordeel van een schoolgebonden schoolmaatschappelijk werker is dat er geen sprake hoeft te zijn van nazorg. De leerling wordt het hele schooljaar begeleidt en wordt 5 dagen in de week door de school gevolgd. Het Grotius College geeft aan dat begeleiding gedurende het hele jaar van groot belang is voor de VMBO scholieren aangezien de problemen vrij complex kunnen zijn. Wel wordt gedurende de hulpverlening de frequentie van de gesprekken verlaagd.

Het geringe aantal uren die een consultatieteam medewerker heeft is ook terug te zien in de caseload van de schoolmaatschappelijk werkers. De consultatiemedewerkers hebben gemiddeld een caseload van 50 leerlingen gespreid over 8 scholen, bij het T.V.O. Alexander College beperkt zich dit tot 18 leerlingen in totaal. Op Het Grotius College kan gesproken worden van 160 dossiers waarbij 4 tot 10 contacten op een dag worden behandeld. Gezien de problematiek op het VMBO zijn 6 leerlingen per school erg weinig. Deze beperkte caseload is het gevolg van een 3 á 4 uren aanbod per school van bureau Jeugdzorg. De schoolmaatschappelijk werkers geven ook aan dat 3 á 4 uur veel te weinig is. Op het Grotius College is men van mening dat niet alle leerlingen de begeleiding krijgen die zij wel nodig hebben.

Bij het schoolmaatschappelijk werk zijn er verschillende problemen die op iedere school voorkomen. Hieronder de meest voorkomende problematiek op de scholen

- gedragsproblematiek (agressieve jongeren, slechte werkhouding, spijbelen);
- thuisproblematiek (relatieproblemen in contact met ouders);
- opvoedingsproblematiek;
- pesten;
- traumatische ervaringen (aanranding, verkrachting, overlijden van geliefden);
- motivatieproblemen met betrekking tot school.

Deze problemen worden over het algemeen door de schoolmaatschappelijk werkers zelf behandeld. Men ziet ook veel dat al deze problemen in verband staan met elkaar.

Verder is er bij de VMBO leerlingen op te merken dat deze over het algemeen extravert reageren op de problemen, zij reageren primair in hun reacties. Dit in tegenstelling tot de havo en vwo leerlingen die over het algemeen introvert reageren. In zekere zin kan deze extraverte reactie als een voordeel gezien worden voor het schoolmaatschappelijk werk aangezien deze leerlingen eerder opvallen en eerder in contact komen met het maatschappelijk werk.

Op het IMC is aangegeven dat het schoolmaatschappelijk werk als een vrijwillige vorm van hulpverlening wordt gezien. Indien een leerling met bijvoorbeeld gedragsproblemen niet gemotiveerd kan worden voor de hulpverlening houdt deze al snel op.

➤ **De ouders: zeer belangrijk in de hulpverlening**

Het afleggen van huisbezoeken is geen geliefde taal van de schoolmaatschappelijk werkers. Zij zien dit een als tijdrovende taak en ontmoeten de ouders liever op school of op hun kantoor bij Bureau Jeugdzorg. Wel geven zij aan dat er door middel van een huisbezoek eenvoudig te zien is hoe een gezin in elkaar zit en men kan bekijken hoe een leerling woont. Aan de andere kant is een huisbezoek dus tijdrovend, is er vaak teveel afleiding voor de ouders en kunnen zij zich dan niet volledig op het gesprek richten. Gezien deze voor- en nadelen, verschilt de aanpak van de schoolmaatschappelijk werkers van elkaar. Zo gaat het ONC zeer regelmatig op huisbezoek, op het IMC verricht men alleen huisbezoek als men nieuwsgierig is hoe de cliënt woont en in het geval van het Grotius College gebeurt dit nimmer.

Wel vinden alle schoolmaatschappelijk werkers contact met de ouders zeer belangrijk. De ouders worden regelmatig door middel van een telefoontje, een gesprek of een huisbezoek op de hoogte gebracht van de hulpverlening rond hun kind. Voor kinderen onder de 16 jaar is het erg belangrijk dat de ouders van de cliënt onmiddellijk worden ingelicht over de komende gesprekken met de leerling. Indien de leerling dit in geen geval wil toestaan zal hier dan een uitzondering gemaakt worden, maar de schoolmaatschappelijk werker zal alsnog de leerling proberen over te halen om de ouders te informeren. Boven de leeftijd van 16 jaar is deze goedkeuring niet meer nodig. Wel zal de maatschappelijk werker in overleg met de leerling een gesprek aangaan met de ouders. De ouders kunnen dan hun visie op het probleem uiten. Volgens het IMC zijn de ouders doorgaans erg blij dat er eindelijk iemand is die met hen meedenkt. Aan de andere kant wordt ook verteld dat de ouders het probleem vaak niet accepteren en de school de schuld geven van alles. Ook zien de ouders regelmatig op tegen een gesprek met de schoolmaatschappelijk werkers. Gezien het vaak ontbreken van het vertrouwen in de hulpverlening zijn de ouders niet altijd bereid om te spreken met de schoolmaatschappelijk werker. Ze hebben tevens het idee dat een schoolmaatschappelijk werker volledig aan de kant staat van de school en hebben daardoor geen vertrouwen in de schoolmaatschappelijk werker. In alle gevallen weten de schoolmaatschappelijk werkers na

een gesprek wel duidelijk te maken dat ze voor het belang van hun kind zijn en leggen de ouders zich neer bij de hulp van de school.

➤ **Samenwerking met andere disciplines van groot belang**

In alle interviews wordt gesproken over veelvuldig contact met andere disciplines, instellingen en instanties. Hieronder volgen de meest voorkomende contacten:

- Docenten;
- Mentoren;
- Coördinatoren;
- Vertrouwenspersoon;
- Remedial teacher;
- Bureau Jeugdzorg;
- Schoolarts;
- Leerplicht;
- Algemeen Maatschappelijk Werk (AMW);
- Politie;
- Stichting MEE (vroegere SPD).

Deze grote lijst van disciplines, instellingen en instanties worden door alle maatschappelijk werkers als zeer belangrijk beschouwd. Daarom is veelvuldig contact zeer belangrijk. Het moeilijke hiervan is echter dat deze samenwerking niet altijd vloeiend verloopt. Het contact tussen de schoolmaatschappelijk werkers en schoolpersoneel verloopt niet altijd optimaal.

Vaak worden leerlingen op een incorrecte manier doorverwezen, of besluiten leraren en mentoren het probleem zelf aan te pakken, terwijl ze deze hadden moeten aannemen bij het schoolmaatschappelijk werk. Het komt nog steeds voor dat leraren en mentoren de taken van het schoolmaatschappelijk werk niet kennen, waardoor de samenwerking moeilijk verloopt. Ook wordt de school vaak als moeilijk bereikbaar bestempeld.

Ook de samenwerking met disciplines buiten de school verloopt niet altijd vlekkeloos. Vaak gaat het mis bij de terugkoppeling van informatie naar de school en de communicatie tussen de partijen. Door meerdere instanties wordt er weinig gesproken met en teruggekoppeld naar de school. Door de inschakeling van de zorgteams die op alle scholen aanwezig zijn, is dit probleem al gedeeltelijk opgelost, maar de instellingen die buiten dit zorgteam vallen, kunnen zorgen voor moeilijkheden.

Uiteindelijk vinden alle schoolmaatschappelijk werkers samenwerking met andere disciplines van groot belang voor de hulp aan de leerling en ouders.

➤ **Meer uren, meer taken**

Zowel bij de methodes van de schoolmaatschappelijk werker als bij de taken van de schoolmaatschappelijk werker geldt: “Zoveel schoolmaatschappelijk werkers, zoveel verschillende taken”. Hieronder volgen de meest genoemde taken van de schoolmaatschappelijk werker:

- gesprekken met leerlingen;
- gesprekken met ouders;
- consult geven aan docenten;
- advies en tips geven tijdens het zorgoverleg;
- rapporteren;
- doorverwijzen;
- invullen van formulieren.

De schoolmaatschappelijk werkers geven aan dat indien er extra tijd voor de hulpverlening aanwezig zou zijn, zij graag meer taken zouden willen uitvoeren. Over het algemeen spreken zij over trainingen aan leerlingen zoals Sociale Vaardigheidstrainingen, voorlichtingen over faalangst, drugs en de puberteit, het organiseren van ouderbijeenkomsten, het geven van opvoedingscursussen en het preventiever werken voor de school. Aangezien in alle gevallen de uren te weinig zijn voor alle problematiek die op het VMBO voorkomt, kunnen deze zeer belangrijke aspecten niet worden uitgevoerd. Eén school geeft aan dat deze niet meer taken zou willen hebben, maar ook daar is men ervan overtuigd dat een schoolmaatschappelijk werker uitstekend geschikt zou zijn voor deze trainingen en voorlichtingen.

➤ **Outreachend werken**

Tijdens dit aparte onderdeel in het onderzoek onderzochten wij bij de schoolmaatschappelijk werkers of zij outreachend werken. Geen van de schoolmaatschappelijk werkers werkt outreachend zoals wij dat hebben gedefinieerd in ons begrippenkader. De schoolmaatschappelijk werkers die wel aangeven dat zij outreachend werken zien het outreachend werken als het achter een leerling aan zitten als deze niet op komt dagen en het achter instanties aan te gaan om te zien of er wel wat gedaan wordt met hun informatie die zij hebben doorgestuurd naar een andere instelling. De werkers die niet outreachend werken zeggen hier gewoon geen tijd voor te hebben. Eén van de geïnterviewde geeft een mooi alternatief voor deze methode van werken. Hij ziet namelijk het opzoeken van de leerling in zijn buurt als een taak van de jongerenwerker. Het is volgens hem ook erg belangrijk om een scheiding te behouden tussen school en vrije tijd. Indien de jongerenwerker contact heeft met de leerling is hier ook weer de samenwerking van groot belang. Door een netwerk te sluiten rondom de leerling in samenwerking met de politie, de jongerenwerkers, de arts, de ouders en de school kan de leerling in alle gevallen bekeken worden. In dit geval blijft de schoolmaatschappelijk werker een schoolmaatschappelijk werker en kan de leerling toch in alle situaties beoordeeld worden. Echter kunnen wij uit ervaring spreken als we zeggen dat dit zeer moeilijk te verwezenlijken is.

➤ **Veel lacunes van de schoolmaatschappelijk werker**

Op grond van het onderzoek hebben wij de wensen van de schoolmaatschappelijk werkers in kaart kunnen brengen. Hier volgen de voornaamste:

- Meer samenwerking met andere instellingen;
- Beter terugkoppeling van informatie van andere instellingen naar de school;
- Betere controle op spijbelgedrag van leerlingen;
- Snellere proces- verbalen bij spijbelende leerlingen;
- Eerdere aanmelding bij het schoolmaatschappelijk werk door de school;
- Meer uren voor de hulpverlening;
- Uitbreiding van het schoolmaatschappelijk werk;
 - Een vaste schoolmaatschappelijk werker naast de consultatiemedewerker.
 - Meerdere schoolmaatschappelijk werkers in dienst.
- Meer medewerking aan de kant van de school
- Tijd en aandacht voor trainingen en cursussen aan leerlingen en hun ouders.
- Een grotere betrokkenheid van de zorg.

Na het voltooien van deze punten zou er volgens deze schoolmaatschappelijk werkers een ideale manier van schoolmaatschappelijk werk gevormd kunnen worden.

Aanbevelingen

8.4 Organisatorische aspecten

➤ **Schoolgebonden maatschappelijk werk: dé manier van werken**

Gezien de uitkomsten van het onderzoek bevelen wij het schoolgebonden schoolmaatschappelijk werk aan. In het onderzoek is naar voren gekomen dat deze vorm van hulpverlening het best aansluit bij de grote vraag van de VMBO scholen. Uit het onderzoek is naar voren gekomen dat de problematiek op het VMBO erg hoog ligt. Om dit grote aantal problemen aan te pakken is er een schoolmaatschappelijk werker nodig die veel uren beschikbaar heeft voor de school. Daarnaast is de deskundigheid van het consultatieteam niet overbodig. Deze consultatiemedewerker kan de schoolmaatschappelijk werker bijstaan in de begeleiding die de schoolmaatschappelijk werker niet aan kan. Tevens is dan de lijn naar het Bureau Jeugdzorg en andere instellingen korter.

Naar onze mening is de weg naar een schoolgebonden maatschappelijk werker meer laagdrempelig aangezien deze schoolmaatschappelijk werker meer bekend is bij de leerlingen en de school.

➤ **Meer uren zorgt voor optimale zorg**

Gebleken is dat het aantal beschikbare uren voor het schoolmaatschappelijk werk verreweg van voldoende is. De 3 á 4 uren die Bureau Jeugdzorg ter beschikking stelt zijn niet voldoende om de lange lijst van problemen op te lossen op het VMBO. Ook voor de geïnterviewde schoolgebonden maatschappelijk werker was 14 uur per week niet voldoende, aangezien de problematiek op het VMBO veel tijd en inzet vereist. Door het aantal uren waarmee men momenteel werkt is het niet mogelijk om iedere problematiek aan te pakken. Kleinere problematiek zullen dan over het hoofd worden gezien, waardoor deze leerling niet begeleidt zal worden.

Onze aanbeveling hierop is dat een schoolmaatschappelijk werker fulltime in dienstverband moet zijn (36 uur per week) om deze problematiek aan te kunnen pakken. Bij het verhogen van de aantal uren kan men de caseload aanzienlijk vergroten, waardoor er meer leerlingen begeleid kunnen worden. De momentele caseload van 50 leerlingen zou verdrievoudigd kunnen worden. Als deze uren voor de schoolgebonden maatschappelijk werker verhoogd worden, zijn de uren die het Bureau Jeugdzorg ter beschikking stelt voldoende.

Is een school niet in staat een schoolgebonden maatschappelijk werker aan te stellen, dan is onze aanbeveling om de uren ten sterkste te verhogen naar tenminste 20 uur in de week. Uit ons onderzoek in Rotterdam is gebleken dat Bureau Jeugdzorg wel degelijk meer dan 3 á 4 uur kan bieden in de week. Indien de scholen het aantal uren voor een schoolmaatschappelijk werker niet verhogen zal de problematiek op het VMBO niet optimaal kunnen worden behandeld.

➤ **Meer overeenstemming tussen school en schoolmaatschappelijk werker**

In ons onderzoek is naar voren gekomen dat de relatie tussen de schoolmaatschappelijk werkers en de school niet altijd ideaal verloopt. Dikwijls komen de belangen van de school en de maatschappelijk werker niet overeen. Dit zorgt voor een belemmering van de hulpverlening. Om te zorgen dat deze relatie wordt verbeterd moet men meer in overleg werken om deze belangen niet in elkaar te laten overlopen. Het is noodzakelijk dat tijdens het zorgoverleg de belangen van de verschillende disciplines uitvoerig worden besproken. Op deze manier vermijdt men het feit dat men langs elkaar gaat werken. Tevens zijn kleinere interne vergaderingen van belang waar ieders taken en lopende zaken worden besproken. Dit

voorkomt eventuele misverstanden. Dit kan bereikt worden door betere communicatie en betere acceptatie van ieders functie.

Tevens is gebleken dat docenten en mentoren zich geregeld niet openstellen voor de taken die de schoolmaatschappelijk werker te bieden heeft. Voorbeelden hiervan zijn dat de docenten de aanmeldingsformulieren niet invullen, geregeld zelf voor hulpverlener willen spelen en zij problemen niet signaleren. Vaak wordt gezien dat de docenten niet bekend zijn met de taken van de schoolmaatschappelijk werker, dat de interne zorgstructuur binnen de school vaak onduidelijk is en dat de zorg niet door iedereen gedragen wordt. Ook deze belemmeringen kunnen eenvoudig opgelost worden door betere communicatie tussen de partijen en het aanhoren van ieders eisen. Zonder deze communicatie kan de schoolmaatschappelijk werker niet optimaal functioneren, waardoor de leerlingen niet optimaal begeleid kunnen worden. Als laatste willen wij ten sterkste benadrukken dat een geschikte werkruimte noodzakelijk is. Deze werkruimte zorgt voor verschillende voordelen. Ten eerste bevordert een geschikte werkruimte de laagdrempeligheid in de hulpverlening. Een goede, ontspannen sfeer in een gesprekkamer zorgt ervoor dat de leerling zich sneller zal openstellen voor de hulp. Ook moet de werkruimte voor iedere leerling en leraar beschikbaar zijn, maar wel beschikken over enige privacy. De werkruimte kan zich dan op een bekende plek in de school bevinden, maar op een niet al te centraal punt.

Voorwaarden voor een geschikte werkruimte zijn; een aantrekkelijk en uitnodigend uitziende zitkamer, waar de leerling zich veilig en vertrouwd kan voelen. Verder zijn er verschillende materialen die nodig zijn om het schoolmaatschappelijk werk uit te kunnen voeren.

Voorbeelden van materialen zijn; een telefoon en personal computer/ laptop, een sluitende dossierkast, divers kantoorgerief en beschikking over de nodige informatieboekjes. Deze bovengenoemde punten zorgen ervoor om dichterbij de ideale vorm van schoolmaatschappelijk werk te komen.

➤ **Meer inzet bij het streven naar financiering**

Er zijn verschillende manieren van financiering ter sprake gekomen. Dit heeft ervoor gezorgd dat het niet duidelijk is geworden wat de manier van financiering kan zijn. Wel is zeker dat het schoolmaatschappelijk werk gefinancierd kan worden door verschillende fondsen, potjes en subsidies. Om deze financiering voor elkaar te krijgen is een volledige inzet nodig van de leiding van de VMBO scholen. Wij sluiten ons aan bij de informatie gegeven door één van onze geïnterviewde. Deze is van mening dat iedere school de beschikking kan krijgen over een subsidie voor het schoolmaatschappelijk werk. Een voorwaarde is hier dat alle VMBO scholen zorg moeten dragen voor de zorgen die zij hebben met de leerlingen. De scholen moeten ervoor streven een subsidie te verkrijgen voor het schoolmaatschappelijk werk. Zonder deze inzet van de scholen zal de subsidie ook niet verkregen worden, dus de leerlingen zullen dan de nodige zorg niet verkrijgen.

8.5 Procesmatige aspecten

➤ **Flexibiliteit in de hulpverlening**

De ideale methode van hulpverlening in het schoolmaatschappelijk werk is een eclectische manier van hulpverlening. Aangezien de verschillende problematiek op het VMBO is het een voorwaarde voor een schoolmaatschappelijk werker om in iedere verschillende situatie een bijpassende methode toe te kunnen passen. De schoolmaatschappelijk werker moet over kennis beschikken op het terrein van bijvoorbeeld de empowerment theorie, motivatie technieken, toepassing van het competentiemodel en alle voor de hulpverlening belangrijke technieken.

Tevens is gebleken dat de meeste geïnterviewde schoolmaatschappelijk werkers volgens de korte ambulante hulpverlening werken. Een groot nadeel van deze vorm van hulpverlening is dat het aantal gesprekken zich beperkt van 5 tot 10 gesprekken. Het gevolg hiervan is dat de problemen enkel oppervlakkig worden behandeld en er niet ingegaan wordt op de diepere betekenis van het probleem. Bij een methode waarbij meerdere gesprekken mogelijk zijn kan er meer ingegaan worden op het probleem en kan er meer tijd besteed worden aan het sterker en zelfstandiger maken van de leerling. Bij de kleinere problematiek is de kort ambulante methode wel degelijk geschikt.

De aanmelding gaat vooralsnog via de mentor of coördinator. Dit betekent dat de leerling in eerste instantie contact *moet* hebben opgenomen met deze personen om vervolgens in contact te komen met de schoolmaatschappelijk werker. Als er in geen van de gevallen sprake van een spreekuur. Ook dit zorgt ervoor dat een leerling niet op eigen initiatief zich kan aanmelden bij het schoolmaatschappelijk werk. Wij schatten deze zelfstandige aanmelding erg hoog in. Zonder een spreekuur of een dergelijke optie voor een leerling om zich zelfstandig aan te melden, kan dit voor de leerling gezien worden als een extra obstakel op de weg naar hulp. Onze aanbeveling is dan ook een uur per dag een spreekuur en verdere volledige vrijheid in aanmelding van de problemen.

➤ **Contact met ouders van groot belang**

Bekend is dat huisbezoeken niet veel worden afgelegd. Onze aanbeveling is dat huisbezoeken, indien relevant, wel degelijk van belang zijn. Bij een huisbezoek kan men de leefwereld van de leerling observeren. In geval van vermoeden bij verwaarlozing kunnen deze huisbezoeken uiterst nuttig zijn.

Tevens is gebleken dat contact met de ouders van groot belang is. Niet alleen bij de leerlingen onder de 16 jaar, maar ook daarboven kunnen ouders extra informatie verschaffen en kunnen ze bijdragen aan de hulpverlening van hun kind. Indien een leerling niet instemt met de vraag of de schoolmaatschappelijk werker contact op wil nemen met de ouders, moet de schoolmaatschappelijk werker deze wens accepteren. Wel moet de schoolmaatschappelijk werker alsnog de leerling proberen te motiveren om de ouders erbij te betrekken.

➤ **Volhardendheid en geduld zijn vereisten bij samenwerking**

Wij hebben eerder geconstateerd dat de samenwerking met andere disciplines, instellingen en instanties regelmatig stroef verloopt. De reden hiervan is dat de instellingen de vergaarde informatie over de leerling niet terugkoppelt naar de school. Gebleken is dat de schoolmaatschappelijk werkers het belangrijk vinden dat er terugkoppeling plaatsvindt. Een oplossing voor dit dilemma ligt aan de kant van de schoolmaatschappelijk werker.

Volhardendheid en geduld zijn de sleutelwoorden bij een betere communicatie tussen de beide partijen. Bij het laten inzien van een goede wil en de naam van de schoolmaatschappelijk werker bekend laten worden bij de instellingen, zullen naar gelang

deze instellingen ook meer inzet terug vertonen. Uiteindelijk zal blijken dat een betere samenwerking met andere disciplines van groot belang zal zijn voor de hulpverlening aan de leerling en zijn ouders.

➤ **Trainingen in het takenpakket van de schoolmaatschappelijk werker**

Het is gebleken dat de taken van een schoolmaatschappelijk werker per instelling verschillen. Er kan daardoor ook geen vaste lijst worden opgesteld met expliciete taken voor de werker. Verder is uit het onderzoek gebleken dat de schoolmaatschappelijk werkers meer taken willen uitvoeren indien er meer uren beschikbaar zijn. De belangrijkste taken die uit het onderzoek naar voren zijn gekomen zijn het geven van voorlichting en trainingen. Onze aanbeveling is dat deze trainingen en voorlichtingen bij het vaste takenpakket van de schoolmaatschappelijk werker moeten behoren. Voorbeelden van deze cursussen zijn; sociale vaardigheidstrainingen, opvoedcursussen aan ouders, voorlichtingen over faalangst, drugs en puberteit. Naar onze mening is de schoolmaatschappelijk werker door zijn onafhankelijke uitstraling van de school optimaal kundig om deze trainingen te geven.

➤ **Outreaching werken met behoud van laagdrempeligheid**

Naar onze mening is het outreachend werken de toekomst van het huidige schoolmaatschappelijk werk. Het outreachend werken zoekt de mensen op die in een problematische situatie verkeren. Het is van belang om als schoolmaatschappelijk werker de omgeving van de leerling te bekijken. Echter kan outreachend werken ervoor zorgen dat een schoolmaatschappelijk werker een algemeen maatschappelijk werker wordt. Door een schoolmaatschappelijk werker de straat op te sturen verliest deze zijn laagdrempeligheid voor de school en de leerling. Een andere optie zou zijn dat er een zorgstructuur om de leerling heen gecreëerd wordt in zijn eigen omgeving. Door jongerenwerkers, de politie, de huisarts en de ouders veelvuldig contact met elkaar te laten onderhouden, kan de leerling in iedere situatie bekeken en beoordeeld worden. Het is hier van groot belang dat de terugkoppeling van informatie optimaal verloopt. Op deze manier zal de schoolmaatschappelijk werker zijn eigen plaats behouden en kan de leerling in zijn eigen omgeving begeleid worden. Echter is het creëren van deze zorgstructuur een moeilijk te verwezenlijken ideaal. Om de leerling toch tegemoet te komen in zijn omgeving is outreachend werken van belang. Dit geldt in de meeste gevallen voor de leerlingen die in een dreigende situatie van verwaarlozing, mishandeling en levensbedreiging bevinden. Het is wel belangrijk om ervoor te zorgen dat de schoolmaatschappelijk werker gebonden blijft aan de school en zijn laagdrempeligheid voor leraren en leerlingen behoudt.

➤ **Onze lacunes**

In de conclusie hebben wij een opsomming gegeven van de wensen van de schoolmaatschappelijk werkers. Veel van deze wensen komen in de conclusies en aanbevelingen voor. In het kort kan gezegd worden dat alle door ons geformuleerde doelen en aspecten niet bereikt kunnen worden zonder een verhoging van het aantal uren die voor een schoolmaatschappelijk werker beschikbaar zijn. Dit verhogen van de uren kan ervoor zorgen dat het takenpakket vergroot en de caseload verhoogt wordt. Op deze manier kunnen de leerlingen intensief begeleid worden en kan de problematiek op het VMBO worden aangepakt.

Verder zorgt een hoger aantal van uren voor een laagdrempeligheid in de hulpverlening, aangezien de schoolmaatschappelijk werker bekend is bij leerlingen en leraren. Deze punten zijn de grondlegging van een ideaal schoolmaatschappelijk werk.

De geraadpleegde bronnen:

- Boek:
 - Schoolmaatschappelijk werk School en ouders in het primair onderwijs. Neeltje Scalogne
- Brochures:
 - Wat ouders moeten weten over VMBO
 - Later begint vandaag
 - OC&W
 - Het consultatieteam van Bureau Jeugdzorg.
- VMBO scholen
 - IMC Locatie: Burgemeester Elsenlaan Rijswijk
 - Grotius College locatie: van Bleijswijkstraat Delft
 - Oranje Nassau College locatie: Clauslaan Zoetermeer
 - Thorbecke voortgezet onderwijs locatie: Alexander College Rotterdam
- Internetsites
 - www.leerlinggebondenfinanciering.nl : het rugzakje
 - www.demaster.nl : intellegentie
 - <http://www.sjn.nl/lcoj/stat/vo-haaglanden.htm>
 - <http://www.trajekt.nl/onderwerp/sub/?KQNNPJ>
 - <http://www.hermanjozef.nl/SCHOOLGIDS/externedeskundigheid.htm>
 - www.imcvo.nl
 - www.alexander-college.nl/Alexander
 - www.onc.nl
 - www.grotiuscollege.nl
 - <http://www.library.uu.nl/digiarchief/dip/diss/2003-1105-094943/c10.pdf>
 - <http://www.library.uu.nl/digiarchief/dip/diss/2003-1105-094943/full.pdf>